BIBLIOTEKA MOJE KĆERKE. Svezak III.

Ružica Zagorska:

Njegovo dijete

S T. K U G L I, Z A G R E B

NJEGOVO DIJETE

PRIPOVIJEST
IZ DRUŠTVENOGA ŽIVOTA

PRIREDILA
RUŽICA ZAGORSKA

TISAK I NAKLADA ST. KUGLI, ZAGREB

I.

I opet je gospođa Kristina Bregovska pozvala k sebi svog starog odvjetnika, dra. Milovana Rajičića. Sjedili su za debelim okruglim stolom, jedno nasuprot drugome.

Odvjetnik je izvadio iz svoje lisnice omanji zamotak i stao ga razmatati.

— Evo, tu su fotografije, što sam ih probrao za vaš »uži izbor«, milostiva gospođo. Od neko četrdeset, koje su prispjele za natječaj, dolaze samo četiri u obzir. Molim, izvolite pogledati!

Gospođa Kristina Bregovska prihvati fotografije i pri tom uzdahne.

Kratkim, oštrim pogledom pogledala je svoga dugogodišnjega odvjetnika dra Rajičića.

— Dakle četiri komada? Naravno i opet ne ćemo ništa izabrati.

— Ali draga milostiva gospođo, ako ste vi već odmah u početku o tom uvjereni, onda...

Gospođa Kristina mahne rukom.

— Ah pustite samo, dragi doktore. Vi negdje mislite da su to moje mušice, što se ne mogu priviknuti na novu gospođicu, koja će mi praviti društvo. Ali čovjek ne može ništa protiv svoje ćudi. Nisam li tri godine u lijepom miru živjela s najprvom drugaricom Bertom Šalić? Ta mi je bila mogla ostati sve do moje smrti, ali naravno: ta se simpatična djevojka morala udati, a one druge tri, što su poslije nje došle— vi znadete, s njima se nisam mogla nagoditi. Sve tri sam

ubrzo morala otpustiti, pa sad tražim dalje, dok se ne namjerim na drugaricu, koja će mi biti toliko simpatična, da je uvijek uza se imam.

Doktor Rajičić slegne ramenima.

— Hja, milostiva gospodo, na ovaj način možete još dugo eksperimentirati, a Bog zna, kad će vam biti pravo. Da biste se samo malo strpjeli i pomalo se s vremenom u to uživljavali, onda bi mnogo šta i pregledali...

— Ali prije svega mora mi djevojka biti simpatična — rekla je gospođa Kristina.

Doktor Rajičić promatrao ju je sa smiješkom.

— Ali valjda su vam one tri mlade gospođice bile isprva simpatične?

Sad se i gospođa Kristina morala nasmijati.

— Da, jedan dan sam izdržala sa svakom — i one samnom. Ali tad me je smetalo ovo ili ono, s čim se nikako ne bih bila mogla pomiriti. Moguće, da ja imam više mana, nego li sva ta tri mlada stvorenja skupa, ali eto: do danas mi nije pošlo za rukom, da zauzdam svoj žestoki temperament — ma da mi je to često dosad mnogo jada zadalo.

Ove posljednje značajne riječi izgovorila je Kristina Bregovska kao nekud u daljinu no odmah za tim pogledala ozbiljno lice doktora Rajičića, koji nije skidao pogleda s onih spisa pred sobom. Ta on je poznavao svoju klijenticu gotovo cijeli njezin vijek, pa je znao, da nije probitačno osvrtati se na ovake njene izjave.

Kristina Bregovska bila jedina kćerka i baštinica milijunaša Gavre Bregovskoga, koji je prije mnogo godina umro. Bio je to najbogatiji čovjek u ovom velikom provincijalnom gradu. Kristina se zapravo nije zvala Bregovska, nego Kamenar, jer je bila

udata za kipara Marka Kamenara. No taj je brak trajao samo dvije godine, a onda se Kristina rastala od svog muža, ma da ga je vruće i strastveno ljubila.

Protiv volje svoga oca pošla je ona, više iz prkosa, za nepoznatim kiparom. Gavro Bregovski bio bi volio takova zeta, kojemu bi bio mogao dati u nasleđe svoj posao; ali on je i odviše ljubio svoju jedinicu, a da bi se mogao trajno oprijeti njenoj vrućoj želji, da postane gospođa Kamenar. Što više, on je na svom vlastitom ogromnom imanju podigao gore na brijegu mladomu paru dražesnu vilu.

Kad su se Kristina i njezin suprug vratili sa svadbenog putovanja, nastanili su sretno i veselo prekrasnu vilu na brijegu.

Posjed Gavre Bregovskoga sterao se vrlo daleko. Na njem su bile tvornice i ostale poslovne zgrade i stari porodični stan, u kojem je sada stanovao ravnatelj dioničkog društva. Dalje u parku, odijeljenu visokim zidom od tvornice, dizao se novi stan, u kojem je obitavala gospođa Kristina sama, poslije smrti svoga oca.

Samo dvije godine boravila je ona sa svojim suprugom u vili na brijegu. A onda je njega jednoga dana nestalo.

Svašta se tad govorkalo o razdoru između mladih supruga, ali nitko nije mogao ništa potanje saznati. Znalo se samo, da je Marko Kamenar iščeznuo i da se njegova mlada gospođa blijeda i smućena vratila u kuću svoga oca. Od tog je vremena dražesna vila ostala na strani zapuštena.

Kako supruga nije bilo natrag, provela je gospođa Kristina rastavu. Parnicu je vodio dr. Ra-

jičić; to je bio jedini čovjek, koji je pobliže poznavao ovu stvar. Kristina se opet prozvala Bregovska i malo pomalo cijeli je događjaj pao u zaborav. Nitko nije više pomišljao na Marka Kamenara, Kristininog rastavljenog muža.

Baš tada je nekako umro i Gavro Bregovski, iza kako je svoje poduzeće pretvorio u dioničko društvo, dok je najveći dio parka ustupio gradu, za šetnju i zabavu općinstva.

U tom je parku stajalo i poprsje Gavre Bregovskoga sa slovima na podnožju: »Svome dobrotvoru zahvalni grad.«

Budući da je Kristina Bregovska mnogo učinila za sirotinju, i bila najbogatija u mjestu, uživala je veliki ugled. Njena je kuća bila mnogim gostima otvorena. Samo gore u vili nije nitko već godine i godine stanovao.

Gospođa Klarić, Kristinina gazdarica, uspinjala se svake godine nekoliko puta s čitavom četom žena i sluškinja gore na brijeg, da s poznatom svojom odlučnošću učini red protiv moljaca, paučine i prašine.

Na takove je dane Kristina Bregovska kao nemiran duh obilazila oko vile, a da joj nije prestupila praga. Kako joj je i inače teško bilo ugoditi, u ovo je vrijeme bila upravo nesnosna.

Gospođa bi Klarićka tad samo kimnula glavom i rekla ženama:

— Nemojte joj samo za zlo uzeti, ta znate, da milostiva ima opet svoje mušice.

»Mušice« Kristine Bregovske su postale podnosljivije i sva je njezina služinčad izdržala dugo kod nje. Unatoč njenog, ne baš blagog postupka, svi su se ipak osjećali vrlo dobro u toj odličnoj kući.

Kristina Bregovska podigne lorgnon i stane promatrati one četiri izabrane fotografije. Sve su to bila lijepa mlada lica.

No druga slika, kao da je najviše zanimala gospođu Kristinu. Ona ju je dugo promatrala, a onda je oklijevajući odložila na stranu. Na to je opet sve još jedamput pogledala i opet segnula za onom drugom, pa naglo i živahno, kako je to već bio njen običaj, izrekla:

— Dakle ovu, dragi doktore!

— To sam mislio, — rekao je doktor Rajičić.

— Tako? A zašto?

— Zato, što je ta mlada gospođica od sviju ponajljepša. A ja znam, da vi ljubite sve, što je lijepo.

Gospođa Kristina strese ramenima.

— Fotografije nažalost često varaju.

— Dakle da angažiram ovu mladu gospođicu za vas?

— Da, molim. Uvjeti obični. Ako mi se ne svidi, imam uvijek pravo, da joj odmah otkažem. Kao otšteta isplatit će joj se plaća i opskrba za tri mjeseca.

— Zapravo se ništa tako i ne isplati, kao što ovaj posao, što ga čine vaše »drugarice« — primjetio je odvjetnik.

Gospođa Kristina slegne ramenima:

— Ja ne mogu nikoga oštećivati. Napokon nije nitko kriv, što mi se ne svidi.

Doktor Rajičić se nakloni.

— Ja znam, milostiva gospođo, da ste vi uza svu svoju tvrdoću plemenit i otmjen značaj — rekao je on toplo.

Gospođa Kristina pocrveni. Izgledala je vrlo mlada i lijepa s ovim crvenilom na licu.

— Laskanja među starim prijateljima, doktore! — rekla je tvrdo. — Nažalost ja i predobro znam, da sam nesnosan stvor.

On je poznavao njenu ćud i nije se dao smesti.

— Ja vam nisam laskao, nego sam samo ustanovio činjenicu — rekao je on mirno i nije se ništa uvrijedio, jer je dobro poznavao njeno nutarnje biće, ma da ga je ona nastojala prikriti.

— Dakle ovu ćemo mladu gospođicu angažirati! Na sliki je broj dva? — upitao je doktor Rajičić i izvadio iz lisnice omot, na kojem je bio naznačen broj dva. — Želite li, da vas upoznam sa ličnim opisom? Ja sam ga samo površno pregledao; moj ga je pisar točnije ispitao.

Kristina Bregovska odrine omot rukom.

— Poštedite me s tim! Vaš pisar je zacijelo sve točno ispitao prije nego što je gospođicu predložio za »uži izbor«. Zasad me to ne zanima. Meni je jedino stalo do toga, da li ću se s tom novom drugaricom slagati.

Doktor Rajičić je letimice pregledao neka mjesta u opisu, koja je njegov pisar svojom rukom potcrtao.

— No svakako je mlada gospođica, kako vi i želite, potpuno neodvisna. Sirota je, ima sjajnu svjedodžbu svoje prijašnje gospođe, koja ju samo zato otpušta, jer mora, da uzme k sebi neku siromašnu rođakinju.

— Dobro, dobro, to mi je dosta. Poskrbite se molim vas za sve ostalo, dragi doktore. Gospođica neka što skorije dođe.

Gospođa se Kristina digne.

— To bi bilo gotovo. A sad vas doktore moram otpraviti. Imam posla u gradu, a kola me već čekaju. Do viđenja dakle! Nadam se, da ću vas u

subotu vidjeti s vašom dragom gospodom i s vaša dva nećaka kod mene?

— Svakako, milostiva gospođo! Ne ćemo izostati — odgovori Rajičić, koji se isto tako digao i spremio spise u lisnicu.

— Dakle do viđenja i pozdrav na domu!

S tim izađe iz sobe gospođa Bregovska. Dr. Rajičić je još mirno zatvarao svoju lisnicu, a onda mu je vani ozbiljni i revni sluga pomogao obući ogrtač.

Pred velikim je kućnim vratima stajala spremna kočija gospođe Bregovske, a i vrata od parka bila su već otvorena. Uto je bila već izišla i gospođa Bregovska i doviknula odvjetniku:

— Izvolite k meni u kočiju doktore, a kod vašeg stana možete izići.

Oboje uniđu u kočiju, koja se doskora kotrljala čistim šljunkom kroz park, dok nije prispjela pred kuću dra Rajičića, u kojoj se prizemno nalazila njegova pisarna, a u prvom spratu stan.

Odvjetnik je još zatekao svoga pisara, kojemu je uručio lisnicu i rekao:

— Dakle, Mlinariću, izabran je broj dva. Molim vas, smjesta uredite stvar. Gospođica nek se što prije nađe kod mene! Ja ću je sam odvesti na lice mjesta...

Nato se dr. Rajičić zaputi u svoj stan, da pozdravi suprugu.

II.

Nisu prošla ni tri dana, kad li se u parku gospođe Bregovske pojavi odvjetnik Rajičić s visokom i vitkom gospođicom, koja je na sebi imala jednostavno, ali ukusno putno odijelo. Njih je dvoje koracalo širokom pošljunčenom stazom prama ve-

likom portalu. Gospođica je svojim velikim tamnim očima čudno promatrala lijepu dvospratnicu, koja se otmjeno i mirno kočila u vis.

— Bože, hoću li se ovdje bar za neko vrijeme udomiti? — mislila je ona u sebi s onim tjeskobnim čuvstvom, što ga osjeća svatko, tko se kao stran i ovisan zaputi u novo područje rada...

Dr. Rajičić pogledavao je postrance to lijepo i mlado lice s ljupkim crtama, dok su njezini pogledi prelijetali park i okolicu. Oči su joj sjale, pa je sve nehotice uskliknula svome pratiocu:

— Ah, kako je ovdje lijepo!

Dr. Rajičić kimnu glavom smiješeći se i promatrajući njene krasne djevojačke oči.

— Zar ne, krasan posjed?

— Prekrasan! Ah, kad bi samo mogla ovdje ostati! — rekla je tiho.

— To bi vam od srca želio, gospođice. Ovo je mjesto, ne gledeći na neke sitne osebujnosti vaše buduće gospodarice, vrlo ugodno. Pametan čovjek snaći će se unatoč toga u ovoj kući, a ja vas gospođice, ma da se tek od nedavno poznamo, držim dosta pametnom.

Njezino je mlado i ozbiljno lice sijevnulo od radosti.

— Vrlo sam vam zahvalna, gospodine doktore, što tako o meni mislite, a još sam vam zahvalnija, što ste između tolikih moliteljica upravo mene predložili gospođi Bregovskoj — rekla je toplo.

— Ne, ja sam vas samo metnuo u »uži izbor«, a gospođa Bregovska vas je sama izabrala — branio se dr. Rajičić.

Ona ga pogleda začuđeno:

— A niste li rekli, da je gospođa Bregovska sve vama prepustila?

— To da, ali fotografiju vašu sama je izabrala. Na nju naime mora sama ličnost uplivati, a vaše joj se lice bez sumnje dopalo.

Gospođica se nasmiješila, a dr. Rajičić promatrao ju je i opet samodopadno, razmišljajući, kako se još prije jedan sat jako skanjivao, da li bi ovu gospođicu doveo svojoj klijentici. On je naime istom prije jedan sat prvi put čuo njezino ime, pa nije bio siguran, ne će li to smetati gospođi Bregovskoj. Kako je bila ćutljiva, ne bi to bilo ništa čudno. No međutim su lijepe oči mlade gospođice odlučile o tom, da je odvjetnik unatoč njenog imena povede u kuću gospođe Bregovske.

— Sve će ovisiti o vašem pametnom vladanju, gospođice, a dakako i o još drugim raznoličnim malenkostima. Vi morate pokušati, da stečete simpatije gospođe Bregovske.

Lice se mlade djevojke gotovo rastužilo.

— A zar se zbilja može nešto silom učiniti, da čovjek steče čiju simpatiju? — zapitala je tiho.

Dr. Rajičić se pogladi po svom obrijanom podbratku:

— Možda se ipak može, samo ne smije čovjek biti plah....

— Ja sam dosta hrabra, ali to je tako teško, da čovjek nađe zgodno mjesto, naročito kad nema vremena da čeka.

— No ako se vi protiv moga očekivanja ne budete mogli udomiti kod gospođe Bregovske, ja ću nastojati, da vam gdje drugdje pribavim mjesto. Moja supruga i ja imamo silu veza.

Mlada se djevojka zahvalno zagledala u dobrostive oči starog gospodina.

— Vi ste tako ljubezni spram mene, gospodine doktore, a i gospođa se supruga pokazala prijazna

prama meni, kad sam u njezinom stanu čekala na vas. Ona me je u mnogočem upućivala, kako da se vladam spram gospođe Bregovske.

Dr. Rajičić se potajno nasmiješio:

— A tako! Moja vam je supruga dakle dala neke upute o vladanju? Aj, aj, mlada gospođice, to je uspjeh. Moja supruga ne običava tako lako povjeravati se nekomu, koga je istom upoznala.

— S tim više ja to cijenim i veliku vam hvalu dugujem.

Međutim su već bili prešli stepenice.

— Mi smo na mjestu — rekao je stari gospodin.

Vrata su se uprav otvorila, a sluga ih je u predvorju čekao.

Mozaik toga predvorja, pa krasni mramorni zdenac, okićen cvijećem, u uglovima svakovrsna sjedala na velikom skupocjenom sagu, a onda slikoviti prozori s obje strane portala, djelovali su čudnovato na mladu djevojku, koja je jedan čas oklijevala. Činilo joj se kao da je iza ovih zidina čeka njezina sudbina. Ona je pošla dalje. U pozadini su vodile stepenice na dvije strane gore u prvi sprat. Kuhinja i ostale prostorije nalazile su se razi zemlje, a iza njih dalje blagovaonica, sobe za primanje, velika svečana dvorana i još jedna dvorana za glazbu. U prvom je spratu bio stan gospođe Bregovske, a u drugom sobe za goste, dvije sobe za gospođicu drugaricu i jedna za gospođu Klarić.

Dr. Rajičić naloži slugi, neka ga najavi gospođi. Sluga je omjerio gospođicu postrance brzim i radoznalim pogledom i ponizno rekao:

— Milostiva se gospođa izvezla i moli gospodina doktora, da je ispriča. Neodgodiva odborska sjednica! Ja sam dobio nalog, da novu gospođicu

odvedem gospođi Klarić, a do čaja će se milostiva gospođa vratiti.

Dr. Rajičić pogleda neodlučno gospođicu.

— Nažalost ja ne mogu toliko čekati, gospođice. Šteta, ja bih vas bio tako rado sam doveo milostivoj gospođi. No međutim će se gospođa Klarić brinuti dotle za vas. Dakle dobru sreću! Ivane, preporučite me milostivoj gospođi i povedite gospođicu gospođi Klarić.

Pri tom se poklonio, stisnuo toplo mladoj djevojci ruku i otišao.

Ivan se okrenuo i povjerljivo se nasmiješio:

— Izvolite, gospođice!

Ona je, ne mareći za njegov povjerljivi smiješak pošla stepenicama uz njega. Gore im iziđe u susret odebela gospođa srednje veličine. Na crnom je alpaka-odijelu imala široku pregaču, a na glatko učešljanoj kosi bijelu kapicu. U ruci je nosila ključe. To je bila gazdarica, gospođa Klarić, koja je radoznalo promatrala gospođicu.

— O, nova gospođica, zar ne? — pitala je smiješeći se.

Mlada je djevojka odahnula. Prijazno lice stare gospođe smatrala je dobrim znakom.

— Da, to je nova gospođica, gospođo Klarić. Gospodin je doktor odmah i otišao — rekao je sluga.

— Dobro je, Ivane, vi možete odmah na svoje mjesto, ja ću gospođicu sama povesti.

Mlada se djevojka s debelom gospođom Klarić uputila u drugi sprat. Tamo su došle u veliku prijaznu sobu s bijelim pokućtvom i isto takovim zavjesama; do ove je sobe bila manja, slično uređena spavaonica. Sve se sjalo od čistoće u nekoj prijatnoj otmjenosti.

Nova se »drugarica« osjećala zadovoljnom.
— Ah, kad bih samo mogla ovdje ostati! — pomislila je u sebi, kad je prešla preko praga, a da se nije mogla oteti udivljenju.
— Krasno! Divno!
Gospođa Klarić gledala je smiješeći se u to krasno mlado lice.
— Krasne sobice, zar ne? Ovdje su i vaše stvari, koje su već stigle. Ali, nemojte ih još raspremati. Ima za to vremena.
Ona je te riječi nekako čudno naglasila, tako da su nečije mlade i smeđe baršunate oči tjeskobno pogledavale ovo dobro staro lice. Gospođi Klarić bilo je nekako čudno pri srcu na ovaj pogled.
— Ja samo tako mislim, gospođice, da biste se sad malo odmorili. Milostiva gospođa vratit će se doskora, a onda morate s njom piti čaj. Kod raspremanja može vam poslije koja od djevojaka pomoći.
Mlada se djevojka tužno nasmiješila i tiho rekla:
— Ah vi ste sigurno mislili, da ja prije pričekam, da li bi se uopće isplatilo raspremiti kovčeg.
Gazdarica pocrveni, ali se brzo razabere:
— Dakako, ne tajim, nešto sam vam slično svakako htjela reći, premda ne mogu pomisliti, da se Vi nebi milostivoj gospođi svidjeli. Ta i meni se više sviđate nego li sve one prije vas. U istinu! — rekla je odlučno.
Djevojka naglo pograbi njenu malu, debelu ruku.
— To mi je ipak mala utjeha — rekla je sa smiješkom. — Meni je gospodin dr. Rajičić rekao, da su moje predšasnice bile ovdje tek nekoliko dana, pa se bojim, da i mene ne čeka slična sudbina.
— Zašto, moglo bi se i drugačije desiti. Doduše milostiva gospođa ima svoj ukus. Ona nikako ne

može da zaboravi gospođice Berte, koja se udala. Tako se teško milostiva gospođa privikava na strana lica! Ali možda ćete vi imati više sreće nego druge.
Mlada djevojka uzdahne i odloži šešir, a onda rukavice.
— Smijem li, da vam ovamo pošaljem malo okrepe? — upitala je gospođa Klarić.
— Hvala gospođo Klarić, zasad nisam ni gladna ni žedna.
— Da poslije ćete i onako s milostivom gospođom na čaj. Ja ću vas, gospođice, sad ostaviti na samu, da se uzmognete spremiti, a kad vas milostiva gospođa zaželi vidjeti, već ću vam javiti.
— Mnogo, mnogo sam vam zahvalna za vašu ljubežljivost, gospođo Klarić!
— Nemate na čem, gospođice! Teško je to čovjeku, kad dolazi na novo mjesto. Ja sam već dvadeset godina u toj kući, ali prije toga sam često mijenjala mjesta. Samo se ništa ne bojte! Sve će dobro biti.
S tim je riječima izišla iz sobe gospođa Klarić, a nekako iza jednog se sata opet vratila:
— Tako, sad možete dolje gospođice! Milostiva gospođa očekuje vas kod čaja — pri tom je zadovoljno pogledala svježu i vitku pojavu mlade gospođice, koja je dotle već bila poredila svoju kosu, a oko vrata pričvrstila uski, bijeli ovratnik. Izgledala je krasno i otmjeno.
Gospođa Klarić kimne veselo glavom:
— To je dobro, to milostiva gospođa voli: ovaki bijeli ovratnik. Ako vam, gospođice, mogu reći koju dobru riječ, onda: ne govorite mnogo! Ona to ne voli. I nemojte se prenavljati kod jela i pila, uopće: samo slobodno i naravno, bez ikakva

straha. Dva puta morate milostivoj gospođi naliti šalicu s čajem, a svaki put joj stavite samo jedan komadić šećera, drugo ništa. A ne zaboravite, da joj pod noge poturnete njezinu klupicu. Da, na njezinom naslonjaču leži svileni rubac. Čim sjedne, morate joj ga oviti preko ramena i pazite, da sunce milostivoj gospođi ne sija u oči. Sad u ovo vrijeme je baš uprlo u sobu. Vi morate zavjesu samo toliko spustiti, da joj sunce ne dođe do lica. Inače ona voli sunce u sobi. Ali nemojte ići po sobi na prstima, ili se možda plašiti. Uopće ne vladajte se tuđe i neprirodno, nego sasvim neprisiljeno, to će vam više pomoći, nego sve drugo.

To je sve tako putem tiho govorila gospođa Klarić mladoj djevojci, kad ju je vodila dolje u prvi kat, a onda je naglo zašutila, kad su se obadvije našle pred sobom, u kojoj je gospođa Bregovska kod stolića za čaj očekivala svoju novu drugaricu.

Mlada je djevojka žurno i zahvalno stisnula ruku staroj gospođi, upamtivši dobro njezine riječi, a onda se našla u lijepoj i skupocjeno opremljenoj sobi, koja je bila prekrita debelim svjetlo-sivim sagom. Stolić za čaj nalazio se uz prozor u jednom udupku a na njem je bio prostrt sav pribor, koji spada čaju.

Gospođa Kristina Bregovska šetala se gore, dolje po sobi u svojoj sivoj i bijeloj svilenoj opravi, urešenoj crnim čipkama. Njena još puna tamna kosa, u kojoj se samo malo sjedina razabiralo, bila je jednostavno, ali otmjeno omotana oko njenog visokog čela.

Ona se zaustavi i upravi pogled prema mladoj djevojci. Gospođa Klarić bila je također unišla.

— Ovo je nova gospođica, milostiva gospođo.

Gospođa Bregovska mahne kratko glavom.

— Dobro je, Klarićko, možeš otići — rekla je također kratko. Ona je toj staroj gospođi, koju je dosta cijenila, govorila uvijek »ti« i zvala je »Klarićkom«. Ta je povjerljivost vrlo godila gospođi Klarić i ona je bila na to ponosna. Izišla je van i ostavila obje gospođe na samu.

Gospođica se učtivo i gracijozno nakloni pred otmjenom gospođom. No premda joj je srce kucalo, nije to odavala, već je mirno i otvoreno gledala u lice svojoj novoj gospodarici.

Gospođa Kristina Bregovska oštro je promatrala mladu djevojku i ugodno dirnuta mislila u sebi: »Dražestan stvor! A te oči! Kako su samo čudnovate te oči!«

I upravo te lijepe i ozbiljne djevojačke oči privukle su gospođu Kristinu nekoliko koraka bliže djevojci.

— Čula sam, da vas je dr. Rajičić sam doveo u moju kuću.

— Da, milostiva gospođo! Gospodin je doktor bio tako ljubezan.

— Vi dolazite iz Graca, ako se ne varam?

— Da, milostiva gospođo!

— I tamo ste se nalazili...?

— Kod generala Molnara.

— I mogli ste odmah otići na moj poziv?

— Da, milostiva gospođo. Gospođa generalica Molnar dopustila mi je, da ostanem u njezinoj kući, dok ne nađem drugo mjesto.

Gospođa Bregovska ispitujući mladu djevojku neprestano je svojim pogledom upijala njezine oči i jednako razmišljala, na koga je samo sjećaju te osebujne smeđe oči, koje su se prelijevale u zlatnim odsjevima. Baš kano da se sunce odrazuje od zlato-smeđeg baršuna.

— Doktor Rajičić vam je zacijelo spomenuo i to, da vaš engagement u mojoj kući nije još gotova stvar?

Djevojka lagano porumeni. Njena je fina usna zadrhtala, kao da svladava uzrujanost. No ona je na oko mirno odgovorila:

— Dakako, milostiva gospođo. Gospodin mi je doktor to napomenuo.

— Niste li se onda možda prenaglili, kad ste ovako na nesigurno ostavili generalovu kuću? — pitala je gospođa Kristina dalje.

— Ne, milostiva gospođo, — odgovorila je gospođica ne obarajući pogleda. — Meni je i onako bilo teško, da još dulje zlorabim dobrotu moje gospođe. Nije me se više trebalo, a... živjeti od milostinje, zato sam, Bogu hvala, odviše mlada i zdrava.

— I odviše ponosna? — zapita stara gospođa.

Djevojka i nehotice podigla glavu, a smeđe joj oči zasjale kao zlato.

— Da... i odviše ponosna — priznala je prostodušno.

I opet ju je gospođa Bregovska oštro promjerila, a nikako se nije mogla oteti mislima, na koga je samo sjećaju oči te djevojke.

— Mogli bismo na čaj — prekinula je razgovor i pošla do stolića; tamo se spustila u naslanjač. Pri tom je rukom obilazila oko naslona, gdje je visio onaj rubac, o kom je govorila gospođa Klarić. Odmah se gospođica požurila, da joj ovije rubac oko ramena.

Gospođa Kristina pogleda začuđeno i zahvali joj kimnuvši glavom. Onda se gospođica sjeti i podnožnika, pa ga lagano turne do nogu gospođe Bregovske, kojoj su oči i opet sinule. Ona je gledala

pred sobom djevojku, koja je klečala, pa se i opet morala diviti prekrasnoj zlatnoj kosi, koja se u debelim i bujnim pletenicama svijala oko djevojčina zatiljka.

— Ta je djevojka kao slika — mislila je u sebi i očito uživala na pogled takove krasote.

Gospođica je svoju gospođu dvorila tako brzo i spretno, kao da je već dugo u njenoj službi. Nalila joj je šalicu s čajem i metnula u nju jedan jedini komadić šećera, a da je nije ni pitala. Onda joj je pružila kolača, što je gospođa Klarić za gospođu Bregovsku spremila. I tu se gospođa Kristina začudila, kako je gospođica sve po volji učinila, da je naime nju najprije u svem podvorila, a onda se istom čedno i neprisiljeno sama poslužila.

Kad je malo kasnije sunce u sobu prodrlo i kad je prva zraka pala na lice gospođe Bregovske, gospođica se lijepo digla i spustila svilenu zavjesu do polovice, tako da je sunce doduše u sobu sjalo, ali nije smetalo stare gospođe. Preko njezinog ponosnog lica pređe slabi smiješak i njen inače opori glas, posta nešto mekši i nježniji:

— Kolika pažnja, gospođice! Izgleda kao da ste se dali uputiti u to, što mi godi a što ne godi.

Gospođica porumeni, a oko usana joj zaigra smiješak. Otvorila je jače oči i otvoreno rekla:

— Gospođa Klarić bila je tako ljubezna, pa mi je dala neke upute, samo da ne dosađujem s pitanjima vama, milostiva gospođo.

I opet prijeđe laki smiješak licem gospođe Kristine.

— A tako! Gospođa vas je Klarićka podučavala.

Mlada je djevojka pogleda umolno:

— To je bilo vrlo ljubezno od gospođe Klarić. Ona je vidjela, da sam ja bila u brizi, hoću li vam se dopasti. Ta je i ne čeznem za drugim, nego da vas zadovoljim, milostiva gospođo, a to ću se i trsiti, koliko god budem mogla.

Tamne oči gospođe Bregovske oštro su motrile njezino lice.

— Zar vam je zbilja do toga toliko stalo?

Na mladom se licu pojavio žalostan smiješak, koji osvojio srce gospođe Bregovske.

— Bila bih neizrecivo sretna, da smijem ostati u vašoj kući, milostiva gospođo.

— Sretna? — upita stara gospođa porugljivo. — Sreća mlade djevojke valjda je u nečem drugom. Ne mogu pomisliti, da vas može usrećiti društvo ovako jedne, često mrzovoljaste stare gospođe.

Mlada je djevojka pogleda ozbiljno.

— Milostiva gospođo, za sirotu, koja ne ima svoga krova, a koja mora svoj kruh sama da služi, uvijek je sreća, kad nađe sigurno utočište.

Gospođa Kristina zagleda se duboko u zlatnosmeđe djevojčine oči, s kojih nije mogla skinuti pogleda.

— Je li tomu već dugo, što ste izgubili roditelje?

— Mati mi je umrla, kad sam još u prve škole išla. Otac je preminuo prije dvije godine. Bolest ga je u te dvije godine neprestano mučila i nije mogao ništa zasluživati. Tako je otišlo ono malo uštednje. Kad je umro, jedva je ostalo toliko, da ga se pokopa i da se ja nekako probijem, dok sam dobila mjesto kod generala Molnara.

Ove su se riječi kosnule gospođe Kristine. Ona doduše nije nikad u svom životu razumjela, što znači siromaštvo, a ipak je u ovom času osjetila, koliku tragediju sakriva u sebi ova riječ »siromašan«. Ma da je učinila tolika dobra djela, ipak nije nikad tako pojmila bijede, kao u ovom trenutku. A u isti čas se u njoj nešto opiralo protiv pomisli, da bi je ova strana mlada djevojka odmah već na početku mogla tako osvojiti. Njezina se gospodska ćud opirala ovakovom tajnom nutarnjem nagnuću. Ona se kao od dosade protegne u naslonjaču i progovori opet na svoju, kratko i zapovijedajući:

— Tamo je preko na stoliću knjiga. Jedna bi od vaših dužnosti bila, da mi po katkad neko vrijeme čitate, to jest, ako mi vaš organ bude dosta simpatičan; inače radije da ne čitate. Pokušajmo!

Pri tom je promatrala djevojku, da li će joj opaziti na licu osjetljivost. Ali gospođica se mirno digne i donese knjigu. Na srce joj je palo kao kamen, kad je gospođa rekla da »bi bila« njezina dužnost, mjesto da je rekla »bit će«. To joj je bio dokaz, da se gospođa Bregovska još nije bila odlučila zadržati je. No ta se briga na njoj nije opažala. Ona je sjela na suprot svoje gospođe i otvorila knjigu ondje, gdje je našla znak.

— Da ovdje nastavim, milostiva gospođo?

Stara gospođa kimne glavom.

A gospođica »družica« počne čitati. U nje je bio jasan i topao glas, naglasivala je dobro, a sa svojim zanimljivim načinom predavanja upravo je osvajala.

Gospođa Kristina slušala je, ugodno iznenađena mekim zvukom svježeg djevojčinog organa. To je zbilja bio užitak! Ona se pružila lagodno u svom naslanjaču, ali nije skidala očiju s mlade i vitke pojave, koja je čedno sjedila nasuprot njoj.

Otkako se gospođica Berta Šalić udala, nije se stara gospođa tako voljko osjećala. Ona se sasvim

podala tomu osjećaju, imajući pred sobom takovo lijepo mlado stvorenje. Dr. Rajičić, ovaj put je, čini se, bio dobre sreće u svom izboru. Već sad je stalno odlučila: ako to mlado djevojče ne krije u sebi kakvu nepoćudnu manu, onda je zacijelo ne će otpustiti. Da je nova gospođica i slutiti mogla, kakve se misli kriju iza ponosnog čela njezine gospođe, kako li bi joj bilo srcu odlahnulo!

Jedan sat je još od prilike čitala, a onda je zgotovila knjigu. Lagano ju je zaklopila i zašutila jedan čas. To se ugodno dojmilo gospođe Kristine. Istom nakon nekog vremena upitala je mlada djevojka čedno:

— Zapovijeda li milostiva gospođa drugu knjigu?

Stara se gospođa ustane.

— Ne, za danas je dosta. Ne smijete se naprezati suviše — rekla je dosta neprijazno.

— Meni to nije muka, milostiva gospođo.

— Ne, ne, dosta je.

Smeđe oči tjeskobno su promatrale ponosno lice stare gospođe.

— Možda niste bili zadovoljni, milostiva gospođo? Gospodin doktor Rajičić rekao mi je, da vi osobito pazite na dobro čitanje.

Opet zaigra slabi smiješak na licu gospođe Kristine.

— U vas je dobar način i simpatičan organ.

Smeđe se oči zasjajiše čudno.

— Ah, kako me to veseli!

Ovaj moćni sjaj djevojčinih očiju naličio je doista sunčanim zrakama. Gospođa Kristina neprestano je promatrala te osebujne oči i slijegala ramenima. Kao da je netko naglo i poput munje podizavao zavjesu s njezinih davnih uspomena. Sad je bila na čistu: oči, na koje su je djevojčine oči sjećale, značile su nekoć u njezinu životu vrlo mnogo. I napola zaronivši u uspomene, a napola zamišljeno promatrajući djevojku, upita je kao nehotice:

— A kako se vi zovete? Mislim da vam još nisam čula imena.

— Ja se zovem Jelka Kamenar, milostiva gospođo — odgovori mlada djevojka.

Kao da je strijela pred nju udarila, tako se stresla stara gospođa i uprepastila se. Ukočeno, a ipak divlje, zurile su njene oči u Jelku Kamenar, a ruke joj grčevito obuhvatile naslon, kao da se bojala, da se ne sruši.

— Šta? Kako se zovete? — vikne promuklo i podigne se napola iz naslonjača.

Djevojka je zaprepašćeno gledala to lice, koje se tako čudno promijenilo.

— Jelena, milostiva gospođo ili pokraćeno: Jelka... Jelka Kamenar! — ponovila je djevojka, držeći, da gospođa Bregovska nije pravo razumjela njezino krsno ime. A ova se s velikim naporom digla iz naslanjača i uspravila se, ukočena kao kip. Drhćućim je usnama šaptala:

— Kamenar? Čujem li dobro: Vi se zovete Kamenar?

— Da, milostiva gospođo, — odgovorila je Jelka, gledajući plašljivo svoju smetenu gospodaricu.

Gospođa Bregovska naprezala se iz svih sila, da bude mirna i da se bar nekako svlada. Drhtavom je rukom prelazila preko čela.

— Meni... meni nije... dobro... Mala omaglica, — proiznesla je nesabrano i opet se spustila u naslanjač.

Jelka je pohitala k stolu i napunila čašu s vodom. Zabrinuto ju je primakla usnama svoje gospođe i

— Mogu li vam pomoći, milostiva gospođo? Da gutnete možda malo vode? Ili da vam natarem sljepočice?

Gospođa Kristina odbije rukom.

— Ili da zovnem gospođu Klarić? Ja zbilja ne znam, kako bih vam pomogla.

Ali stara gospođa se i opet ispravi, ma da ju je to stajalo mnogo napora.

— Ne, ne... pustite... hvala, već je prošlo. Dakle, šta je to bilo? Ah, da, vaše ime... o tom smo govorili. Zar ne... Kamenar...? Jesam li dobro čula?

— Da, milostiva gospođo, Jelka Kamenar — odgovorila je djevojka stavljajući čašu opet na stol.

— A... a... vaš otac... šta je bio vaš otac? — zapita stara gospođa zagonetnim pogledom.

— Moj je otac bio kipar, milostiva gospođo. Možda ste kad o njem čuli: Marko Kamenar, kipar poprsja.

Lice gospođe Kristine problijedi kao u mrtvaca.

— Idite... ostavite me... hoću da sam sasvim sama — stane teško disati, a muklo je stenjanje pratilo njezine riječi.

Jelka se nadvije nad nju.

— Milostiva gospođo!

— Van... hoću sama da budem!...

— Te su se riječi otele kao krik preko blijedih i bolnih usnica, a iz crnih je očiju sukljalo poput plamena.

Sva uprepaštena odjurila je Jelka iz sobe. Vani je našla slugu Ivana, koga je žurno zamolila, da smjesta ode po gospođu Klarić.

Ne dugo za tim uspinjala se stepenicama gazdarica.

— Šta se dogodilo, gospođice? — upitala je začuđeno.

Jelka joj zabrinuto kaže, da milostivoj gospođi nije dobro i da ju je oštro otpravila iz sobe. Stara se gospođa samilosno zagledala u blijedo lice mlade djevojke.

— Zacijelo se nešto nije svidjelo milostivoj gospođi — pomislila je, a opet nije izrekla. Unatoč toga pošla je u sobu. Pa to je i onako mogla učiniti, pod izlikom da pospremi posuđe od čaja.

Ali soba je bila prazna. Kristina Bregovska povukla se u svoj budoir i tamo se zatvorila. Stara vjerna sluškinja nije slutila, da je njena gospođa kao okamenjena ležala na divanu, a dušom da joj je hučila oluja, koja ju je poslije tolikih godina opet potresla.

Gospođa Klarić slegne ramenima i vrati se djevojci.

— Zacijelo je samo laka nesvjestica. Milostiva se gospođa povukla u svoje odaje. Da je što gore, bila bi već zvonila — dodala je umirujući.

— Draga gospođo Klarić, a šta sad da radim? — zapita Jelka.

— Idite lijepo u svoju sobu, gospođice, pa čekajte, dok vas ne zovnem. Ako milostiva gospođa hoće biti na samu, e onda zbilja mora biti na samu; proti tomu se ne može ništa.

— Samo da joj se što ne dogodi?

— Ah, šta bi, drago dijete! To će već brzo proći. Odite vi lijepo u svoju sobu.

— Ali kovčega ne ću valjda sad trebati raspremati? — upitala je Jelka tiho.

Stara gospođa nije imala srca, da joj poruši sve nade. Nek samo izvadi svoje stvari, bar će imati nekakvog posla i ne će zapadati u tužne misli.

— Ali dakako, da možete raspremiti — rekla je dobroćudno i upravo uvjeravajući.

Taj prividni mir i bezbrižnost gospođe Klarić, osokolio je Jelku. Polagano se uspela u svoju sobu. Zašto da ne izvadi stvari? Opet ih spremiti može i onako poslije, kad hoće.

Tako je mislila ona, a i dobra gospođa Klarić, također je slično mislila: »Da, da, stvari mogu poslije opet natrag u kovčeg, jer meni se čini, da ni ova nije našla milosti kod milostive gospođe. Znam, ne će potrajati dugo, zazvonit će i reći mi: »Klarićka, javi gospođici, da može otputovati. Dr. Ralčić isplatit će joj novac«.

Tri puta se to tako već dogodilo, a svaki put joj je bilo žao gospođice, koja je odlazila; ali ovaj put... ovaj put bi joj to jako, jako teško bilo.

— No, gospođo Klarić, ne će li i nova ptičica odletiti — upitao je porugljivo sluga Ivan.

— Pazite samo, da vi ne »odletite«! — otresla se gospođa Klarić i okrenula mu leđa.

III.

Gospođa Kristina Bregovska ležala je dugo vrijeme na svom divanu sva kao izvan sebe i gotovo ukočena. Dugo je trebalo, dok se je ganula i došla pravoj svijesti. Nekoliko je puta prošla rukom kroz kosu i neprestance zurila u daljinu.

— Dakle to je ona! Njegovo dijete!

Dijete onoga čovjeka, kojega je ona nekoć sa svim srcem i upravo svom strašću mladenačke duše ljubila — ljubila tako beskrajno i žarko, da joj nije dostajalo ni ono, što joj je on mogao dati. Ona je tražila od njega sve više i više, jer je htjela da zagospoduje cijelim njegovim bićem: da mu bude sve, upravo sve na svijetu. A ljubomorna je bila

nesamo na ljude i stvari oko njega, nego i na ono, što je u njemu bilo: na njegov rad i na njegovu umjetnost.

A eto sad najednom njegovih očiju, koje su joj zasjajile s lica njegove kćeri. Njegovih očiju, tamnih i svjetlih umjetničkih očiju, koje su negda za nju značile slast i blaženost, dok se nisu poslije u gnjevu i u boli od nje zauvijek otkrenule.

Sad te oči više ne gledaju, on je mrtav već dvije godine, kako je to čula od njegove kćeri, a da sama nije znala ni slutila. Njih je život takovim jazom rastavio, da čak ni vijest o njegovoj smrti nije do nje doprla.

Kako to, da njeno srce, u kojem je ta ljubav bila sahranjena nije življe zakucalo u onaj čas, kad se njegovo srce zauvijek smirilo? Ali dakako — unatoč toga, što ga ona nije nikako mogla zaboraviti, ipak je nemilosno vrijeme uništilo svaku i unutarnju vezu između njih. Ta od njihova je rastanka prošla već četvrtina vijeka.

— Marko Marko, kad bi ti bar sad znao, što sam sve za te podnijela! — uzdisala je ona u neopisivim mukama.

A ona, ona ga je zapravo dovela do očaja, sve zbog svoje prekomjerne ljubavi. Ona ga je nagnala, da je radije krenuo u bijedu i potrebu, nego da pokraj nje dalje živi u izobilju. A sad je već mrtav — zapravo poginuo u siromaštvu i oskudici. On, koga bi ona bila mogla na rukama nositi, samo da joj je to njezin neobuzdani ponos dopustio!

Marko Kamenar, došao je u kuću njenoga oca kao siromašni, neznatni kipar, da u pridvorje njegove palače postavi neka poprsja. I ona se tu slučajno desila i od prvog pogleda, kojim je zavirila u njegove sjajne umjetničke oči, strastveno ga za-

voljela. Pa kako joj dotad udes nije ništa uskratio, što bi zaželjela, tako je i sada preduzela, da ovaj ljubljeni čovjek bude njenim mužem.

Marko je dobro znao, da je on puki siromah, a ona bogata jedinica, koja će sve od oca baštiniti. Zato se nije ni usuđivao, da pruži ruku za tako zlatnom jabukom. Ona je to dobro opazila, pa ga nije puštala sebi iz dohvata, što više, ona mu se prva očitovala, da ga voli i tako uskorila odsudnu odluku.

Ali upravo od toga je kasnije kad je minula prva opojnost sreće, klonuo njen ponos i njena ljubav.

Nadošli su časovi, u kojima je ona mučeći se sa svojom ljubavi, došla na užasnu misao, da ju je on uzeo samo zbog novca i iz smilovanja prema njoj. Samo onda, kad je on uz nju bio i kad je mogla, da gleda njegove nježne i sanjarske oči, bila sretna i presretna. Ali kad bi se on povukao u svoj atelier, da radi; onda bi ona mahom pošla za njim i nije mirovala, dok on ne bi posao odložio i uzeo je u svoj naručaj. A kad bi je on ozbiljno molio, neka ga pusti na samu, da uzmogne mirno raditi, onda se ona tako uzbijesnila, da ju je on prestrašeno gledao i tiho se povukao sam u se. I tako se jednoga dana dogodilo, da mu je ona u prekomjernoj žestini spočitnula, kako je on uopće ne ljubi i kako ju je samo zbog novca uzeo.

Marko je smrtno problijedio i otkrenuo se od nje. Ona mu se pokajnički bacila na grudi i molila oproštenje. Sad se više nije mogao srditi na nju, pa ju je uvjeravao o svojoj pravoj ljubavi i molio je usrdno, neka nikad više ne ponovi te ružne riječi. Ona mu je obrekla sve i opet bila sretna u njegovu naručju — dok opet nije kakva malenkost uzbudila njenu ponovnu sumnju. I opet je došlo do novih prizora, novih suza i konačnog izmirenja. Marko je trpio vrlo mnogo jedno zbog toga, što od njene ljubavi nije mogao ništa raditi, a drugo još više zbog toga, što mu je ona neprestance uvijek isto spočitavala i optuživala ga.

I tako je to išlo mjesece i mjesece: čas velika sreća, čas teški očaj. Kristinino ponosno srce najviše je trpilo zbog toga, što je sama sebi spočitavala, da je ona zapravo njega sebi privukla — a to je bio izvor sve njezine nesreće.

Jednom je Kristina, tamo gore u njezinoj dražesnoj maloj vili pozvala neke svoje prijatelje i znance. Među njima se nalazila i jedna mlada Amerikanka, prekrasna djevojka. Markova umjetnička priroda željna ljepote, brzo se snašla u društvu lijepe gospodice, s kojom je bilo ugodno čavrljati i zabaviti se. Kristina je mislila, da će od ljubomora poluditi. Jedva je dočekala, da su gosti otišli. Čim je ostala sa svojim mužem na samu, provalila je njena ljubomornost tako strašno, da se od uzrujanosti sva obezumila i stala ga grditi, da je njenu ljubav za novac kupio.

— Trgovac! Račundžija! — dobacila mu je ona u bijesu, a on ju je razjaren zgrabio za ruke i divlje joj zaprijetio:

— Ženo, nemoj da pobjesnim! To se već dulje ne može da snosi! Ja ljubim tebe, a ne tvoj prokleti novac. Čuj me dobro, govorim ti danas posljednji put: ovakav život ne mogu više da trpim! Tomu mora jednom biti kraj! Kad te ne bih tako neizmjerno ljubio, ne bih zacijelo dopustio, da ovako sramotno postupaš sa mnom! Pogrda, koju si mi s ovim riječima bacila u lice, upravo je nečuvena. Ja sam te uzeo zbog ljubavi, a ne zbog tvoga novca. — Tako mi moje časti! A ti, ako mi

još jedamput ponoviš ovu riječ, kunem ti se, da ću onog časa ostaviti tvoju kuću i ti me više nikad ne ćeš vidjeti! Pamti dobro! Ja ću svoju zakletvu održati, pa makar me to glave stajalo!

Kristina je i opet, kako se to često iza ovakih prizora događalo, pala pokajnički u njegov naručaj i jecajući molila za oproštenje.

— Upravo zato, što te tako beskrajno ljubim, mučim i tebe i sebe. Oprosti mi, oprosti — ja to više nigda ne ću učiniti.

I opet je Marko zaboravio sve uvrede. A kako i ne bi, kad je Kristina bila tako nježna i draga kao malo dijete. On je znao, da ga ona ljubi, baš tako kao i on nju, a tek da je ljubomor navodi na ovake ružne misli. I prošlo je nekoliko dana neiskazane sreće i bi reći još dublje ljubavi između njih dvoje.

Ali nažalost nije to dugo potrajalo. Čim bi se Marko dulje bavio svojim poslom, počele su se u Kristininoj duši javljati nove sumnje i novo nepovjerenje. One su opet preotele mah, kad je Marko zbog svog posla morao da dulje iz kuće izbiva. Jednom tako, kad se nakon odužeg puta vratio kući, uzbjesnila je Kristina starom ljubomornošću i riječ po riječ dođe do žestoke svađe. Marko je slutio, da će sad opet pasti ona užasna riječ, koja ga je posljednji put bila tako raspalila, da se onako odlučno zakleo. Nemoćno je podigao ruke prama njoj, da joj zatvori usne, da ne izreknu onu užasnu uvredu. Ali je bilo prekasno. Kristina u svom bijesu nije više ništa vidjela pred sobom.

— Trgovac! Račundžija! — kriknula je jarosno, a da ni sama nije znala, šta je rekla.

Blijed kao mrtvac otkrenuo se Marko od nje i izišao iz sobe, da se više nikad ne vrati.

Kao okamenjena gledala je Kristina za njim. Cijelu ga je noć čekala i nemirno lutala po kući, sva smetena i očajna. Uzalud! Uzalud! On je uistinu održao zakletvu i otišao... za uvijek.

Ona to nije mogla da vjeruje, ali strah i tjeskoba polegla joj kao olovo na dušu i pritištala je kao mora. Ipak! Još je bio ostao tračak nade: možda će on samo zato dulje zaostati, da je kazni. Onda joj se opet javio u duši prkos. Kako može, da je toliko muči? Zar je to ljubav, koja tolike boli zadaje?!

Ne, ona nije znala, šta je Marka stajao ovaj odlazak. Ona nije znala, da mu se srce cijepalo od boli, ali da je ipak morao tako učiniti, da spase štovanje prama samom sebi.

Izvana hladna i ponosna a u nutrini puna žarke čežnje čekala je Kristina na povratak svoga muža. Spremala se u duhu, kako će ga primiti, kad se vrati. Sve, sve će mu učiniti, samo da dođe.

Ali Marko je držao svoju zakletvu, ma da ga je to stajalo neopisivih muka.

Nije prošlo mnogo vremena i on joj je po svom odvjetniku javio, gdje se nalazi. To je ona smatrala približavanjem s njegve strane i smjesta se pojavila u njoj nada, ali u isto vrieme i prkos.j Ponosna kakva je bila, nije se mogla odlučiti, da bi ga molila, neka se k njoj vrati.

— Drugi put mu se ne ću više narivavati, kao što sam onda, kad sam za njega pošla — mislila je u sebi. Još i sad je na svom blijedom licu osjećala rumenilo stida, kad se sjeti onih riječi, što mu ih je tad bila rekla: »Ako otidete odovud... onda ću biti vrlo, vrlo nesretna!...«

I tako je s tim sjećanjem rastao u njenom srcu prkos, pa je odlučila čekati, da ga njezino bogatstvo i sjaj ipak jednom k njoj dovedu.

Ali ni sve blago ovoga svijeta ne bi Marka Kamenara krenulo od njegove odluke.

Napokon je Kristina pokušala posljednje sredstvo. Predložila je svome odvjetniku rastavu braka. Sad će se on ipak, kad vidi, da je stvar ozbiljna, opametiti i doći — mislila je ona.

Ali on je pristao na rastavu.

Dakako, da Kristina nije mogla znati, kolikog je samoprijegora stajala njega ta odluka. Ona nije znala, da je to bila najveća žrtva njegovom muškaračkom ponosu.

I tako su živjeli dalje svako na svojoj strani, izjedajući se u neusahnjivoj čežnji jedan za drugim. Prekinula se bračna veza između dvoje ljudi, koji su se međusobno ljubili, a ipak se više nikad poslije nisu zajedno našli.

Kristina nije saznala ni to, da je Marko Kamenar nakon rastave teško obolio. A kad je poslije te bolesti ozdravio, osjećao se nekako drugim čovjekom i oženio se po drugi put s jednom svojom prijateljicom iz mladosti, koja ga je već dugo tihom i tajnom ljubavi volila i koja je bila sretna, da mu može nakon prvog brodoloma, biti dalje vjernom drugaricom života.

Kristina je saznala za ovu drugu ženidbu posve slučajno i bila je od te vijesti potresena i slomljena. Sad je u njenom srcu ugasnuo i posljednji tračak nade, u koju se još tiho uzdala. Ogorčeno se odrekla njegova imena i bila odsele hladna i hirovita Kristina Bregovska.

Ta ona nije ni znala, da je Marko Kamenar zato ušao u ovaj drugi brak, da donekle postavi između sebe i nje ogradu, jer se bojao svoje vlastite slaboće. Njegovo je srce naime još uvijek pripadalo ponosnoj i samovoljnoj Kristini, pa se bojao, da ne

bi jednoga dana podlegao čežnji za njom. Eto zato je vezao svoju sudbinu o djevojku, koja mu je bila više prijateljica, nego li ljubljena žena.

Kristinin je otac dopustio svojoj ljubljenoj kćeri, da radi šta hoće, samo da se smiri. On se nadao, da će s vremenom i ta rana zacijeliti, pa da će Kristina naći sreću s drugim čovjekom.

Ali njezino se srce u njoj kao skamenilo i ma da su se mnogi otimali za ljubav lijepe i bogate gospođe, ostala je ona postojana i slobodna.

Uza sve bogatstvo i sjaj provodila je Kristina bijedan život. U besanim noćima lutale su njezine misli za jednim jedinim čovjekom, komu je ona poklonila svoje ponosno srce. Sve više je zapadala u uspomene na one nezaboravne časove, koji su bili sva sreća njezina života. Ali je bilo sve prekasno! Teško je kajanje uljeglo u njeno srce i mučilo je poput more.

Slabo je što o njemu čula. Saznala je samo to, da je dosta bijedno živio sa svojom drugom ženom. Čula je, da marljivo radi, ali da mu malo tko kupuje njegove kipove. Život mu je bio prava borba za svagdanji kruh.

A tad je u Kristininoj duši dozorila jedna misao, koja ju je ispunjala tajnom radošću. Ona je htjela i dalje biti u svezi s njegovim životom, a da to on ne bude ni znao. Počela se naime marljivo dopisivati s trgovcem umjetnina, kod kojega je Marko Kamenar izlagao svoje kipove na prodaju. Tako su od vremena do vremena stizali u njezinu kuću veliki sanduci s poprsjima, za koje je Kristina prije poslala svote novaca trgovcu umjetnina. Marko se Kamenar veselio, kako mu kipovi nenadano nailaze na brzu prođu i kako se pristojno nagrađuju, a kad god bi trgovca pitao, tko ih kupuje, vazda bi

dobivao odgovor, da se sva poprsja otpremaju u Ameriku.

A dotle su se u Kristinoj vili, baš na onom mjestu, gdje je negda bio atelier Marka Kamenara, redala njegova poprsja, jedno za drugim, kako bi stizala. A Marko se veselio, kako ga u Americi cijene i sve više njegov rad plaćaju, tako da je on od utrška mogao sa svojom porodicom pristojno živjeti i svojoj kćerci jedinici osigurati dobar odgoj.

Tako je Kristinin život dobio bar neki sadržaj, a srce joj zadobilo posebno zadovoljstvo. S vremenom se umirila, ali sretna više nije bila nikada.

Ima već nekoliko godina, da su poprsja prestala dolaziti. Onaj trgovac, koji ih je prodavao, napustio je svoj posao i povukao se u mir. Uzalud je Kristina potraživala Markove kipove kod drugih trgovaca. Nije ih više našla. Valjda su je drugi kupci pretekli. Ona nije znala, da se ona ruka, koja je poprsja u njenoj vili isklesala, za uvijek ukočila.

A eto danas je saznala. Danas je nenadano došla ta djevojka u njenu kuću, koja ju je pogledala očima svoga oca i tako opet uzbudila sve uspomene, koje su se teškom mukom smirile u njenom srcu nakon tolikih bolnih i beznadnih godina.

Iznova se probudila u njoj tuga za izgubljenim i promašenim životom, ali su ujedno oživile i uspomene na časove neiskazane sreće. A te su uspomene zasjajile nenadano tako svijetlo i toplo u njenoj duši, da je od njih sinula kao neka zlatna duga na sav njen prošli život.

U svom je prkosu nastojala da raspši ovu zlatnu dugu, koja je treptila u njenim umornim i žarkim očima.

— Ne, ne, ona ne smije ostati! Ona mora otići

odovud. Ne podnosim njenog pogleda — govorila je ona poluglasno, kao da se budi iz dubokih misli. I opet je sjedila nepomično i zurila ukočeno preda se. Ali — čudnovato! — što dalje su odmicali satovi, sve je nemirnija bivala. A taj je nemir konačno prešao u tajnu želju, da se još jednom zagleda u oči Jelene Kamenarove i da u tim očima opet nađe svoju izgubljenu ljubav.

Još jednom!

IV.

Jelka je Kamenarova već davno izvadila svoje stvari iz kovčega, pa je sjela na stolac i čekala u neizvjesnosti. Već se i veče spuštalo, a nitko nije dolazio u sobu, niti je pitao za nju. Nekoliko je puta uzdahnula, a onda prišla k prozoru. Pred njom se prostirao prekrasni šutljivi perivoj, a gore na brijegu bjelasao se između drveća krov dražesne vile.

Jelkin se pogled gubio onamo, a da nije ni sama slutila, od kolikog je zamašaja bila ta vila u životu njena oca. Doduše ona je znala, da joj je otac prije njene majke imao drugu jednu gospođu, ali nikad nije ništa o tom pobliže čula. Tek kratko vrijeme pred smrt govorio joj otac i o toj stvari. Ona se još i sad sjeća njegovih riječi:

— Dijete moje, ja sam nekoč u životu bio neiskazano sretan, ali zbog tih časova radosti pretrpio sam hiljadu dana žalosti.

Tad ga je ona upitala:

— Zar ja ne bih, oče, smjela nešto više o tome znati?

Ali otac je značajno potresao glavom:

— Ne ,ne, moja Jelko, o tom ti ne mogu govoriti. Ja sam već ostario i iznemogao, pa mi u

ovoj dobi ne bi nikako pristajalo, da tebi dovedem pred oči moje prošle dane. Ali kad me jednom ne bude na svijetu, naći ćeš u mom pisaćem stolu malu knjižicu s nekim bilješkama, koje se tiču moje prve žene. To su zapisci moje ljubavi. U njima sam se ja s njom iz daljine razgovarao, jer sam je još uvijek ljubio, premda ona ne će nikad doznati, što sam ja u časovima najveće boli za nju osjećao. Već sam mislio, da tu knjižicu sa sobom u grob ponesem. Ali... to bi bilo ludo! Ti si moje drago dijete i osobito si mi srcu prirasla, pa kad jednom umrem, zašto da i ti ne podijeliš sa mnom tu moju nekadanju sreću i moju bol? Onda ćeš lakše razumjeti moje riječi ljubavi, koje bi sad ispod moje sijede kose čudno zvučale. Kad sam to sve pisao, krv mi je življe kucala, kosa mi je bila još smeđa, a tijelo čilo i zdravo. To sve mora da razmisliš, kad budeš čitala, pa ćeš me bolje i shvatiti.

I doista! Nakon smrti očeve našla je Jelka tu knjižicu zapisaka i stala je čitati. Nježne ljubavne riječi bile su upravljene na nepoznatu ženu, koja nije imala drugog imena nego »Tinka«.

Tinka! Dakle to je bilo ime onome biću, koje je sačinjavalo prošlost njena oca. Za Jelku je značilo to ime nešto udaljeno i kao samo zamišljeno, nešto što nije postojalo, jer tad još nije Jelke bilo na svijetu, kad je to ime ispunjalo ljubav očevu. Jelka ju je smatrala naprosto mrtvom. Ta ni u snu ne bi slutila, da se ona upravo sad nalazi u kući te žene, na koju je otac svom dušom mislio sve do posljednjeg daha. Još je na smrtnoj postelji šaptao ime »Tinka« i nježno se smiješio; što više u posljednjim je svojim trzajima milovao ruke svoga djeteta i pri tom govorio:

— Sad je sve, sve dobro, moja Tinko!... Ti i ja, sad smo skupa!... Tvoje je srce uvijek bilo kraj mene, kao i moje kraj tebe... Ja to znam; Tinko...

To su mu bile posljednje riječi.

Jelka ih je dobro zapamtila i pripisala u očevu knjižicu, kao zaključak svih zapisaka, što ih je on bio složio. Jelka je Kamenarova i odviše rano progledala život. Ona je mnogo šta razumjela, što je drugima djevojkama njezine dobe bilo nepojmljivo. Tako ju je odgojio njezin umni otac, koji ju je poslije majčine smrti sasvim k sebi privukao, te joj naročito u srce urezao kao popudbinu za život: »Sve razumjeti znači sve oprostiti«. Tu mudrost, koja se rijetko kada nađe u mladim glavama, Jelka je sasvim usvojila, a to je podavalo njenoj mladosti neku zrelost i osobiti čar prema okolini, s kojom je dolazila u dodir.

Sunce je već bilo davno zašlo i sumrak se uvukao u sobu, kad je unišla gospođa Klara i osamljenoj Jelki javila, da je milostiva gospođa čeka na večeru. Jelka je uzdahnula.

— Meni se čini, da u ovoj kući i ne ću imati drugog posla, nego dolaziti samo za stol milostivoj gospođi — odgovorila je hladno i umorno se nasmiješila.

Gospođa Klarić nije ništa rekla. Ona je vidjela svoju gospođu, gdje dolje ide, pa joj je bilo čudno, što je izgledala tako blijeda i izmučena. Oči su joj gorjele kao u groznici a usne je čvrsto stisnula.

— Gospođica neka dođe na večeru! — zapovjedila je kratko.

Gospođa je Kristina odlučila, da još večeras kaže Jelki Kamenarovoj, kako joj nema duljeg opstanka u ovoj kući. To joj je htjela sama saopćiti i tom prilikom još posljednji put zagledati u njene baršunaste oči, koje su tolike boli u njoj probudile.

Ali kad je mlada djevojka sjedila nasuprot njoj, pa je tim istim očima tako tjeskobno i ponizno gledala, nije mogla, da izreče te nemile riječi. Šutke je puštala, da je Jelka dvori i silom je gutala nekolike zalogaje. Ali pri tom je morala kao pod nekom tajnom unutarnjom silom, da promatra to blijedo mlado lice. U njem je tražila crte izgubljenog muža.

Jelka je mnogo naličila svomu ocu nesamo u očima nego i u držanju glave, kad bi je onako nesvijesno natrag zabacila. Osobito je značajno bilo kod nje to, što bi joj se čelo namrštilo upravo na onom mjestu između obrva, gdje se svršavao uski i fini vršak nosa. Tu bi se svaki put skupio onaj čudnovati trokut od nabora i podavao njenom licu nešto bolno. Ah, koliko puta je gđa Kristina poljubila ovaj osebujni mali trokut na čelu svoga supruga, kad se on na nju srdio! Uvijek je to bio znak pomirenja, kad je taj trokut napokon pod njenim cjelovima iščeznuo.

A eto večeras ga je prvi put ugledala na Jelkinu čelu. On nije bio tako oštar kao kod njenog oca, nego se samo nježno pokazao, ali je bio sasvim točno isti znak.

I zato je gospodji Kristini zapela riječ u grlu, kad je imala da kaže Jelki, neka joj ide iz kuće.

Električno je svjetlo prosulo sjajne zrake po zlatnoj Jelkinoj kosi. Očeva kosa nije bila takova, već više tamnosmeđa. Toga se gospođa Kristina naglo sjetila, pa je gotovo protiv volje zapitala:

— Vaša je majka bila zacijelo plavokosa?

Jelka se lecne. Upravo je bila pomislila: »Bože dragi, ova je šutnja grozna!«

Ali sad joj je odlanulo.

— Jest, milostiva gospođo, moja je majka bila

zlatokosa, samo što joj je kosa bila svjetlija nego moja.

— A rano je umrla?

— Kad mi je bilo šest godina.

— I od to ste doba živjeli sami sa svojim ocem?

— Da, milostiva gospođo!

Gospođa je Kristina šutila neko vrijeme, a onda teškom mukom progovorila:

— Meni se čini, kao da sam već negdje čula ime vašega oca ili ga na kojem kipu vidjela.

Jelka digne oči sa svoga tanjura.

— To bi moglo biti... premda su kipovi moga oca gotovo svi prodani u Ameriku.

— U Ameriku je prodavao vaš otac svoje kipove? A zašto?

Jelka se nasmije.

— Otac nije bio sretan sa svojim kipovima. Kod kuće ih nije htio nitko kupovati, a nužda je bila velika. Onda ih je trgovac umjetnina jednoga dana ponudio nekom bogatom Amerikancu i od to su doba svi njegovi kipovi putovali s onu stranu oceana. Čim bi koji kip bio gotov, odmah se i prodao. To je za nas bilo kao neko čudo.

— A tako!... A je li se tomu vaš otac radovao?

— Dakako! Bio je presretan. Samo tako mogao je svojoj porodici da namakne bezbrižan iako skroman život.

— Zašto skroman? Zar nisu kipovi bili dobro plaćeni?

Jelka je uzdahnula.

— Otac je o svojoj umjetnosti vrlo skromno mislio. On je tvrdio, da mu kipovi nisu toliko vrijedni, koliko je za njih dobivao. Utvarao si je, da im nedostaje duše. Ja ne znam, da li je to bilo istina, ali je lako moguće, da mu je kakvo teško razočaranje

u životu sapinjalo polet. Svakako nije bilo u njeg trgovačkog dara; on je bio zadovoljan, ako bi mu prođa jednog kipa toliko donijela, da može živjeti, dok novi dogotovi.

Gospođa Kristina pređe rukom preko čela, kao da hoće protjerati teške misli. Kako bi ona bila kriva tome, što je polet Marka Kamenara bio sapet? U isto joj se vrijeme nenadano javila sumnja. Možda ova djevojka zna, kod koga se nalazi? Možda je i namjerice htjela da dođe u njezinu kuću?

Ali za čas je nestalo i te sumnje, kad je pogledala bistre Jelkine oči. No ipak joj je bilo stalo, da ispita, je li mlada djevojka o njoj što znala.

— Zar se nije vaš otac opet oženio, kad vam je mati tako rano umrla?

Jelka odmahne glavom.

— Ne, milostiva gospođo! Na to moj otac nikad nije ni pomišljao.

— Zacijelo je vrlo volio vašu majku? — zapitala je gospođa Kristina i uporno, gotovo tjeskobno pogledala u Jelkino lice.

Jelka je neko vrijeme oklijevala. Teško joj je bilo da govori o svojim roditeljima, a opet nije htjela da svoju novu gospođu rasrdi, ako joj uskrati odgovor.

— Moji su roditelji živjeli više kao prijatelji jedno drugome. Otac je majku upoznao još u svojoj mladosti, a oženio se s njom istom onda, kad se u prvom braku razočarao. Uspomena na taj brak mučila ga je cijeli život.

Gospođa je Kristina teško svladala burne kucaje srca. Čeznula je da što više sazna, a ipak nije htjela odati svoje smetnje. Zato je nastavila da pita,

ma da joj je glas već bio umoran i gotovo bezbojan:

— A tako... Prvi put je dakle bio nesretno oženjen?

— To ne, milostiva gospođo! Naprotiv, on je bio vrlo sretan i volio je neizmjerno svoju prvu gospođu. Ali, kad ju je izgubio, bolilo ga je to jako... sve do konca njegova života.

Gospođa je Kristina grčila ruke u groznoj muci, i sva blijeda u licu naslonila glavu u naslonjač zaklopivši oči. Bilo joj je da krikne od boli, ali se susprezala, da ne da ni glaska od sebe. No ipak sva je izgledala tako bijedno i propalo, da ju je Jelka prestrašeno promatrala.

— Što vam je, milostiva gospođo? Vi ste još uvijek bolesni. Mogu li vam čim pomoći i ... ljubav vam kakvu iskazati? — pitala je Jelka toplo i samilosno.

»Ljubav iskazati!« Ove su riječi prodirale do u srce ojađene žene. Kćerka Marka Kamenara da joj ljubav iskaže! Kako je to čudno i kako joj krv stala nenadano da struji u srce!

Ali ona je već bila mnogo obikla, da ponosno sakrije svoje osjećaje. Naglo je otvorila oči i jednim se snažnim trzajem opet uspravila, pa nastavila na svoj stari i opori način:

— Ne treba da se brinete, gospodjice. To će već proći, a ja ne volim , da o tom razgovaramo. Čavrljajmo samo dalje... to me umiruje. O čemu smo ono govorili?... Da, o prvoj gospođi vašeg oca... i o tom, kako ju je izgubio. Otkud znate, da ga je odlazak od nje do smrti rastužio?

Jelki je bilo vrlo neugodno, da se razgovor neprestance kretao o njenim porodičnim prilikama, a nije nikako znala, da ga drugamo skrene.

— Pa ja to znam iz zapisaka, koji su ostali iza njegove smrti. Jedna mala knjižica.

Gospodji se Kristini zasjajiše oči. »Polovicu svoga imetka dala bih za te zapiske!« pomislila je u sebi, ali je na oko mirno produžila:

— I prva je gospođa vašega oca umrla, zar ne?

— Nije, milostiva gospođo. Spočetka sam to i sama mislila, ali poslije sam doznala, da se on rastao od nje.

— Dakle... rastava?... — ponavljala je mekanično gospodja Kristina. — Prema tomu još ta prva gospođa živi? — pitala je dalje i uprla oštro oči u Jelku.

— To ne znam — odgovorila je djevojka mirno i prostodušno.

— Ne znate?!... A jeste li joj bar javili očevu smrt?

— Nisam ni to, kad ne znam, gdje je. Možda se opet udala, a možda je i umrla. Tomu je već tako davno!

— A u zapiscima vašega oca, koje vi zacijelo čuvate, nema nikakva spomena o tom?

— Zapisci su dakako u mene. Ja sam ih sve po očevoj želji pročitala, ali nisam u njima našla ni slovca, gdje je ta gospođa i što se poslije s njom desilo.

— Ali je valjda spomenuto, kako se zvala prije svoje udaje i u kojem je mjestu obitavala! — pitala je stara gospođa dalje, bez odaha.

Jelka ju je začuđeno gledala i mislila u sebi: »Šta sve sebi ovako jedna bogata žena dopušta! Kad bih ja nju toliko o njezinoj porodici ispitivala, šta bi mi odgovorila?!«

Nevoljko se osjećala Jelka, a na čelu joj se stao javljati onaj značajni trokut.

— Ne, ne, ništa nije spomenuto, milostiva gospođo! Moj je otac te zapiske pisao u obliku pisama, upravljenih a nikad neposlanih svojoj prvoj ženi. On je nigdje ne spominje pravim imenom, nego je u svom ljubavnom zanosu svagdje zove nekim skraćenim imenom ili izmišljenim nazivom od dragosti. Često se u knjižici susreće to nježno ime.

Gospođa je Kristina čvrsto uhvatila ručice na svom naslonjaču, da se svlada, pa nastavi kao nehajno:

— Koje je to ime?

Sad Jelka naglo ustane. U njenom vitkom rastu pojavilo se nešto odlučno, a trokut na čelu još se više udubio. Radoznalost ju je stare gospođe vrijeđala.

— Oprostite, milostiva gospođo... ja ne bih htjela pred stranim licem govoriti o tom, što je momu ocu sve do konca života bila svetinja. On je s tim imenom na usnama izdahnuo — i ja ga ne mogu da oskvrnem. Pa ako vam je pravo... ja bih molila, da govorimo o čem drugom.

Ove su riječi u uzrujanosti izletile Jelki brzo i oporo, tako da ih se i sama prestrašila ali tek onda, kad su već bile izrečene.

Gospođa je Kristina naglo ustala. Ona bi najradije bila skočila mladoj djevojci, zagrlila je i cjelovima izravnala onaj namršteni trokut na čelu, pa onda izljubila te ponosne i hrle usne. Ta ovo joj je malo dijete tim časom poklonilo najljepši dar — kraljevski dar! Ono joj je povjerilo, da ju je Marko Kamenar volio do posljednjeg daha i da je s njenim imenom na usnama izdahnuo. Nema na svijetu sreće ni blaga, koje bi joj bilo veće od ovog osjećaja. Pa budući da joj je srce ključalo i vrilo od prevelikog čuvstva, brzo se okrenula i bez riječi

otišla iz sobe. Željela je, da bude sama, sasvim sama, da joj se tako stiša bura, koja je nastala u njenoj duši nakon Jelkinog priznanja o ljubavi Markovoj spram nje.

Nije gospođa Kristina ni pomislila, kakvu je Jelku ostavila u sobi. Kako slomljenu i smućenu! Ona je besvijesno gledala u vrata, na koja je izišla gospođa Kristina, a onda joj se stala vraćati svijest, da je ona zapravo prikorila staru gospođu i da je sad »zbogom« njeno tako krasno mjesto.

— Sad možeš, Jelko, spremiti stvari pa na put! — pomislila je u sebi sjedeći nepomično za obilato prostrtim stolom.

Zašto je samo bila tako nerazumna i otresita? Zašto joj nije izrekla to ime? »Tinka« — to je kratica od mnogih imena: Bertina, Kristina, Martina! Ta šta to napokon znači! Može biti i izmišljeno ime. I šta bi značilo, da joj ga je i povjerila! Kad je toliko o ocu ispričala toj radoznaloj gospođi, mogla joj je spomenuti i to ime!

Tako je sama sebi spočitavala Jelka, ali je na posljetku došla ipak do toga, da zapravo nije ništa drugo učinila, nego zabranila tuđe odveć veliko presizanje u njoj tako svete tajne.

Polako se ustala Jelka i ogledala se oko sebe ne znajući, šta bi sad. Da hoda amo tamo po sobi, dok je ne pozovu? Da u ovoj bogatoj blagovaonici čeka, ne će li se koja ljudska duša smilovati i kazati joj, šta da radi?

Razmišljajući pristupi prozoru. Jasna je mjesečina pala po parku. Krasne li i tihe slike! Kako bi lijepo bilo živjeti u ovoj okolici i toj bogatoj kući, gdje je svaki komad pokućstva otmjeno i mirno počivao na svom mjestu!

U to se ipak jednom otvore vrata i uniđe gospođa Klarić.

Jelka joj potištena pođe u susret, ali odmah joj je odlanulo, kad je vidjela prijazan osmjeh na licu stare gazdarice.

— No, gospođice! Danas možete mirno na počinak. Večeras vas više milostiva gospođa ne treba. Ona je otišla u svoje odaje, a izgleda, da je mirna i spokojna.

Jelka uzdahne duboko.

— Više me dakle ovdje ne treba!

— Ali ne? Zašto tako tužno? Ta, sve je prošlo glatko.

Jelka odmahne glavom.

— Nije baš tako glatko išlo, draga gospođo Klaro! Nisam bila tako sretna, da bih se milostivoj gospođi svidjela. Ona je otišla od mene vrlo nezadovoljna.

— Naprotiv, gospođice, naprotiv! Vi to samo tako mislite. Poznam ja svoju gospođu nešto bolje od vas. Ta ovaj čas sam s njom govorila, a ... ja znam, što znam.

Jelka je pograbila okrugljastu ruku stare gazdarice.

— Držite li zbilja, da se ne srdi na me? Kažite mi, molim vas, otvoreno! Ja znam, da sam je s nekim riječima uvrijedila.

Gospođa je Klara odlučno potresla glavom i čudnim se smiješkom zagledala u blijedo djevojčino lice, koje joj se tako sviđalo.

— Ne, ne, to vi samo sebi utvarate. Ta milostiva mi je gospođa upravo malo prije rekla: »Klaro, pobrini se za gospođicu, da bude u svem lijepo podvorena. Ja hoću, da se ovdje u kući dobro osjeća.«

Jelka joj radosno stisne ruku.

— Uistinu?... Uistinu je tako rekla?

— Ma da, kad vam velim! A kad milostiva gospođa tako nešto kaže, onda ja i znam, što to znači. Ne govori ona to samo tako. Ja sam potpuno uvjerena, da ćete vi kod nas ostati.

Jelka je pritisnula rukom srce.

— Ah, ako je to istina, bila bih od svega srca vesela! To je tako strašno, kad čovjek mora da se natrag vraća!

Stara se gazdarica dobrostivo nasmiješi.

— Da, to bi bilo zbilja neugodno! Ali naša gospođa nije tako goropadna, kako se po koji put gradi. To ćete vi doskora i sami vidjeti vašim pametnim očima. No — a danas idite samo rano u krevet. Treba da se ispavate. A sutra kad grane sunce, prošetajte se perivojem. Prije devetog sata gospođa vas i onako ne treba. U devet je zajutrak i vi mora da ste uz nju. Ali vi možete u sedam i kod mene uzeti šalicu mlijeka, jer inače ne ćete izdržati tako dugo.

U Jelkinom je srcu opet sinula nada. Što više i smiješak joj se pojavio na licu. Ohrabrile su je povjerljive riječi gospođe Klare.

Tad je ponešto smirena pošla u svoju sobu.

Drugog je jutra zavirilo sunce kroz Jelkine prozore. Zlatni su mu traci sve više prodirali prema krevetu i milovali isto tako zlatne čuperke kose oko djevojčina čela. Probudili su je. Jelka se začuđeno ogledala oko sebe, a onda se žurno ustala i odjenula. Sat je naime pokazivao već blizu sedam.

Dolje je već dočekala gospođa Klara u svojoj urednoj sobici pokraj kuhinje.

Jelka nije htjela na šetnju.

— Nema li i ovdje za me posla, gospođo Klaro? Dosad sam bila naučna, da cijeli dan radim od

jutra do mraka neprekidno. Čini mi se, da bi bio ko neki grijeh, da se već izjutra šetam.

— Tu nema ništa za vas, gospodo. Ima družine, koja sav posao obavlja. Kod nas se nitko ne pretrgne radom, a i ne treba. Vi ćete se već imati čim da zabavite, kad vas milostiva gospođa bolje upozna. Idite samo u perivoj. Treba da se malo kod nas razgledate. Ali u devet da ste točno gore!

S tim je riječima gospođa Klara gotovo izgurala mladu djevojku iz kuće.

Ispred vrata gledala je za njom udivljeno:

— Kako krasno stvorenje! Bilo bi i čudo, da se nije milostivoj gospođi svidjela.

Jelka je očito razdragana prolazila divnim perivojem. Osjećala se kao preobražena u sjeni starih i gorostasnih bukava. Neko joj je pobožno i svečano čuvstvo ulazilo u dušu. Od časa do časa bi stala i udisala svježi miomiris kestenja, koji su se u pravilnom redu nizali prema kraju perivoja. I do njih je Jelka došla diveći se i prirodi i sunčanim tracima, koji su podirali kroz gusto granje.

— Krasno, prekrasno! — govorila je glasno u iskrenom zanosu.

Kako je to lijep posjed! Kako je bogata morala biti njezina nova gospođa. Već njegovanje toga perivoja moralo je stajati čitav imetak.

Iz perivoja krenula je Jelka na brežuljak i što se više uspinjala sve je ljepši bio vidik. Na vrhuncu je bio paviljon, s kojega se pružao divan pogled na grad i na cijelu dolinu.

— Ah, dobri Bože, kako je krasno ovdje gore! Ta čovjek bi rado i koju gorku progutao od nove gospođe, samo kad bi ovđe smio ostati — govorila je Jelka sama sobom i odlučila, da će odsad bolje paziti na svoje riječi, te sve strpljivo podno-

siti, makar gospođa Kristina Bregovska bila još toliko hirovita. Ona će ju već sama moliti za oproštenje zbog onoga, što se sinoć prenaglila. Zacijelo se ona na nju još srdi, ma da ju je gospođa Klara uvjeravala, da je sve dobro. Dobra gospođa Klara! Kako se samo za nju zauzela i u svemu joj ide na ruku. A dvadeset je već godina u kući! Onda ne će ni njoj biti nemoguće, da ostane dulje s gospođom Bregovskom.

Kad se već Jelka dosta nagledala okolice, iziđe iz paviljona, i spusti se na put kroz same lipe, koje su se u drvoredu protezale prema otmjenoj vili u zelenilu. Prekrasna zgrada stajala je u jutarnjem suncu a sa zatvorenim kapcima na prozorima kao kakav začarani dvorac.

Jelka se nije mogla uzdržati, da glasno ne klikne:

— Divno! Kao u priči! Ali zašto je samo tako tiha i mrtva, kao da u njoj živa stvora nema? Bog zna, da li i ta dražesna vila pripada mojoj gospođi?

Ona nije ni slutila, da je iza ovih zatvorenih kapaka bila pokopana sreća njenog oca i njegove Tinke.

Jelka pogleda na sat, koji je pokazivao, da je već osam sati prošlo, pa stoga krene žurno na cestu prema drvoredu kestenja. Upravo je tuda prolazila satnija vojnika a pred njom kapetan na konju, a jedan časnik pješice.

Jelka se nehotice zaustavi.

Obadva časnika opaze mladu djevojku i očito se iznenade.

Poručnik, krasan i vitak čovjek, pogladi tobože nemarno svoju elegantnu bradicu, ali nije snimao očiju s krasne Jelkine pojave.

I kapetan, suhonjav čovjek, ogorjela lica, oštro je mjerio mladu djevojku. Činilo se, da su obojica o njoj razgovarala.

Jelka se žurno okrene i nestane među drvećem. Kapetan dovikne s konja poručniku:

— Trista mu gromova, Rajičiću, kakova je to zlatokosa ljepotica! Možda posjet gospođe Bregovske?

Poručnik je još uvijek gledao za djevojkom.

— Ne znam, gospodine kapetane! Možda joj je to nova drugarica.

Kapetan Novaković izdigne se u sedlu i stane tako namjerice gledati kroz drveće, da su se vojnici za njim stali smijuckati jedan drugomu. I oni su vidjeli lijepu djevojku.

— Nije moguće, dragi poručniče. Tako ne izgledaju drugarice.

Đuro Rajičić slegne ramenima.

— Moj stric pričao nam je sinoć prava čudesa o ljepoti nove gospođice — dobaci on nehajno.

— No, ne budite tako ravnodušni, Rajačiću! Vaš je prokušani pogled zacijelo uhvatio na prvi mah njene ženske čare. Famozna pojava!... Osebujno lice! Šteta da je ovako što tek — drugarica! Ali možda je budemo još kad vidjeli, ako nam ona poput njenih predšasnica ne odleti kao jednodnevna muha.

Poručnik je i opet slegnuo ramenima.

— Tko zna! Možda će biti bolje sreće. Gospođa Bregovska voli lijepe ljude.

— Vi to znate iz iskustva, hm? — nasmije se kapetan. — Kao najljepši poručnik našega grada mora da ste i kod nje u srcu zapisani.

Rajičić pogladi svoju bradicu.

— Tko bi to mogao znati? Stara gospođa već ne misli na to.

— Ako ona ovu krasnu djevojku zadrži u kući, imat ćemo opet prilike, da napasemo kojiput oko — zadovoljno je nabacio Novaković.

Međutim je već Jelka zamaknula iza drvoreda kestenja, a lijepi je poručnik, nećak odvjetnika Rajičića, već u svojoj duši snovao, kako će osvojiti mladu djevojku. Pri tom se je pobjedonosno smiješio. Nije se uzalud o njem govorilo, da mu rijetko koja gospođa može odoljeti, kad na nju uperi svoje ljubavne strijele.

V.

Kad se Jelka vratila sa šetnje, bila je opet snuždena. Uza to ju je obuzimao sve više strah, kako će stupiti pred gospođu Bregovsku.

Imala je upravo toliko vremena, da svoje odijelo pred ogledalom poredi, kad li bude pozvana svojoj gospođi.

Doručak je bio spremljen u istoj sobi, gdje su jučer pili čaj. Gospođa je Bregovska bila već za stolom i okrenula glavu prema Jelki. Njezino je lice bilo blijedo i izmučeno, ali ipak nije na njem bilo traga ni srdžbi ni neprijatnosti. Jelka je sabrala svu snagu i pošla do stare gospođe naklonivši se smjerno.

— Milostiva gospođo, ja sam u velikoj brizi, što sam vas sinoć rasrdila. Molim, da mi oprostite. Uspomena na moga oca, koga sam vrlo voljela, smela me je tako, te sam izišla iz prave kolotečine. Nisam nikako mogla da govorim o onom, što je mom ocu bila svetinja. Molim stoga za oproštenje.

Na veliko Jelkino iznenađenje i radost gospođa Bregovska položi svoju ruku na njezino rame i ljubezno joj progovori:

— Vi ste bili u pravu, drago dijete. Ja sam možda i odviše neučtivo pitala, kako se vama činilo... pa stoga ste mi mogli onako odgovoriti.

Jelka zahvalno uhvati ruku stare gospođe i poljubi je.

— Hvala vam lijepa, da se na me ne srdite.

Gospođa Bregovska nasmiješi se jedva vidno.

— Nemam zašto da se srdim. Naprotiv i vi meni ne smijete da zamjerite zbog mojeg jučerašnjeg držanja. Meni je bilo slabo... i žalosna sam bila. Ali nemojmo više o tom da govorimo.

Zatim su doručkovali. Jelka je dvorila svoju gospođu tiho i radosno.

— Vi ste već jutros bili u perivoju, kako mi je rekla gospođa Klarić?

— Da, milostiva gospođo. Gospođa Klarić nije mi dala, da išta drugo radim.

— A sviđala vam se šetnja?

— O da, bilo je prekrasno. Kao u priči, odgovorila je Jelka, nemogavši se dosta načuditi, kako je njezina gospođa sasvim drugačija nego jučer. Ona se što više stala nadati, da će joj pomalo ući u volju.

Poslije doručka čitala je Jelka svojoj gospođi neko vrijeme, a onda su pošle zajedno na šetnju u perivoj. Jelka je svaki čas zastala prisluškujući cvrkutu ptica, koje su se toga jutra upravo raspjevale.

— Vi volite glazbu? — upitala ju je stara gospođa.

— O da, milostiva gospođo. Znam mnogo komada na glasoviru, a uzimala sam i sate iz pjevanja.

— To mi je drago. Ja vrlo volim kućnu glazbu. Možda bismo mogli večeras da pokušamo štogod.

— Vrlo rado, milostiva gospođo.

Međutim su već bile stigle u drvored kestenova. Gospođa Bregovska pogleda na sat.

— Već je doba, da se vratimo. Ja sam doktora Rajčića naručila za dvanaest sati.

Natrag su išle rukom o ruku gotovo šuteći. Stara je gospođa zamišljeno gledala preda se, te se činilo, kao da je na Jelku i zaboravila. Ali tomu nije bilo tako. Njoj je kraj svega toga bilo vrlo ugodno, što se mogla nasloniti na nježnu ruku svoje mlade drugarice.

Kad su stigle u predvorje, rekla joj je prijazno:

— Ovaj vas sat više ne trebam. Kad svršim razgovor s doktorom Rajčićem, opet ću vas pozvati.

S tim je otpustila Jelku.

Sluga je Ivan javio, da već odvjetnik doktor Rajičić čeka u poslovnici.

— Dobar dan, dragi doktore — pozdravila je svoga odvjetnika gospođa Bregovska. — Vi ste upravo neugodno točni i ja sam dala toliko na se čekati.

— Jedva je pet časaka, što sam ovdje, milostiva gospođo. Smijem li da upitam, kako je s cijenjenim zdravljem? — upitao je on pogledavši njeno blijedo lice.

Ona mu ponudi stolac, a sama sjedne nasuprot,

— S mojim zdravljem nije baš osobito, dragi doktore. Prošlu noć nisam najbolje provela. Ali pustimo to. Ja bih vas htjela nešto upitati.

Doktor Rajičić nakloni se učtivo.

Gospođa Bregovska pogleda ga oštro sa svojim tamnim očima i upita naglo:

— Zašto mi niste odmah rekli, da se mlada djevojka zove Kamenar?

Doktor Rajčić očekivao je ovo pitanje, pa nije ni okom trenuo.

— Na to je lako odgovoriti, milostiva gospođo. Ponajprije vi sami niste ništa htjeli da pobliže znate o mladoj gospođici...

— Ali da se zove Kamenar, to ste mi bezuvjetno morali odmah reći — prekinula ga je ona žestoko.

Stari gospodin je i dalje ostao miran i dovršio svoj govor:

— Drugo, ja sam za njeno ime doznao istom onda, kad je stigla. Kao što znate, moj je tajnik obavljao cijelo dopisivanje. Ponude se bile zbog udobnosti označene brojem; ja sam znao samo toliko, da je mala gospođica imala broj dva. Istom kad je došla, saznao sam za njezino ime. Ali ni tada nisam mnogo na to pazio. Samo ime nije baš tako rijetko, a budući da ste ga vi već davno napustili, nije mi bilo u tom ništa osobito.

— Tako... mislite li, doktore? — naglašavala je čudno gospođa Bregovska.

Odvjetnik je pogleda ozbiljno.

— Vi valjda ne ćete mladu djevojku otpustiti za to, što se slučajno tako zove! To bi mi bilo žao. Ovog puta držao sam stalno, da smo se na pravu namjerili. Moja je supruga upravo ushićena njenom pojavom.

— I meni se djevojka... vrlo sviđa.

— O, to me veseli... a njeno ime valjda ne će ništa smetati.

Gospođa Bregovska čvrsto stisne ruke jednu u drugu.

— A znate li, tko je Jelka Kamenar? — upitala je sva uzrujana.

Odvjetnik se trgne i pogleda je začuđeno.

— Tko je Jelka Kamenar? — ponavljao je polagano, a neka tamna slutnja stane mu se u duši javljati.

Gospođa Bregovska ustane i stupi pred njega.

— Ona je njegova kći... kći Marka Kamenara iz drugoga braka — rekla je gotovo nečujno.

Sad i doktor Rajčić ustane.

— Nije moguće! — proiznese on prestrašeno.

Stajali su jedno prema drugome i gledali se šuteći.

Onda je gospođa Bregovska pala u stolac kao izmučena.

— Tome se niste nadali!

On podigne ruku kao na zakletvu.

— Doista, gospođo, da sam to znao, ne bih niti pod koju cijenu doveo tu mladu gospođicu u vašu kuću.

Stara gospođa kimnu glavom.

— O tom sam uvjerena, dragi doktore. Ali kako vidite, često se s nama igra puki slučaj. Ili zar je to zbilja slučaj?

— Kako to mislite?

— Kad sam jučer čula njeno ime, došla mi je naglo misao, nije li ta djevojka namjerice došla u moju kuću.

— Nipošto, milostiva gospođo, — upao je odvjetnik naglo i sigurno. Vaše ime nije bilo spomenuto ni u oglasu, ni u našem dopisivanju. Mi smo samo javili, da jedna gospođa traži drugaricu a sve ostalo da će se saznati prigodom nastupa. Za

vaše je ime čula gospođica istom u mojem stanu. Bilo joj je sasvim nepoznato, jer me je putem ponovno pitala, da li se zovete Bregovska ili Brežanska. A inače se nije mnogo brinula za to ime.

Gospođa Bregovska kimne glavom.

— I ja sam tek u prvi čas sumnjala, pa stoga sam vas i pozvala ovamo, da budem posve sigurna. Moja je naime namjera, da tu djevojku unatoč svega zadržim u svojoj kući.

Doktor Rajčić pogleda je iznenađeno.

— To je... i opet jedan dokaz vaše velikodušnosti — rekao je diveći se.

U njenom je licu nešto čudno igralo.

— To može biti i moj hir, da baš kćerci Marka Kamenara dadem u svojoj kući dom, kruh i zaslužbu.

Doktor Rajičić lagano se nasmiješi.

— Da, to je onaki isti »hir«, koji vas je naveo, da kupujete kipove Marka Kamenara za višu cijenu, nego je on sam tražio.

— Kipove sam kupovala, jer su mi se sviđali, a i njegovu ću kćer zadržati, jer mi se mili. Ja sam se samo htjela uvjeriti, da li je to bio za zbilja slučaj ili možda njena namjera.

— Nemoguće je, da bi mlada gospođica znala, komu je išla.

— I ja to mislim. Ona još ni sad ne sluti, šta je meni bio njen otac; ona ne zna ništa drugo, nego da joj je otac već jednom bio oženjen. Ta, da je znala za me, bila bi mi poslala osmrtnicu njenog oca.

— Zar je Kamenar mrtav? — začudi se odvjetnik.

Gospođa Bregovska potrese glavom.

— Žar bih ja inače njegovu kćer zadržala u mojoj kući? Ne, doktore, to ne bih nikako mogla ... ali on je mrtav već dvije godine i budući da je mrtav, nema nikakve zapreke, da uzmem njegovu kćer. Na taj način nema straha, da će ikad saznati, tko sam ja.

— Zar ćete joj vi to prešutjeti?

— Jest, to ja hoću. Samo je tako moguće, da ostane kod mene, ako mi bude kao strana. A poslije... ja to sada ni sama ne znam... poslije možda da joj se jednom i očitujem. Ali to mora sasvim ovisiti o mojoj volji. Stoga vas, dragi doktore, molim za najstrožu diskreciju. Neka ta stvar bude za nas službena tajna. Molim, da o tom i u svojoj kući šutite. Obećajete li mi to?

Stari se odvjetnik pokloni.

— Evo vam moje poštene riječi, milostiva gospođo. Moje me zvanje sili na čuvanje mnogih tajna, pa će mi i vaša biti sveta.

— Hvala vam, dragi prijatelju, i ne držite me hirovitijom, nego što sam u istinu.

Doktor Rajičić nasmiješi se fino.

— Za to se ne trebate bojati, poštovana gospođo! Rijetko sam kad upoznao koju gospođu, kod koje bi »hirovitost« imala tako osobit smisao. A sad vam priznajem, da se vrlo radujem, što gospođica Kamenar kod vas ostaje. Moja supruga i ja sasvim smo je zavoljeli.

— Gospođa se Kristina zagleda zamišljeno, jer se sjetila Jelkinih očiju.

— Doista... ona je milo stvorenje... i ja bih je zadržala, da se i ne zove Kamenar. Molim vas, dragi doktore, da joj, ako ju vidite, ne kažete, da će ovdje trajno ostati. Ja bih joj htjela i to sama da kažem.

Daktor Rajičić nakloni se sa smiješkom i poljubi staroj gospođi na rastanku ruku.

VI.

Kad je odvjetnik otišao, stajala je gospođa Kristina neko vrijeme nasred sobe, a da se nije ni ganula. Njeno lice bilo je kao da sanja, a to joj je podavalo osobiti čar. Malo zatim se strese i pozvoni, a na vratima se pojavi Ivan.

— Kola za grad. Gospođica neka bude spremna, da ide sa mnom.

Nakon četvrt sata sjedile su u kočiji stara gospođa i Jelka. Ustavile su se kod mnogih trgovina. Tu je Jelka imala prilike, da promatra, s kakvim su poštivanjem gospođu Bregovsku svuda dvorili.

Oko dva sata vratile su se gospođe i zajedno ručale. Jelka je dobila nalog, da napiše pozivnice za skorašnju svečanost u perivoju.

Ovu je svečanost priređivala gospođa Bregovska svake godine koncem mjeseca srpnja. U tu je svrhu nabavljala sve potrebite stvari iz domaćih trgovina. Trgovci su to dobro znali i unaprijed se veselili dobroj zaradnji. A i inače su u okolini bile i ljetne i zimske slave gospođe Bregovske vrlo omiljele. Svatko je dobro znao, da će se tom prilikom ugodno zabaviti. Pače i časnici garnizone čeznuli su za ovim zabavama.

Jelka se čudila množini pozivnica, što ih je prema kućnom popisu morala adresirati i otposlati. Žurno ih je i marljivo pisala pozivajući učesnike mjesec dana unaprijed, a pri tom je pomišljala, da li će i ona još biti u toj kući do svečanosti ili će već dotle morati da spremi svoju prtljagu...

Kod čaja su se opet našle, pa je i danas vladala

među njima šutnja i tišina, tek što se Jelki činilo, kao da sad pogledi stare gospođe nisu više tako strogi i hladni.

Poslije čaja išle su na šetnju, a i tu je gospođa Bregovska malo govorila, ne sluteći, kako je ta šutnja tištila Jelku i razbijala joj pomalo njezine nade.

Kod večere se šutnja nastavila i Jelka je bila već sasvim nervozna, tako da se je upravo prestrašila, kad je stara gospođa progovorila:

— Kad biste sad htjeli malo muzicirati, bilo bi mi vrlo ugodno. — Jelka je odahnula. Sve joj je drugo bilo milije, nego li ova mučna šutnja. Gospođa Bregovska okrene se Ivanu, koji je još s jednim slugom raspremao stol.

— Rasvijetlite glazbenu dvoranu.

Ivan je nečujno otišao.

Gospođa Kristina položi ruku na Jelkino rame.

— Dođite, ja ću vas povesti.

Jedna uz drugu išle su u glazbenu dvoranu, kojoj se Jelka nije mogla dosta načuditi, kako je bila prostrana, visoka i zračna. U njoj je bilo mjesta za veliki broj slušatelja. U sredini je stajao glasovir a kraj njega mnoštvo nota u tamno-zelenim kožnim uvezima. Velika dvokrilna vrata vodila su na terasu, otkud je dopirao blagi ljetni zrak. Kroz staklena vrata na protivnoj strani dolazilo se u ostale dvorane.

Jelka se odmah sjetila, da staroj gospođi primakne stolac i podnožnik i da je zapita, hoće li joj biti hladno, ako vrata ostanu otvorena. Gospođa Kristina mahne rukom, da ne će i ljubezno se nasmiješi, a onda se udobno smjesti na stolcu. Mlada djevojka pristupi notama i okrene se gospođi Bregovskoj.

— Šta bi ste željeli da čujete, milostiva gospođo?

— Svirajte, šta hoćete — odgovorila je sa smiješkom.

— Ali ja ne znam, hoće li biti vama po ukusu.

— Meni je stalo, da upoznam vaš ukus.

Jelka je neko vrijeme izabirala note. Kao uvod svirala je najprije jednu Griegovu kompoziciju. Pri tom je dobivala sve više volje za sviranje. Onda je nastavila sa Chopinovim Nocturnom. Poslije toga okrenula se staroj gospođi, koja ju je nijema slušala, i pogledom je pitala, da li bi nastavila. Ova je samo kimnula glavom.

Jelka je udarala dalje, a bila je osobito od volje. Krasna dvorana, pogled na park, večernji zrak, mjesečina... sve je to na nju osobito djelovalo, te je s razumijevanjem i s istinskim čuvstvom izvodila najmilije kompozicije.

Gospođa Bregovska slušala je s pravim ushitom. Meko i čeznutljivo navirali su glasovi ispod Jelkinih prstiju. Ugodna jeza podilazila je cijelo tijelo gospođe Kristine. Ti su se glasovi dizali kao iz nekih njenih davnih sanja. Jelkin je otac bio također izvrstan pianista, a upravo sonatu »Mjesečine« umio je divno izvoditi. Ah... koliko puta je Kristina slušala od njega te glasove, koliko puta su padali kao melem na njezinu dušu! A eto sad sviralo ju je kraj nje njegovo dijete... njegovo dijete... kojemu ona nije bila majka. Koliki bi to bio užitak, da joj je ta djevojka bila kćerka. Gospođa Bregovska sjedila je u svom stolcu nepomično, a kao da ju je ovijao neki posebni čar, koji je odsijevao u njenim očima.

Bolno je pomišljala na svoju izgubljenu sreću, koju je sama sebi proigrala. Dvije kratke godine uživala je ona tu sreću, da poslije za njom cijeli

život tuži. Kako je samo bilo moguće, da se između nje i Marka Kamenara podigla ona grozna stijena, koja ih je odijelila? Sad joj se činilo, da se ta stijena stropoštala, a ona da je prijeko ugledala lik ljubljenoga muža. I gle, njegove joj ruke domahuju, njegove je oči pozdravljaju sa starim milim pogledom. I što je Jelka dalje igrala, činilo joj se, da se njegov lik sve više k njoj približuje i da rukom pokazuje na svoju kćer. Ona mu je u duši govorila:

— Marko... Marko... jesi li mi ti poslao svoje dijete, da me samotnu utješi? Jesi li se pomirio... napokon pomirio, ti vazda moj ljubljeni? Je li tvoje srce bilo uistinu za me za svih ovih mučnih godina? O, da ja to nisam osjećala! Marko... meni je tako pusto i samotno... daj mi svoje dijete, primakni mi svoje srce!...

Tako je čuvstvovala Kristina u bespomoćnim trzavicama svoje duše. Prevladala ju je sanjarska mekoća, kojoj inače nije bila vična ova ponosna i samosvijesna gospođa.

Zamuknuše zvuci, a drage se slike rasplinuše. Ali još je uvijek stara gospođa zurila sanjarski u mjesečinom obasjani perivoj.

Jelka je odložila ruke od tipaka. I ona je zapala u bolno sjećanje. Koliko je puta posljednjih godina morala da svira ocu sonatu »Mjesečine«.

Napokon ustane i okrene se prema svojoj gospođi:

— Hoćete li da još šta čujete, milostiva gospođo?

Gospođa se Kristina trgne. Časak je gledala Jelku, kao da nije pri sebi, a onda ju je žurno upitala:

— Niste li mi rekli, da i pjevate?

— Da, milostiva gospođo... nešto malo... ako vas bude to zadovoljilo. Imala sam samo malo satova iz pjevanja, a dosad sam pjevala samo pred mojim ocem.

— Koliko mogu suditi po vašem igranju na glasoviru, vi ste vrlo muzikalni i čuvstveni. Zapjevajte mi, molim vas, štogod!

— Vrlo rado. Želite li vi možda što je vama poznato?

— Ne, ne! Pjevajte mi makar koju pjesmu. Možda onu, koju ste... i pred vašim ocem pjevali...

— Ako mi dopustite da odem po svoje note...

— Da, da, idite samo!

Jelka se požurila u svoju sobu i brzo se vratila s notama. Osjećala je instinktivno, da je glazba bila onaj govor, koji je dopirao do srca njezine gospođe, pa nikako nije htjela, da se oslabi dobri dojam, što ga je sa svojom igrom na glasoviru malo prije izazvala.

Neko je vrijeme oklijevala, a onda je opet sjela uz pianino. Izabrala je jedne note, koje su već bile gotovo otrcane. U njima je bila pjesma, koju je tako često morala svomu ocu pjevati, pače ima njegov smrtni dan. Sad joj se činilo, kao da joj mora donijeti sreću.

Udarila je nekoliko takta a onda počela da pjeva sa svojim mekim, tihim i turobnim altom.

Pjevala je Vilharovu »Mrtvu ljubav«.

Već kod prvih riječi:

»Gdje ću tebe, oj ljubavi moja,
Sad zakopat, kad si izdahnula?«

— briznuše gospođi Kristini suze na oči. Sjetila se, koliko je puta Marko Kamenar iz sve duše pjevao tu pjesmu, kao da je već onda slutio, da će svoju

ljubav zauvijek zakopati. A kad je Jelka završavala potresnu pjesmu stihovima:

»A ti idi, nek te uzdisaji
K nebu dignu, tamo zvijezdom budi!
Tamo meni žalosnome sjaji,
Tamo ne će dostignut te ljudi.«

— nije se mogla gospođa Kristina uzdržati, a da ne provali u teško jecanje. Jelka nije ni slutila, da su te ponosne tamne oči već zaboravile plakanje i da su suze kod stare gospođe bile prava rijetkost. Ipak ju je njena duboka bol potresla. Skočila je i htjela poći do nje, ali nije smogla ni jednu jeditu riječ, koja bi joj se činila dosta nježnom.

Gospođa Bregovska teškom mukom ustane i pođe prijeko pruživši ruke naprijed, kao da hoće s njima nešto napipati. Ali kod toga je očito teturala. Jelka je brzo pojurila do nje i poduprla je.

Stara je gospođa uz Jelkinu pomoć izišla preko terase u vrt, koji je bio sav obasjan mjesečinom. Čudno joj je i slatko čuvstvo strujilo tijelom, kad je osjetila kraj sebe ovo mlado stvorenje, koje se za nju brinulo... kao rođena kći. Ah, ona joj nije bila tuđa. Ta njih su dvije pripadale zajedno! I u Jelkinim su se očima krijesile suze, kad je od glasovira ustala. Zacijelo je i nju ova pjesma sjetila na oca, pa su im se tako srca sjedinila u dragoj uspomeni na njega. Nakon što se je gospođa Kristina malo smirila, okrene se opet ozbiljno prema Jelki:

— Drago dijete, ne čudite se ludosti stare gospođe. Ova pjesma... upravo ova pjesma probudila je u meni bolnu uspomenu. Ne smijete se čuditi mojim suzama.

— Ja se i ne čudim, milostiva gospođo, samo mi je žao, što vam je ova pjesma prouzročila tako bolne osjećaje.

— Ah, nek vas to ne smeta. Kad je čovjek već gotovo zaboravio da može biti takvih osjećaja, onda je ipak ugodno kad opazi, da mu još nije sve u srcu umrlo. Kako to, da ste se baš ove pjesme sjetili?

Jelka se zacrveni. Nije htjela, da kaže cijelu istinu.

— Ja sam je vrlo često morala pjevati svome ocu, pa sam mislila, da je i najbolje mogu pjevati.

— A otac je volio tu pjesmu? — pitala je stara gospođa jedva čujnim glasom.

— Da, on ju je jako volio. Ja sam mu je još na njegov smrtni dan morala pjevati, a istom sam poslije iz njegovih zapisaka doznala, da je ta pjesma budila u njem bolne, a ipak drage uspomene. Često sam gledala, kako su se njegove oči ovlažile suzama, kadgod sam je pjevala.

Kristina je Bregovska u tihoj pobožnosti slušala Jelkine riječi, a suzne je oči podigla k nebu, gdje su jasno i milo sjajile zvijezde. Jelkin joj je govor zvučio kao glas neba. Marko dakle nije zaboravio te pjesme, što više, ona mu je mamila suze na oči. Zar joj je još trebalo drugoga dokaza, da ju je volio i poslije, unatoč svega, što se je između njih dogodilo? Sretno je čuvstvo obuzelo njenu ranjenu dušu ali ujedno i trpka bol. Sad je istom osjetila, šta je sve razorila sa svojom pretjeranom samovoljom. Uništila je nesamo svoju vlastitu sreću, nego i život čovjeka, kojemu je njeno srce pripadalo još i preko groba.

Gospodja Kristina utre suze:

— Čini se, da je vaš otac bio čovjek duboke osjećajnosti — progovorila je najposlije u želji, da još više što o njemu čuje.

— Da — odgovorila je Jelka toplo — on je bio doduše izvana vrlo ponosan, opor i odlučan, ali u nutrini svojoj bio je vrlo meka srca.

— Vi ste ga zacijelo vrlo voljeli?

— Neiskazano... on mi je bio sve... kad sam majku tako rano izgubila — rekla je Jelka uzbuđeno.

Danas joj se nisu pitanja gospođe Bregovske činila pukom radoznalošću. Bilo je mnogo toplog saosjećaja u njenom glasu.

— Vi mi još mnogo morate o njem pripovijedati... ja mislim uopće o vašim roditeljima. To nije radoznalost, drago dijete, ali često nas sudbina nekih ljudi tako potrese, da osjećamo za njih simpatije... sve ako ih i ne poznajemo.

Jelkino je srce glasno lupalo. Nije li tim riječima bilo već određeno, da smije ostati?

Ona se žurno spusti do ruke gospođe Kristine i poljubi je.

— Hvala vam za vaše riječi, mila gospođo!

Bolni je smiješak zaigrao na Kristininom licu. Kad bi ta mlada djevojka slutila, koliko hvale ona njoj zapravo duguje!

Lagano, gotovo plaho pogladi ona njenu zlatnu kosu, koja se u mjesečini sjala.

— Zar ne, drago dijete, sad više ne mislite kao sinoć, da hoću vašu svetinju povrijediti netaktičnom radoznalošću?

Jelka naglo pocrveni.

— Milostiva gospođo...!

— Ne, ne govorite ništa. Vaše se još mlado lice, hvala Bogu, ne umije pretvarati. A ja sam vam jučer pročitala na čelu buntovne misli.

— Onda vam se dvostruko zahvaljujem, što se na me ne srdite.

— O ne, ta vi ste bili u svom pravu. Meni se svidjelo da ste vi, unatoč vašoj želji, da mi se svidite, ipak imali toliko srčanosti, da svoju svetinju zaštite od radoznalih pogleda. Ali sad treba da uđemo. Već je kasno, a ja sam umorna.

Još je dugo te večeri stajala kod svoga prozora Jelka i gledala u perivoj, po kojem je sjala mjesečina. Mislila je na gospođu Kristinu.

— Tako je bogata... ima tako krasan posjed a ipak se čini, da nije sretna. Kako je težak život! Koliko je jada i čemera u njem — mislila je u sebi.

VII.

Drugi je dan bila nedjelja. To je bio »jour fix« gospođe Bregovske, a tad je ona bila od pet sati popodne kod kuće za svoje goste, koji bi u velikom broju dolazili.

Obično je bio popodne čaj s kolačima, a naveče hladna jela. S tim je svojim običajem upoznala gospođa Bregovska Jelku, kad su se ujutro našle kod zajedničkog doručka.

Stara je gospođa bila opet ponosna i mirna kao obično. Njenoj oporoj i uvučenoj prirodi nije bilo lako, da najednom bude meka i prijazna. Ona se uvijek branila protiv svojih vlastitih osjećaja. Nitko jutros ne bi bio primjetio, da je išto poremetilo njeno ravnotežje i da je njezin sadanji mir samo maska i pretvaranje.

Gotovo se danas gospođa Kristina stidila, što je bila jučer onako raznježena. Ali Jelka je sinoć dobro pogledala u to ponosno srce, pa se danas nije nikako dala uplašiti njenim nepomičnim licem.

Međutim se razgovor razvijao dalje.

— Vi ćete među mojim gostima naći i poznatih, gospođice Jelko, — rekla je gospođa Kristina za vrijeme razgovora.

— Poznatih? Ja? — upitala je Jelka začuđeno.

— Da, doktora Rajičića i njegovu gospođu.

Jelkine su oči sijevnule.

— Ah, to su dobri i mili ljudi!

— Tako ste ih brzo ocijenili?

— Tako što se, milostiva gospođo, instinktivno osjeća.

Gospođa je Kristina uzdahnula.

— Blago vama, ako vam je instinkt tako pouzdan. Jeste li već i obadva nećaka Rajičićeva upoznali?

— Nisam, milostiva gospođo.

— No onda ćete večeras imati prilike.

— Doktor Rajičić nema djece?

— Nema, on je posinio svoja obadva nećaka. Jedan je časnik, to je sin njegove sestre, koja je nakon nesretne smrti svoga muža naglo venula i vrlo rano umrla. Drugi je sin njegova brata, koji je kao liječnik nastradao od otrovanja krvi, a i njegova je žena isto tako rano umrla. Taj je drugi nećak svršio kemiju, te je ovdje u laboratoriju jedne tvornice namješten. Vrlo sam radoznala, da li će vaš instinkt i nećake tako dobro ocijeniti.

Jelka se nasmiješila.

— Ah, kod mladih je ljudi to nešto teže, jer još nemaju tako ustaljena značaja.

— No, vidjet ćemo. Uostalom nadam se, da ćete vi s vašim muzikalnim darom također doprinijeti zabavi mojih gostiju.

— Ako budem mogla, vrlo ću rado učiniti, rekla je Jelka, a u očima joj se pojavio mali nemir.

Gospođa Bregovska, baš kao da je razumjela Jelkin nemir, naglo upita:

— A kako je gospođice Jelko s vašom garderobom? Imate li bolju odjeću za zabavu? Ja ne mislim za večeras, jer za jour fix« možete doći i u jednostavnoj svijetloj odjeći. Ali za svečanost u perivoju, koju ću dati koncem srpnja, treba da imate elegantnije odijelo.

Jelki udari krv u lice.

— Za svečane zgode, milostiva gospođo, ja nemam drugo nego jednostavnu bijelu haljinu od voile-a. Dok sam bila kod generala Molnara u ovakovim bih zgodama sjedila gotovo cijelu večer uz glasovir ili sam bila zabavljena kod čaja, a zato nisam trebala nikakve elegantne toalete.

— Ja ću vam ovih dana naručiti kostim u našoj prvoj trgovini.

Jelka je stisnula šake i gledala vrlo smeteno. Sjetila se svojih skromnih uštednja. Hoće li joj biti dosta da plati ovakvu odjeću, koju joj je ta bogata gospođa htjela ovako naglo da naruči.

— Oprostite, milostiva gospođo, ali... ja ne znam ne će li to u prvoj trgovini biti za me... preskupo. Ja naime nemam mnogo novaca, pa... ako me vi otpustite... moram misliti na novo mjesto prije nego li na novu odjeću.

Sad je gospođa Kristina shvatila onaj Jelkin nemir.

— Pa ja nikako ne mislim, da vas otpustim — — rekla je dobrostivo.

Sad su se Jelkine oči tako rasvijetlile, da ih je stara gospođa stala uporno gledati. Upravo tako znale bi zasjati oči Marka Kamenara, kad se zbog česa razveselio.

Međutim je Jelka naglo ustala i prinijela k ustima ruku svoje gospođe.

— Uistinu me ne ćete otpustiti, milostiva gospođo? Ja dakle smijem ostati. Ah kako da vam samo zahvalim za to!

— Zar biste tako rado kod mene ostali? — upitala je stara gospođa.

— Oh da, od srca rado! I nije to samo zbog toga, što bih se oslobodila briga, ako tu ostanem, nego je i još nešto, što ne mogu riječima izraziti. Vaša dobrota, milostiva gospođo, vaše prijateljsko zanimanje za najmilije mi ljude, koje sam nažalost izgubila... sve me to neobično osvaja. I gospođa je generalica bila često prema meni dobra, ali... ja ne znam... vi imate tako neku samilost samnom i dobri ste mi... unatoč...

Ona je naglo zašutila i sva pocrvenila od neprilike.

Gospođa se Kristina smiješila.

— Unatoč toga, što ste me vi spočetka držali odvratnom starom gospođom... to ste zacijelo htjeli da kažete.

Jelka se uplaši. Ona je naime htjela reći: »Unatoč vašeg naoko strogog i oporog bića«, ali se je još u pravo vrijeme sjetila, da bi to njezina gospođa mogla krivo shvatiti.

— Milostiva gospođo..., molim vas... nemojte misliti, da bih ja tako što mogla reći — mucala je Jelka.

— Ali možda ste tako što mislili. Nego pustimo to. Svakako ste imali malo straha predamnom. Ta vi ste već i čuli, da sam ja tri mlade gospođice zbog moje ćudi otpustila. Doktor Rajičić i moja dobra stara Klara zacijelo su vas već uplašili — rekla je stara gospođa u finom rugu.

— Ne, ne, milostiva gospođo, oni su mi samo rekli, nek se odviše ne nadam, da ću ostati, jer...

— Jer sam ja stara nesnosna gospođa, kojoj nije lako ugoditi. Da, da... pa tako i jest. Ali kad ja nekoga mogu da trpim... ali radije ne ću mnogo obećavati! Učinim li vam se opet koji put mrka i neljubezna, onda, moje dijete, pomislite, da sam u prvom redu ljutita sama na se. No, ja vam obećajem, da vi ne ćete mnogo zbog toga trpiti, jer... ja vas volim i hoću da vas dugo kod sebe zadržim.

Jelkino se lice zasjalo.

— Ah, milostiva gospođo, ja sam tako sretna, tako neizrecivo sretna.

— To me veseli, dijete moje. Pa ako vam nije teško, nastojte i vi da me zavolite. Ja bih to trebala, jer... ja sam vrlo siromašna, bogata gospođa, to siromašnija, što sam se sama načinila siromašnom, ali to vi ne razumijete. Nego vratimo se radije na pitanje vašeg kostima. Samo se sobom razumije, da ja na svoj račun uzimam sve ovakove izdatke, na koje ste vi u interesu moje kuće prisiljeni. Od vaše plaće ne možete vi nabavljati elegantnih toaleta. Ali ja želim, da moje gospođice budu lijepo i elegantno odjevene, naročito kad su tako krasne kao vi. No ne treba da se zato crvenite; to možete dopustiti, da vam stara gospođa kaže. Složit ćemo dakle jednom zgodom sve što treba od odijela, šešira, rukavica i slično. Druge ćemo se nedjelje izvesti u grad i naručiti sve. Vi to možete mirno uzeti, ja sam tako uvijek s mojim gospođicama radila.

Ove posljednje riječi nisu bile baš sasvim istinite. Gospođa Bregovska kupila bi doduše kojom prilikom novo odijelo svojim gospođicama, ali kod Jelke je odmah spočetka bila tako veledušna.

Mlada je djevojka sjedila i kao u snu gledala preda se očima, koje su se sjale od sreće, a lice joj se rumenilo. Bila je tako dražesna, da gospođa nije snimala očiju s nje.

— Kako bih bila sretna, kad bih imala takovu kćer — pomislila je u sebi i tiho uzdahnula.

Jelka je bila kao izvan sebe. Njezin je položaj bio sjajniji nego je mogla i misliti. Topla zahvalnost prema njenoj dobroj i plemenitoj gospođi ispunjala joj srce. Činilo joj se ko nekim čudom, kako se najednom riješila svake bijede i našla novi dom možda na nekoliko godina. Ona je odlučila, da sve učini, što bude već na očima svoje gospođe primjetila, samo da joj pokaže svoju zahvalnost.

— Milostiva gospođo, — rekla je ona sasvim osvojena ovom zahvalnosti. Kad bih vam samo izreći mogla, kako mi je pri duši! Htjela bih, da se odužim za vašu dobrotu, ali to mogu samo bezgraničnom odanošću, jer drugoga blaga nemam.

Gospođa Kristina gledala ju je zamišljeno. Sjetila se na ono skupocjeno blago, što je Jelka imala u zapiscima svoga oca, za kojima je ona tako čeznula.

— Ali ja moram doći do tog blaga pod svaku cijenu — rekla je ona tiho sama za se.

Ali se onda prestrašila, kad ju je Jelka upitala:

— Što zapovijedate, milostiva gospođo? Nisam razumjela.

— Ah ništa... ništa, moje dijete... ja sam često tako rastrešena. Ne gledajte na to...

VIII.

Kao obično, našli su se oko pet sati prvi gosti u kući gospođe Bregovske, koja ih je primala u svojoj ukusnoj odjeći od crnih čipaka i crepe de

chine-a. Bila je vrlo otmjena; s njenog je inače ponosnog lica odsijevao meki sjaj.

Gosti su začuđeno promatrali vitku djevojku s gustom, zlatnom pletenicom i s divnim očima.

Jelka je po želji svoje gospođe odjenula svoju najljepšu odjeću od bijelog voile-a, iz koje joj se vidio tek gornji dio finog vrata. Izgledala je vrlo otmjeno i mnogo se oko zaustavilo na njoj — a da to ona nije ni opažala. Ona je samo pazila na svoju gospođu i nastojala, da joj pri svakom koraku ugodi.

A i gospođa je Kristina često u nju pogledavala otkrivajući u njenom držanju sveđer novih sličnosti s pokojnim joj ocem, a s tim se mlada djevojka sve više urezivala u njeno srce.

Dr. Rajičić i njegova supruga toplo su pozdravili Jelku. Ostali su je gosti začuđeno gledali. Zar tako izgledaju družice? I kako su samo Rajičićevi prema njoj ljubezni!

Jelka im je sva sretna ispripovjedila, kako je stalno namještena kod gospođe Kristine.

— No, gospođice, ja sam već od svog muža čula, da je sve dobro išlo. Vrlo mi je drago. Ta to je vaša potpuna pobjeda, zar ne? — rekla je stara gospođa.

— Za tu se pobjedu moram u neku ruku i vama zahvaliti, milostiva gospođo, kao i gospodinu doktoru. Vi ste me tako ljubezno pripravili na sve — odgovorila je Jelka srdačno.

— Ah, ne varajmo se, mila gospođice. O tom ste samo i jedino vi odlučili.

U taj čas pristupi mlad časnik gospođama.

— Draga tetko, ne ćeš li me, molim, upoznati s milostivom gospođicom? — rekao je on i zadivljeno pogledao Jelku.

Jelka je prepoznala u njem onog poručnika, koji je s vojnicima prošao mimo perivoja. Njegov pogled, u kojem je osim udivljenja bio i još neki drugi izraz, nagnao je rumenilo u Jelkino lice.

To je promatrao drugi jedan mladi čovjek u civilnom odijelu, koji je iza časnika pristupio gospođama.

Iznenađen je promatrao lijepo lice i pri tom pomišljao:

— Već je Đuro počeo, da osvaja. Čudnovato, kako mu djevojke odmah idu na lijepak.

Međutim ih je gospođa Rajičić već bila upoznala:

— Moj nećak, poručnik Rajičić... Gospođica Kamenar, družica gospođe Bregovske.

Đuro Rajčić udari petom o petu i nakloni se, a onda primijeti s naročitim smiješkom:

— Ja sam već imao sreću vidjeti gospođicu iz daleka.

Jelku je ljutio taj smiješak, pa odvrati hladno:

— Žalim, gospodine poručniče, što se ne mogu sjetiti, da sam ja vas vidjela.

On se obazre za tetkom, koja je bila u razgovoru s jednom starijom gospođom, a onda se približi Jelki, i povjerljivo joj šane:

— Vaše su lijepe oči iskrenije nego vaša usta, gospođice. One su mi odmah izdale, da ste me prepoznali.

Jelka ga je gledala mirno i hladno, ma da joj se lice sve više rumenilo. Ona je već bila vična, da je stanoviti ljudi u društvu smatraju kao neku divljač, koju se može slobodno loviti. Taj je poručnik očito spadao u tu vrstu ljudi.

— Ja vam, gospodine poručniče, nažalost ne mogu da zabranim, da ovako što mislite, ali vi ćete oprostiti... mislim, da me gospođa Bregovska treba.

Pri tom se naklonila hladno glavom i htjela da ode, ali je gospođa Rajičić zaustavi.

— Samo časak, gospođice. Ovdje je moj još jedan nećak, koji bi želio, da vas upozna. Dr. Nikola Rajičić — gospođica Kamenar.

Istom je sad opazila Jelka mladog čovjeka, koji je već neko vrijeme bio stajao iza poručnika.

Kratko ga je i hladno pozdravila. Pri tom je pogledala njegovo lice s oštrim i jedrim crtama, u kojima su se gubile njegove sive, duboke i izrazite oči. I na tom je licu titrao smiješak, ali to nije bila ni drskost ni nametljivost nego fino, gotovo sarkastično ruganje.

Inače dr. Nikola Rajičić nije bio rugalac. To je bio zdrav i prirodan čovjek, otvorena i poštena značaja. Ali kad bi vidio, kako najljepše i najpametnije djevojke idu na lijepo lice njegova bratića kao na lijepak, onda bi mu se usta porugljivo skupila. Jer on je i predobro znao, da Đuro kraj lijepog lica i vitkog stasa ništa drugo ne posjeduje osim dobru mjeru samosvijesti i taštine.

Nikola Rajičić nije ni izdaleka bio tako lijep, kao Đuro. Ali zato je bio daleko odlučnijeg značaja. Što ga gospođe nisu voljele, nije bila razlogom toliko njegova spoljašnost koliko njegovo uvučeno biće. Njemu nije bilo stalo do onih lakih, plitkih osvajanja. Unatoč svoga naoko hladnog bića, bio je on u dubini svoje duše idealista.

Mnoge su majčice već davno upisale obojicu bratića na svoju listinu kao dobre partije, o kojima treba voditi računa. Samo je bilo nezgodno to, što je Đuro poput leptira letio od cvijeta do cvijeta, da tek malo pomiriše, a Đuro opet još se nigda nije namjerio na djevojku, koja bi bar malo bila blizu onomu idealu, što ga je on zamišljao za svoju buduću ženu.

Poput svoga bratića bio je i on bez imetka, i jednako kao bratić do pred kratko vrijeme ovisan o svom ujaku. Ali sad je našao mjesto u jednom tvorničkom laboratoriju, koje mu je za izdržavanje dosta nosilo, a bilo je nade, da će se doskora i popraviti.

Dok je Đuro još uvijek ovisio o ujakovoj pomoći, Nikola je, otkad je bio namješten, nije više trebao.

Doktor Rajičić i njegova gospođa volili su obojicu svojih nećaka kao rođenu djecu. Ipak su tiho osjećali, da je Nikola značajem vredniji, ma da prave nevaljalosti Đurine još nisu poznali. Oni su samo bili uvjereni, da mu uvijek treba novaca, ali da je uza svu izvanju ljubežljivost nepouzdaniji od Nikole.

Gospođa Rajičić već se neopazice ogledavala za kakvom bogatom baštinicom, koja bi Đuru kao žena dovela na pravi put. Za Nikolu se nisu mnogo brinuli. Oni su znali, da će taj ozbiljni i mirni čovjek sebi već osigurati lijepu budućnost.

Jelka je izmijenila tek nekoliko hladnih udvornih riječi s Nikolom, a onda je svojim otmjenim hodom pošla do stola s čajem, gdje je htjela da što pomogne. No jedva da se primakla šalicama, pristupi k njoj gospođa Bregovska i položi joj ruku na rame.

— Prepustite to samo mirno služinčadi, gospođice Jelko. Ja želim da ste uza me i hoću da vas upoznam s mojim gostima. Ta već su me s mnogo strana pitali, tko je ta lijepa i mlada gospođica u bijelome, — rekla je ona sa smiješkom.

Jelka ju je veselo pogledala.

— Ah, ja bih tako rado štogod pomogla, milostiva gospođo!

— No, ako me baš hoćete razveseliti, možete malo muzicirati. Ali ne da udarate za ples, jer tko tako krasno pjeva i skladno igra, mora da na drugi način razveseli društvo.

— Od srca rado, milostiva gospođo.

— Jeste li već pozdravili Rajičićeve?

— O, da! Ja sam im već veselo pripovijedila, da smijem kod vas ostati.

Gospođa Kristina se nasmiješila. Slatko je bilo to drago lice u svojoj radosti.

— Tako? Vi ste već pripovijedali? A obadva sinovca... Jeste li već i njih upoznali

— Jesam. Gospođa doktorica me je upoznala s obojicom gospode.

— Pa... kako vam se čine?

Jelka je pogleda ozbiljno.

— Milostiva gospođo, o ljudima i o knjigama može se suditi istom onda, kad ih se izbliže upozna.

— O, to je mnogo mudrosti u tako maloj glavici. Ali šta vam kaže vaš nutarnji glas?

Jelka je porumenila, ali kad je vidjela, da ju stara gospođa tako ozbiljno gleda, upitala je tiho.

— Da vam iskreno kažem?

— Sasvim iskreno.

— Od jednog me između gospode moj glas odvraća, a o drugom mi nije ništa rekao.

— A taj »jedan«... taj je u uniformi. Zar ne.

— Da.

— Tako je, moje dijete. U vaš se nutarnji glas možete pouzdati. Šta se mene tiče, više mi se sviđa Nikola. Đuro zablene čovjeka, ali je dosta prazan. Ja vam to ne kažem tek onako.

Jelka joj žurno poljubi ruku.

— Vrlo sam vam zahvalna, milostiva gospođo. Uostalom ja ne zaboravljam svoga položaja, a nadam se, da ga ni gospodin poručnik Rajičić ne će zaboraviti.

Gospođa Kristina mahne rukom.

— Ah, taj zaboravi sve, što mu je neprilično.

Jelka se ponosno ispravi.

— Ja mu za to ne ću dati povoda.

Stara gospođa povede na to Jelku u jedan krug starije gospode i gospođa upozna je s njima:

— Gospođica Jelka Kamenar, moja nova družica u kući.

Već sam ovaj način, kako je gospođa Bregovska Jelku dovodila u društvo, udario je u oči gostima, te su odmah vidjeli, da stara gospođa hoće tu mladu gospođicu da posebno odlikuje.

Zato su svi bili vrlo prijazni s njom. Mnogima ta prijaznost i nije bila teška, jer im se je sviđala čednost Jelkina.

Tako se Jelka malo pomalo upoznala sa svima prisutnima, među kojima se nalazio i kapetan Novaković. On se odmah sjetio, da je Jelku već u perivoju vidio, ali joj to nije htio da spomene, kao što je to učinio malo prije Đuro Rajičić. No vidjelo se na njem, da uživa u Jelkinu društvu.

Kad se je poslije muziciralo, pjevao je kapetan Novaković sa svojim lijepim baritonom neke pjesme. Iza toga je došao na red vijećnik Karasek, već stariji čovjek, koji je mladenačkim žarom pjevao pjesmu večernjoj zvijezdi iz »Tanhäusera«-a. Pratila ga je na glasoviru njegova gospođa mršava plavuša šiljasta nosa i žuta lica. Sa svojim je oštrim i hladnim očima gledala prisutne, kao da im se je htjela zagroziti, da što većom pažnjom slušaju njezinu igru.

No čini se da ni on ni ona nisu baš bili jako u društvu obljubljeni. Kad su išli glasoviru, uzdahnuo je jedan mladi poručnik:

— Djeco, sad mir! Supruzi Karasek zagnjavit će nas sa svojom večernjom zvijezdom.

— Gledajte — prihvatio je drugi — već nas Karasekovka probada svojim pogledima.

Mladi su se ljudi gotovo očajno ukočili i gledali na vrške svojih cipela ili pak promatrali slikarije na stropu pretvarajući se, kao da ih pjevanje strašno zanima. A kad se pjesma svršila, stali su pljeskati kao ludi.

Daljna točka naišla je na veće odobravanje kod mlade gospođe. Đuro Rajičić doveo je glasoviru krasnu mladu gospođu, kojoj su se oči osobito krijesile. To je bila supruga tvorničara Kolara, koji je bio najmanje dvadeset godina stariji od svoje žene.

Gospođa Olga Kolar bila je vrlo vesela i okretna ženska, te vrlo sklona udvaranju. Budući da joj je muž bio milijunaš, mogla je ona svojoj ljepoti skupocjenim toaletama da dade sjajan izražaj.

Došavši do glasovira, neprestano u čavrljanju s Đurom, skinula je najprije svoje briljantno prstenje i narukvicu, a onda je na rastanku dobacila poručniku zagonetni pogled, u kojem je bio i trunak ljutine. Gospođa Olga Kolar bila je naime ljubomorna, jer se Đuro nekako i odviše zadržavao u Jelkinoj blizini. A upravo ga je sad zbog toga po tiho prekoravala, no on se uspješno branio svojim nasmijanim i neodoljivim pogledima.

— Ne treba da ljudi znadu, kamo me srce uistinu vuče. Ja s tim zavaravam društvo, mila, obožavana gospođo Olgo! — uvjeravao ju je šaptom Đuro.

Ali samo napola umirena započela je lijepa gospođa da igra jednu Lisztovu rapsodiju. Svu svoju strast, koja joj se na licu odrazivala, ulijevala je i u igru.

Nikola je Rajičić sjedio kraj otvorenih vratiju, koja su vodila iz glazbene dvorane na terasu. Kod pjesme večernjoj zvijezdi najvolio bi bio da pobjegne. Onda je svoj ozbiljni pogled skrenuo na Đuru i na lijepu gospođu Kolar. Strast, koja je iz njene igre izbijala, neugodno ga se dojimala. Ma da je divno igrala — nije mu se mogla svidjeti ta muzika, kao što nije volio ni gospođa, koje se ne mogu da svladaju.

Slučajno mu se sukobio pogled s Jelkinim. Ona je sjedila čedno iza stolca gospođe Kristine, pa se i nehote zanimala za Nikolino ozbiljno lice. A sad im se eto sastali pogledi, pa gotovo u zaboravi međusobno utonuli. Često čudnovato djeluje ovako jedan pogled, oslobođen svih društvenih spona. Kad su se prvi put sreli, prošli su kao stranci jedno pored drugoga. Sad je najednom prostrujila između njih neka nevidljiva veza.

I kao da je iskra skočila od jednoga drugome, jedno pitanje: »Tko si ti, što me tako gledaš?« — a na to im se pogledi izgube na stranu, da se i opet sastanu. Al ovaj put kao da je neka zavjesa pala između njihovih duša.

Više nije u društvu bilo nikoga, koji bi goste zabavljao muzikom. Sad je mogla gospođa Bregovska da predvede svoju štićenicu. A to je ona i učinila s velikom unutarnjom radošću, najavivši društvu, da bi i gospođica Jelka Kamenar vrlo rado doprinijela nešto općoj zabavi.

Jelka se malko zarumenila, a onda je bez oklijevanja ustala i pošla glasoviru. Oči su svih gostiju bile uperene na dražesnu njenu pojavu.

Gospođa Karasek šušnula je u uho gospođi Kolar:

— Držite li, da je ta njena kosa prava?

Gospođa je Olga nevoljko slegnula ramenima, jer je upravo u taj čas opazila, kako je Đuro Rajičić pristupio Jelki i ponudio se, da joj okreće note.

Jedva zamjetljivo pojavio se na Jelkinu čelu mali trokut u naborima. Najradije bi bila odbila Đuru, ali tad se sjeti, da je on ipak gost njene gospođe, pa mu nijemo i lagano kimne glavom u znak hvale.

Sve je to dobro vidio Nikola i na prvi mah se osupnuo, a onda je ni ne misleći pristupio bliže. Ta ga je djevojka stala sve više zanimati zato, što je očitom zlovoljom primala Đurine usluge.

Je li to bila igra ili pravi njezin osjećaj?

Ako joj je prvi susret s Đurom natjerao krv u lice, zašto se je sad pričinjala tako hladnom i nepristupačnom?

To ga je pitanje zaokupilo, kad je vrlo blizu sprijeda sjeo, samo da može bolje promatrati Jelku i Đuru. Upravo je sad Đuro stajao tik uz Jelku, koja je listajući tražila note, a on joj nešto šaputao.

Šta je govorio, nije Nikola mogao čuti, ali bi se mogao okladiti, da je to bilo njegovo kakvo laskanje. No sa zadovoljstvom je opažao, da se mlada djevojka jedva na to i obazire. Nedugo zatim »zapjeva« glasovir pod Jelkinim rukama. Tako je u sebi nazvao Nikola njenu igru, koja ga je prenosila u sasvim novi, čarni svijet, njemu dotle nepoznat. Oči su mu bile kao prikovane uz fini profil njezina lica. Kako su čiste bile te crte, kako su se

krasno spuštale te tamne duge trepavice, kad je Jelka oborila pogled! A kako bi opet divno zasjale te baršunaste oči, kad bi podigla trepavice!

Nikoli se ta čista ljepota pričinjala kao neko otkrivenje. Sve je više uviđao, da je to jedna posebna ličnost, kojoj bi bilo vrijedno da se obrati najveća pažnja.

Ali Jelkina igra nije samo presvojila Nikolu Rajčića nego i sve ostale prisutne, koji su je bez daha slušali. To je bila glazba, koja je išla od srca srcu.

Gospođa Bregovska zadovoljno je primijetila, da se Jelkino igranje svima svidjelo, i ponosni joj smiješak zaigra na licu. Kao da je sve to i nju samu išlo. Toliko joj je Jelka Kamenar ušla u srce zato, što je bila kćerka Marka Kamenara i što je imala tako čistu ljepotu.

Kad je Jelka svršila, nastade veliko i srdačno odobravanje. Đuro se prignuo do nje i prošaptao joj sasvim pouzdano:

— Ne znam, čemu bih se više divio, vašoj umjetničkoj igri ili vašoj divotnoj ljepoti. I uho i oko nadmeću se, koje je imalo veći užitak. Ja sam uznesen... časti mi!

Onaj se trokut na njenom čelu produbio jače, a na licu se pojavio nemio izraz:

— Vaše me divljenje ne dira, gospodine poručniče! Ne zaboravite, da je moj položaj u ovoj kući samo služba, i ja da sam prema uvredama bez obrane...

— Ali, gospođice, zašto odmah tako oporo? Ja valjda smijem da vam izrazim svoje priznanje.

— Ton čini muziku, veli Francuz, a budući da sam muzikalna, umijem da vrlo dobro razlikujem tonove — odgovorila je Jelka oštro.

Oni nisu ni opazili, da je u taj čas k njima pristupio Nikola Rajičić, koji je čuo posljednje Jelkine riječi. Na licu je njenu opazio, da joj primjedbe Đurine nisu bile ugodne.

Zašto je tako odjednom ustao i zašto im je prišao, nije ni sam znao. Inače ga Đurine galanterije nisu smetale, ali danas su ga uznemirivale.

— Čini se, Đuro, da nisi dobro obavljao svoj posao. Dopustite, gospođice, da vam ja mjesto svog bratića okrećem note — rekao je on kao slučajno.

Jelka je nevoljko uzdahnula, ali žurno odgovorila:

— Hvala lijepa, gospodine doktore, ali ja sam naučna, da sama sebi pomažem.

Nikola se nakloni, uzme svoga bratića pod ruku i povuče ga za sobom.

— Šta ti pada na um! — prošaptao je Đuro bijesno.

Nikola je bio sasvim miran.

— Samo hodi! Gospođica nas Kamenar ne treba.

Đuro se drzovito izvrati:

— Tebe možda ne treba.

— Ni tebe, Đuro.

— Ta, pusti me. Nije mi ni na kraj pameti, da idem sa svog mjesta, — šanuo je Đuro ljutito.

Ali Nikola mu je držao ruku kao gvozdenim okovima.

— Upozoravam te, da gospođici otešćavaš položaj, ako je sa svojim galanterijama izlažeš društvu.

— Gluposti! S tim, što joj note okrećem? Pa to si i ti htio!

Porugljiv se smiješak javi oko Nikolinih usana.

— Ako dvojica čine isto, nije isto. Ja nisam u središtu zanimanja kao ti. Eno, tvoja posljednja ljubav, krasna gospođa Olga Kolar, probada vas upravo sa svojim ljubomornim, ljutitim pogledima.

Đuro pogleda dolje svoju lijepu prijateljicu, koja ga je uistinu progonila svojim žarkim očima.

— Hm! Ta vrijedna gospođa postaje mi s vremenom već i dosadna, — rekao je surovo.

Nikola ispusti svoju ruku iz njegove, a onda se udalji do kamina, gdje se nasloni, dok se njegov bratić zlovoljno spustio u stolac.

Jelka je na sveopći zahtjev započela drugi komad. Nikola se nesmetano podao užitku i slušao. To je bila muzika, koju bi vazda htio da sluša.

Ovaj mali prizor između Jelke i dvojice bratića promatrala je, osim ljubomorne gospođe Kolar, još i gospođa Bregovska. Vrlo je zadovoljno gledala zlovoljno Đurino lice. Ona je poznavala Đuru i bila unaprijed uvjerena, da će on pokušati, da Jelku smami. Zato ju je bila i opomenula.

Ali ona je i Nikolu promatrala. Pa kad je Jelka na svestranu želju i opet pjevala, opazila je gospođa Kristina, kako Nikola nije skidao očiju s Jelkina lica. A to ju je sve nehotice veselilo.

Kad je Jelka svršila, krenuli su gosti u blagovaonu na okrepu. Gospoda su najprije poslužili gospođe a onda sebe. Sve se smjestilo oko malih stolića. Gospođa Kristina pozvala je Jelku k sebi sjedeći zajedno s gospođom Rajičić i s Nikolom.

Kad je Đuro vidio, da je Jelka k njima sjela, pojurio je i on sa svojim tanjurom njihovu stolu i sa svojim pobjedničkim smiješkom zamolio za mjesto pokraj njih.

Nikola nije ničim odavao, da mu je Đurino društvo neugodno, a tako ni gospođa Bregovska, ma da je oboje željelo protivno.

Uz pokrajni je stolić sjedila gospođa Kolar sa svojim starim mužem a u društvu Karasekovih. Gospođa Karasek sagnula se gospođi Kolar tako blizu, da ju je gotovo doticala svojim šiljastim nosom.

— Ne čini li vam se, da naša domaćica i odviše ističe tu svoju novu družicu?

Gospođa Kolar baci oštar pogled preko Đuri, koji je ovaj uzvratio tajnim pozdravom. Znao je on dobro, da se takova veza ne da preko noći prekinuti, pa se je čuvao, da lijepu gospođu ne razdraži više, nego što je potrebno. Ona je međutim na primjedbu svoje susjede odgovorila:

— I ja sam to opazila A i ta se mlada djevojka ne vlada baš onako skromno, kako bi to njenom položaju pristajalo.

— Zar ne? — prihvatila je Karasekova. — Malo prije sam čula, kako su neki mladi ljudi upravo ludovali za njezinom ljepotom.

— Kako tko! Ali ja ne vidim ništa u tom bezbojnom licu.

— Oči su joj svakako krasne — usudio se da primjeti stari Kolar.

Njegova ga žena omjeri srditim pogledom, i on se poklapi. Bilo je opće poznato, da je bio pod papučom svoje žene.

— Mislite li? — priupita Karasekova, pa i ona zaprijeti pogledom svome mužu.

Pjevač »večernje zvijezde« upravo je gutao majonezu od raka, pa je nešto nerazumljivo mrsio kroz zube.

— Što misliš ti, dragi mužu? — upitala ga je žena, a očima ga je upravo bola.

»Dragi muž« se od straha zakašljao, a kad je sretno progutao komad rakova bijelog mesa, odgovorio je naposljetku:

— U glazbu se baš mnogo ne razumije. Glas joj je posve neškolovan.

Gospođa Kolar potvrdi mu prijazno glavom.

— To sam i ja opazila, gospodine savjetniče!

— Čudnovato je, — prihvati sad gospođa Karasek — da su oba bratića sjeli upravo k stolu te nove gospođice. Kao da nema tu i drugih mladih dama! Lijepi Đuro ne pušta prilike, kad vidi makar samo i napola lijepo lice.

Te su riječi ubole krasnu Olgu Kolarovu i ona se sva pocrvenila kao rak. Sva je drhtala od ljubomornosti, ali se morala svladavati, samo da ne dođe na jezik svoje susjede.

Stoga je s prisiljenim smiješkom dobacila tobože nehajno:

— Tako! Držite li vi uistinu, da je poručnik Rajičić takav don Juan?

Karasekova sklopi ruke:

— Ah, molim vas. Svijet svašta govori . . . da, svijet... Ali vi biste ga morali bolje poznavati nego ja. On mnogo posjećuje vašu kuću.

Gospođa je Kolar dobro znala, kud te riječi šibaju, ali ih je mirno odbila:

— Šta ćete, draga gospođo, on je veseljak u društvu, a moj se muž vrlo rado smije. Zar ne, mužiću?

Gospodine se Kolar doduše začudio tomu, da bi se on rado smijao, ali se požurio, da potvrdi svojoj ženi, koja mu je tu pokornost nagradila slatkim smiješkom gladeći njegovu malu, debelu ruku.

Jelka nije ni slutila, kako se na njezin račun kod drugoga stola zabavljaju. Ona je sjedila uz gospođu Kristinu čedno i neprisiljeno, a govorila je samo, kad bi je tko što pitao. Ali gospođa Kristina i dr. Rajičić često su zapodjeli s njom razgovor. I Đuro je katkad upadao u riječ, ali oprezno i ispravno, pa joj se tek pouzdanim pogledima jače nametao.

Nikola Rajičić nije gotovo ništa govorio s Jelkom. On je sjedio mirno, a samo bi mu katkad trznule lične crte — i to onda, kad bi uhvatio koji Đurin pogled.

Jelka je mislila, da je ponosit, pa da mu valjda nije pravo, što je i ona s njima u društvu. A zacijelo je zato i odveo svoga bratića od glasovira, da ne okreće nota ovako jednoj »kućnoj družici«.

Unatoč toga morala je često da se kradimice zagleda u njegovo oštro i muževno lice. Visoko čelo, izrazite oči, značajne crte oko ustiju i uopće na licu — sve je to davalo simpatičnu cjelinu. Jednom se nenadano sreo njezin pogled s njegovim i ona se gotovo prestrašila, kako su mu sinule sive, muževne oči, pa se nije više ni usudila da ga pogleda. Ali srce joj je najednom zakucalo, a bilo je to prvi put, što je muškarački pogled probudio u njoj takovo kucanje. Neki je nepojmljivi strah ušao u nju, i ona — kao da se od nečega brani — uzbaci glavu natrag, nesvijesno i tjeskobno...

Kad su se te večeri gosti razišli, položila je gospođa Kristina svoju ruku na Jelkino rame:

— Jeste li jako umorni, gospođice?

— Ni najmanje, milostiva gospođo!

— Onda pođite sa mnom u moju sobu, da još malo čavrljamo. Ne mogu odmah da zaspim, kad sam tolike ljude imala u društvu.

Ušli su u spavaonicu, koja je bila udobno i elegantno uređena. Gospa Klarić donijela je svojoj gospodarici čašu limunade, kako je to običavala uvijek poslije ovakih zabava, da joj umiri živce. Nato je gospođa Kristina otišla u susjednu sobu, da se presvuče, a gospa Klarić ponudi i Jelki da uzme kakav napitak, no ona odbije.

— A jeste li se dobro zabavljali večeras, gospođice? — priupitala je smiješeći se gazdarica.

Jelka se nasmijala.

— Upoznala sam vrlo mnogo ljudi, nekojih i zanimljivih! Ali vi, vi ste se dosta namučili, dok sam ja lijenčarila.

— Eh, kad bih ja znala tako lijepo pjevati, na glasoviru igrati, pa uvijek tako čitati i listove pisati... eh..,

U taj se čas vratila gospođa Bregovska i okrenula se sa smiješkom gazdarici:

— A sad lijepo otpočini, Klarićko. Sutra treba rano u grad.

Kad je gospa Klarićka izišla, spusti se gospođa Bregovska u naslonjač i ponudi Jelki stolac nasuprot sebi. Neko su vrijeme razgovarale o gostima, ali doskora skrene gospođa Kristina razgovor na Jelkinu porodicu. Ovaj put ju je zanimalo, da štogod pobliže dozna o njenoj majci, pa ju je pitala, da li joj je bila slična.

Jelka skine sa zlatnog lančića, koj joj ie visio oko vrata, mali medaillon.

— Od majke imam samo kosu. Inače sam slična svomu ocu. Ako vas, milostiva gospođo, zanima, u ovom su medaillonu slike mojih roditelja.

Stara je gospođa drhtavom rukom posegnula za medaillonom, koji je Jelka otvorila i pružila joj.

Najprije joj se pred očima tako smrknulo, da nije mogla razlikovati crte lica na obim glavama. Malo po malo joj se vraćao pravi pogled. Da skrije zabunu, pošalje Jelku u susjednu sobu po rubac, a onda se zagleda najprije u blago, tiho žensko lice, koje nije imalo drugog čara nego dva dobra oka.

A onda duboko uzdahne i baci pogled na karakterističnu umjetničku glavu Marka Kamenara — a drhat joj prođe cijelim tijelom. Kad je od nje otišao, bile su mu trideset i tri godine. Na slici moglo mu je biti oko pedeset. A ipak je to bilo ono isto ljubljeno lice u svakom potezu. Samo su mu se crte produbile i razvezle, a oči nisu bile više vedre i nasmijane kao nekad. Ozbiljna i tiha resignacija odsijevala je s njih kao u čovjeka, koji je nadvladao život sa svim njegovim radostima i bolima, srećom i nesrećom.

Uspomene iz mladosti navru joj silno u dušu, i unatoč toga, što se Jelka s rupcem već vratila, ona nije mogla ustaviti drhtanje ruku kao ni suza, koje su kapale na te drhtave ruke.

Jelka je s rupcem obrisala suze. Stara je gospođa nesigurno gledala u njeno začuđeno lice.

— Vi se, drago dijete, ne smijete kod mene ničemu čuditi. Moji živci ne mogu više da izdrže... Ja sam se toliko napatila... i to me je omekšalo ... a onda ova slika..., da ona me je sjetila jednog dragog gubitka...

— Ah — rekla je Jelka tiho, — vrlo mi je žao, što sam s ovim sličicama probudila u vama tako tužne uspomene.

— Nije ih istom trebalo buditi, dijete moje! Ali suze čovjeka olakšavaju. Nek vas to ništa ne uznemiruje. Naprotiv... pričajte mi samo mnogo o

vašim roditeljima. U licu vašeg oca vidi se također kao neka pripovijest o velikim duševnim borbama i patnjama.

— Da... on je uistinu mnogo trpio; ja sam to dakako saznala iz njegovih zapisaka.

— Da... već ste mi o tom kazivali. Samo dobro čuvajte te zapiske, jer onda ćete imati osjećaj, kao da još uvijek imate oca uza se.

— O, ja ih čuvam kao svetinju!

— Vaš je otac bio velik umjetnik, zar ne?

— Ne znam... ni on sam nije pravo vjerovao u svoju veličinu, ma da su mu kipove u Americi kupovali. Mislim, da kod nas nema ni jednog više, osim jedne male statue, što mi je od njeg ostala, a koju je on osobito volio. Mogu vam je kojom zgodom i pokazati. »Kad sam je stvarao,« govorio je otac, »imao sam još dušu. Sad mi je duša ukradena, i sve što radim, puki je zanat.«

Gospođa Kristina pređe rupcem preko vrućeg čela.

— Amor i Psiha u zagrljaju. To je moj otac načinio za svadbeno putovanje po Italiji s prvom svojom ženom. Ona je htjela, da se on bavi više s njom nego s umjetnošću, a ipak on je najbolja svoja djela stvorio baš, kad je s njom u braku bio. A od svih je najljepša bila ta statua s ljubavlju Amora i Psihe, jer je u njoj toliko duše i toliko sunca. Svi njegovi kipovi, što ih je radio, kad se rastao s njom, bili su tmurni i kao u sjeni. »Nemam više ni sunca ni duše,« govorio je i neprestano gledao u tu statuu, kao spomen na sunce svoje sreće. Sve je prodao, ali nju je zadržao. »Onda sam bio umjetnik, a sad sam zanatnik«, — govorio je... Ali ja vam možda dosađujem sa svojom pripoviješću, milostiva gospođo?

Gospođa Kristina stala je tresti glavom. Govoriti nije mogla. Beskrajna bol kočila joj grudi. Ona je u taj čas osjećala, da nije samo razorila sreću svoju i svoga supruga, nego da je ubila u njem njegovu umjetnost i ljubav za stvaranje.

To je bila gorka spoznaja za ovu ponosnu žensku dušu. Sva smrvljena šapnula je sama sebi: »Prekasno!«

Otrla je ledeni znoj s čela i s dubokim uzdahom pogledala Jelku.

Zar je zbilja bilo prekasno? Nije li tu uz nju sjedilo njegovo dijete, koje je on ljubio i za njegovu budućnost zabrinut bio? Zar nije ona mogla da popravi na djetetu ono, što je na ocu zgriješila?

Da, to će ona učiniti.

Dahnula je slobodnije. U taj se čas zavjetovala u duši svojoj zavjetom, koji će je pomiriti s prošlošću. Posegla je drhćući za vrućom i vitom djevojačkom rukom:

— Dijete... drago moje dijete... ja sam tako vesela, što ste došli u moju kuću. Osjećam, da ću vas vrlo zavoljeti... A sad pođimo u krevet. Sutra ćemo nastaviti. I nemojte nikad ni pomisliti, da je meni dosadno, kad mi vi o vašim porodičnim prilikama pripovijedate. Kad je čovjek sam patio, razumije i tuđe patnje. A sudbina me vašeg oca vrlo zanima.

Jelka je tiho poljubila staroj gospođi ruku i otišla. Njeno ju je nježno srce vuklo nesretnoj gospođi. Bilo joj je dakako čudno, što se gospođa Bregovska toliko za nju zanimala, ali je zahvaljivala Bogu za to. Dakako da nije ni slutiti mogla, zašto je stara gospođa htjela da potanko znade sve o njezinoj porodici.

IX.

Onog dana, kad se imala obdržavati svečanost u perivoju, bilo je već od ranog jutra u kući sve užurbano i zaposleno. U perivoju je samom radilo mnogo radnika: vješali su se lampijoni i sva sila malih, bojadisanih svjetiljaka, koje su naveče trebale da sinu električnim svijetlom.

Otraga iza perivoja, dosta udaljeno od kuće, činile su se velike pripreme za ogroman vatromet, koji je te večeri imao da izgori.

Gospa Klarićka samo je jurila po kući, sva u poslu. U velikoj su se svečanoj dvorani prostirali dugi stolovi. Tu je imao biti souper iza vatrometa.

Jelka je namještala cvijeće po vazama i košaricama, koje su imale doći na stol. Zatim je u prekrasnim kristalnim postavcima uređivala kandirano voće i slatkiše. Kraj toga je dospijevala, da pomogne Klarićki upućivati sluge za dvorbu.

Jelka se poput djeteta veselila vatrometu. Još ga nikad nije vidjela, a Klarićka je o tom pripovijedala čudesa. No još se nečemu i to mnogo više veselila Jelka — a to je bila oprava, što je za nju bila naručila gospođa Bregovska. U ovo nekoliko sedmica, što je bila u toj kući, izgubila je Jelka svu onu prvu svoju plahost pred gospođom Kristinom, po gotovu kad je ova pred nekoliko dana došla k njoj i zamolila je, da joj smije reći: »ti«. Rekla je, da joj je to nekako zgodnije, pa kad već Klarićki tako govori, da bi htjela i njoj. Naravno da je mlada djevojka na to rado pristala. Tako je postala još više domaća u toj kući. Kad je jučer stigla prekrasna svečana oprava, morala ju je odmah i probati. Oprava je bila od bijelog svilenog krepa s finim čipkama. Rukavi su i naramenice

bili prozirni i biserima optočeni. Neizrecivo je dražesna bila krasna, vitka djevojka, a stara se je gospođa nije mogla sita nagledati. Ista Klarićka, kad ju je vidjela, pljesnula je dlanom o dlan i kliknula:

»Ma kao u priči, gospođice! Kao kakova kraljevna!«

A kad su još opravi nadošle cipele, čarape, rukavice i lepeza, pa ktomu lijepi, svileni široki shawl. Jelka je od veselja podjedno ljubila ruku gospođi Kristini, a konačno je u svom ushitu pala oko vrata gospođi Klarićki, što se svojoj dobročiniteljici nije usudila da učini. A ipak kako bi gospođa Kristina bila htjela doživjeti taj zagrljaj, za koji je Klarićki bila zavidna!

No ova je uživala u radosti mlade djevojke, pa se čak i srdačno nasmijala njenom djetinjskom ushitu. Davno, davno je tomu, otkako se čuo njen posljednji smijeh. Klarićka se veselo iznenadila, kad je vidjela svoju gazdaricu tako obradovanu.

Ona je pošla s Jelkom u njenu sobu, da joj pomogne kod svlačenja oprave. I pri tom je sa smiješkom rekla Jelki:

— Drago dijete, ta vi ste prava mala čarobnica. Šta ste vi u same četiri nedjelje učinili od naše milostive gospođe? Ona se sasvim preobrazila. Danas se je pače i nasmijala!

Jelka se zamisli:

— Imate pravo... Sad je i meni palo na um, da sam danas prvi put, otkako sam ovdje, čula njezin smijeh, prvi put nakon četiri nedjelje!

— Nesamo četiri nedjelje! Ja joj već godine nisam čula smijeha.

Jelka se nasmiješi.

— Ah, draga gospođo, ako je itko u ovoj kući začaran, to sam zacijelo ja. Čini mi se, da bih u ovoj laganoj opravi mogla da odletim ravno u carstvo priča. Tako nešto divno nisam još nikad imala. I kako mi je uopće ovdje divno! Sve se bojim, da ću se jednog jutra probuditi i da će mi se činiti, kao da sam sve to sanjala.

— Ta kakva sanja, gospođice! Vi se naprosto našoj gospođi sviđate i ona ne žali, da vas obdari, kao što dosad nijednu od svojih drugarica nije obdarila. Eto, naručila Vam je još tri oprave i dva šešira. Ona vas voli i »ti« vam govori, a to nije šala. Na to možete biti ponosni, kao što se i ja ponosim, što mi veli »ti«.

— Ah! — uzdahnula je Jelka sva sretna — ona je tako neizmjerno dobra! Prvih je dana bila često čudnovata, pa ja i sama nisam pravo znala, kako da joj ugodim.

— Da, da, prvih je dana bilo jako zlo. Ja ni sama nisam pravo vjerovala, da ćete kod nas ostati. No sad je, hvala Bogu, sve drugačije... Evo, sad sam vam objesila opravu u ormar, da je sutra obučete. No, mlada će gospoda gledati u vas kao u kraljevnu.

Jelka je malo porumenila:

— Mlada gospoda imat će pametnijeg posla, nego li da se brinu za siromašnu drugaricu; pa konačno to mi je i milije. Njihova su udvaranja za me samo poniženje.

Gospa Klarićka potrese glavom:

— No, no, nemojte tako! Nisu baš sva mlada gospoda tako zločesta. Ima ih doduše, kojima se je dobro i ukloniti s puta. Mislim na jednoga, koji se tako često oko našeg perivoja šulja, a bilo bi mi draže, da ga ne vidim. Taj zacijelo ne dolazi zbog

naše gospođe, a boga mi ni zbog mene, jer inače ne bi bio preda mnom pobjegao.

— O kad bi vi znali, kako je samo meni to neugodno! — proiznese Jelka srdito.

Gospa Klaričká pogleda je ozbiljno i ponikne glavom.

— Dakle i vi ste to već opazili? E dakako, pred vama on ne bi uzmakao. Ali, dijete moje, čuvajte ga se! Ja sam koješta o njem od služinčadi čula. Doduše ne držim mnogo do kojekakvih brbljanja, ali gdje je dima, tu je i vatre. A vi ste i odviše dobri, a da bi se mogli u tako što upustiti. Vjerujte, da sam se u sebi radovala, kad sam vidjela, da u posljednje vrijeme niste više sami išli u perivoj.

Jelka je uzdahnula.

— Koliko me je to muke stajalo, gospo Klarićko! A tako bih bila rado, da koji časak provedem u perivoju!

Na ovo se gospa Klarićka lukavo nasmiješi i stane kopkati po svojoj kesici za ključeve.

— No, pa tu bih vam ja mogla lako pomoći. Pogledajte, ovo je ključ od malih stražnjih vratašca u perivoju. Zapravo ona ne bi nikad smjela biti ni otvorena, ali ja ih otvorim, da uštedim put listonoši, da ne mora ići ulicom naokolo, a naveče ih zatvorim. No, sad ću dati ključ vama, drago dijete, a vi vratašca zatvorite, pa se više ne će nitko smjeti ušuljati u perivoj, a vi ćete se moći sasvim slobodno po njem šetati.

Jelka je veselo uzela ključ i srdačno stisnula Klarićki ruku.

— Draga, dobra gospođo! Vi ste mi tako dobra. Ja zbilja nisam ni sama znala, kako da se tomu nametljivcu uklonim. Milostivoj se gospođi nisam htjela potužiti iz obzira prema njegovim rođacima, koji su mi dosta skloni, pa bi ih možda ras-

tužila. Opasan mi ne može da bude takav čovjek, on mi je odvratan unatoč svoje lijepe vanjštine. Ali sad ću ja lijepo vratašca zatvoriti, a pazit ću na starog listonošu, da ga propustim u perivoj, ali drugog nikog! Svakako sam vam od srca zahvalna za ključ, dobra gospođo!

Klarićka je dobrohotno potrepta po ruci:

— Pustite to samo, pustite gospodice Jelko! Zadržite samo ključ kod sebe, a uvečer mi ga dajte, zbog reda u kući. Jer noću treba da su svi ključevi u mene.

Još istog je popodneva Jelka pošla u perivoj i zaključala vratašca. Sad se je mogla po miloj volji prošetati perivojem za cijelo vrijeme, dok se gospođa Bregovska popodnevnim počinkom odmarala.

Dok je Jelka namještala slatkiše po stolovima, mislila je zadovoljno o tom, kako je sad poručniku Rajičiću zapriječen put u perivoj. Taj je čovjek bio sad jedina crna točka u njenoj vedroj radosti. Ali ona se nadala, da će se osloboditi i od njega, kad se ne bude više mogao ušuljati u perivoj. On je doduše zvanično posjećivao kuću i nastojao svakako, da bude u njenom društvu, ali u kući mu je mogla lakše izmaknuti nego li u perivoju. A osim toga je njegov bratić, dr. Nikola, često znao nenadano pridoći, kad bi ona s Đurom bila na samu. Jelka je bila uvjerena, da je Nikola to samo zato činio, da svomu bratiću prepriječi kakvu nesmotrenost. Po svoj se prilici bojao, da bi se Đuro mogao tako zaboraviti, pa početi da misli na kakovu ozbiljnu vezu s njom, siromašnom kućnom drugaricom.

Svakako je Jelki bilo ugodno, što joj se na ovaj način spriječila mnoga neprilika. Dakako da je osjećala i neku gorčinu, kad je pomislila, da to Nikola radi zbog položaja svoga i svoga bratića, ali

je s druge strane bila ponosna, što je ta njegova briga u njenom slučaju bila nepotrebna. Za nju je Đuro bio naprosto dosadan čovjek i ništa drugo.

Ipak, kod posljednjeg »joura« opazila je, da se Nikola više nikako ne brine za svoga bratića. On je stajao mirno po strani, kad je Đuro i opet uhvatio zgodu, da bude s njom na samu i da joj se svojim udvaranjem nametne. Hladno ih je i nepomično gledao Nikola, a nije se kao obično približio, da mu smeta.

Jelka nije ni slutila, zašto je Nikola u posljednje vrijeme prestao, da bdije nad njihovim razgovorima i zašto se tako držao po strani. On je naime došao do uvjerenja, da Jelka možda smatra njegovu pomoć dosadnom.

A to se dogodilo ovako:

Jednog se popodneva zaputio Nikola prema svom laboratoriju onom cestom ispod perivoja da ni sam nije znao zašto, jer to nije bio njegov obični put. I baš tada opazio je kroz ogradne rešetke, kako se njegov brat Đuro šeta s Jelkom Kamenarovom po onoj aleji ispod kestenova.

To mu je bilo kao nož u srce. Ne vjerujući svojim rođenim očima zurio je u njih dvoje, ali tu je najednom sasvim jasno opazio, kako se Jelka naglo okrenula od njegova bratića i požurila se u kuću, dok je Đuro okrenuo prema ostražnjim vratašcima.

»Dakle ipak komedija!« pomislio je gorko.

Htio je da se svemu porugljivo nasmiješi — ali to nije bilo tako jednostavno. Nešto mu se tako bolno lomilo u grudima.

Pošao je naprijed i upravo se sastao s Đurom, koji je kroz vratašca izišao. Jedan časak su se bratići šutke gledali.

— Otkud ti ovdje, Nikola? — pitao je Đuro, a vidjelo se, da mu to baš nije ugodno.

— Ja? Pa od kuće... Idem u laboratorij. A ti? Otkud ti? — odvratio mu je Nikola hladno.

— Kao što vidiš, iz perivoja — odgovorio je Đuro samosvijenim smiješkom.

— Pa kroz... otražnja vratašca?

Đuro se tako drzovito smijao, da bi ga Nikola bio najradije zgrabio za šiju i zdrmao. On ga i onako nije volio, nego iz obzira spram strica i strine podnosio njegovu obijest.

— Vrlo si radoznao, dragi moj —rekao je Đuro prezirno. — Za galantne su pustolovine vrlo zgodna otražnja vratašca. A čovjeku baš nije ugodno, da ga o tom ispituju...

Nikola je nervozno trznuo usnicama.

— Kad već ideš za galantnim pustolovinama, ne smiješ zaboraviti, da se kroz ogradu vidi?

Đuro se stao još drzovitije smješkati.

— A... ti si dakle vidio, da sam...

— ... da si razgovarao s jednom gospođicom i ništa drugo! — rekao je Nikola okosito.

— No pa onda ne treba da ti dalje objašnjavam.

— Ne, to ne trebaš. Ali to baš nije osobito časno, da mladu djevojku ročiš na ovake sastanke, Ti ćeš je izvrgnuti zlobnim jezicima.

I opet se Đuro samosvijesno nasmiješio.

— Zavist, dragi moj! Ti mi ne ćeš priuštiti moje sreće kod gospođa.

Nikoli je udario gnjev u lice i on se zacrvenio. Ipak se svladao i mirno rekao.

— Tvoje »sreće« kod gospođa! Ne, tu ti »sreću« nikako ne zavidim.

— Možda baš kod ove gospođice! Ti si cijelo vrijeme svom silom nastojao, da me potisneš iz

njezine blizine — rekao je Đuro i zaškiljio na bratića.

Opet je Nikola pocrvenio. U tom nije mogao Đuru utjerati u laž.

— Dosad sam držao, da se mlada gospođica uklanja tvome društvu. Sad sam se uvjerio o protivnom.

Išli su neko vrijeme šuteći, dok nisu došli do raskršća. Onda je Nikola rekao još jednom ozbiljno i uvjerljivo:

— Đuro, ja te molim, da budeš oprezniji, ako već ne iz obzira spram mlade djevojke a ono bar iz obzira spram sebe. Gospođa te Olga Kolarova ne pušta iz očiju, a da je ona spremna na najgore, ne treba da ti istom kažem.

Đuro se srdito ugrize za usne.

— U toj je ženi sam đavao! — rekao je surovo.

Nikoli je to bilo odvratno i on se s kratkim pozdravom udalji od bratića.

Ali je neprestano morao da misli o tom, kako će Jelka Kamenar ipak pasti žrtvom Đuri poput svih dosad. A ta mu je misao tištila grudi.

Pa kad to hoće, nek joj bude! — mislio je i htio sve da sa sebe strese. — —

I ako je došlo do toga, da se Nikola prošle nedjelje nije miješao u Đurin razgovor s Jelkom. Da je Jelka i znati mogla, kako je bila osumnjičena!

Da li će biti i danas takav, kad je ona u novoj opravi — danas, kad ona misli, da će mu se ovako odjevena svidjeti!

Nikad prije njegovo lice nije bilo tako hladno i ozbiljno. Što više njegove su oči znale i zasjati, kad bi igrala ili pjevala!

Gospođa je Kristina uvijek o njem lijepo govorila. Ona ga cijeni i voli. Mora dakle da je to dobar i plemenit čovjek unatoč njegova ponosa.

— Pogledaj, drago dijete, van u šatore, je li sve u redu! — javila se gospođa Kristina.

Jelka se naglo trgnula iz misli i pojurila van.

X.

Oko pet sati popodne stali su već pridolaziti prvi gosti. Jelka se upravo nalazila kod gospođe Bregovske u velikoj dvorani za primanje, kad se je dovezla prva kočija.

Krasno ljetno vrijeme bilo je upravo kao naručeno za svečanost u perivoju. Dan prije spustila se bila blaga kiša, iza koje je nestalo prašine, pa se sad činilo, kao da je perivoj odjenuo novo, svježe i svečano ruho.

Gosti su se brzo okupljali, a stara ih je gospođa dočekivala u prekrasnoj i skupocjenoj čipkastoj opravi. Oko vrata je kao jedini nakit ovila dugi niz divotnih bisera, a u kosi, koja je bila još uvijek puna i krasna, blistao se uski red dragog kamenja. Sve ju je to danas činilo ljepšom i mlađom, a kako joj se lice prelilo tek slabim rumenilom, sred kojega se živahno sjale crne oči, to je unatoč godina cijela njena pojava podavala prijatan i vedar izgled.

Uza nju je stajala Jelka, lijepa i mila ko proljetno jutro. Svima su se oči zadivljene ustavljale na njenoj elegantnoj pojavi. Svatko ju je rado pozdravio, tko je još nije poznao, žurio se da to što prije učini. Mnogima je bilo čudno, da je ta krasna djevojka tek u službi drugarice kod gospođe Bregovske.

Uistinu je izgledala kao nešto mnogo više, a i gđa Bregovska postupala je s njom većma kao s kćerkom, nego li kao sa svojom namještenicom. Neki su se od gostiju već bili sprijateljili s tim »hirom« gospođe Bregovske!

Ista se gospođa doktora Rajičića nije mogla prečuditi, kako je Jelka mogla osvojiti tvrdo i oporo srce stare gospođe. Samo odvjetnik dr. Rajičić nije se ništa čudio. On je jedini znao tu tajnu zašto je Jelka Kamenar bila tako prirasla srcu gospođe Bregovske.

Bez obzira na to, da li im je uistinu bilo s voljom, svi su gosti Jelku prijazno susretali i odavali joj onu počast, koju je stara gospođa od njih očekivala. Ista je gospođa Karasek bila spram nje nekako slatka, a tako i lijepa Olga Kolarova pretvarala se, kao da je ushićena od nje; ona se proturavala izravno u Jelkinu blizinu, a naročito onda, kad bi opazila, da se poručnik Rajčić oko nje vrze.

No obadvije su gospođe znale u potaji vrlo zlobno šaputati o Jelki. Gospođa Karasek u svojoj okorjeloj i zloj duši mrzila je od prirode sve, što je bilo mlado i lijepo, a mlada je Jelka sjajem svoje djevičanske duše nadmašivala znatno sjaj »večernje zvijezde« o kojoj je pjevao njezin muž. S druge opet strane gospođa Kolar mrzila je Jelku od ljubomornosti, jer je osjećala, da joj je Jelka opasna kod lakoumnog i pustolovnog poručnika Đure Rajičića.

Gospođa Rajičić, kad je sprovodila Jelku, nije mogla, a da je s iskrenim zanosom ne pozdravi:

— Drago dijete, ta to već nije ni dopušteno, kako ste vi dražesna! Proljeće, pravo proljeće! — rekla je zadivljeno, a njezin je suprug, odvjetnik, dodao još s finim smiješkom:

— Istina je, pravo veli moja supruga. Čovjek se zaista pomlađuje, kad vas promatra.

Jelka se srdačno nasmiješila:

— Doista, moja je oprava prekrasna. Ja je se sama ne mogu da do sita nagledam! — skrenula je ona laskave riječi sa sebe na opravu.

— Da, da, moje dijete, oprava je zbilja divna, ali ono, što se u njoj krije, sviđa mi se još više: vaša mila duša! — istaknula je ponovo stara gospođa, a Jelka joj je zahvalno poljubila ruku. U tom je času osjetila, kako je ta gospođa već treće žensko biće, koje ju obasiplje pravom materinskom dobrotom i ljubavlju: najprije gospođa Kristina Bregovska, zatim gospa Klarić, a evo i gospođa Rajičić. Svaka joj je od njih triju drugačije pokazivala svoje osjećaje, ali su je sve tri zvale »moje dijete« — a to je siroti bez majke bio pravi melem u srcu.

Upravo joj je sad mahnula rukom gospođa Kristina:

— Pođi sa mnom drago dijete! Ja ću te upoznati s našim gradonačelnikom, gospodinom Gavranićem!

Kad su se gosti malo okrijepili, izišli su van na veliku terasu u perivoju. Tu su se na tratini pred terasom izvodile različne igre i zabave a svud su naokolo bili šatori i barake, u kojima je bilo dražesnih i šaljivih predmeta za gospođe i gospodu.

U jednom se šatoru hladio u ledu šampanjac i vino, u drugom sladoled i slične poslastice.

Na jednoj povišici prijeko od terase svirala je pukovnijska kapela birane komade.

Poručnik Đuro Rajičić ponovo je već pokušao, da bude na samu s Jelkom. Što se ona više suztezala, to se on više za nju zagrijavao. A kad ju je danas vidio onako krasnu i zamamnu, zapao je u takovu vatru za mladom djevojkom, da se nije mogao svladati, već joj je u punom ljubavnom žaru šaptao najlaskavije riječi, čim bi samo došao u njenu blizinu, ma da mu je ona vješto izmicala. Ali upravo je to dražilo njegovu pobjedničku ćud — to da ta mlada djevojka ne će nikako u njegove mreže, u koje se već mnogo žensko srce uhvatilo.

Jednom je lagano ali vrlo uzrujano rekao:

— Pa dokle ćete me još mučiti, krasna ledena vilo? Zar moja postojana i žarka ljubav ne može nikako da stopi vašeg studenog srca?

Jelka zamahne glavom natrag i klizne mimo njega, da mu izmakne. No on joj presječe put:

— Pustite me, da prođem, gospodine poručniče! — rekla je odlučno.

— Ne, čarobnice divna, ne dotle, dok mi ne poklonite bar jedan pogled iz vaših krasnih očiju. Ja ću poluditi, ne uslišate li me. Ovako kao vas nisam još nijednu ženu ljubio. Obožavam vas — uistinu...

Jelka bi bila najvolila, da rukama zabuši i oči i uši, da ga ne čuje i ne vidi. Svaka je njegova riječ, svaki njegov pogled bio za nju kao uvreda, jer ona je sasvim dobro osjećala, da je to tek njegova igra s njom — i tamno joj se rumenilo prelije obrazima. Na sreću je mimo prolazio sluga Ivan s tasom, na kojoj su bile čaše s pićem.

— Ivane, gospodin poručnik želi, da se rashladi! — viknula je slugi.

Sluga je pristupio, a Jelka je mogla da se izmakne. Ali tek što je načinila nekoliko koraka, već se pred njom stvorio Nikola Rajičić. Oči su mu tamno sjale, a lice odavalo odlučnost. On je stajao nedaleko s gospođom Bregovskom te s njom zajedno promatrao Jelku i Đuru, a ne bi bio ni koraka načinio prema Jelki, da ga nije gospođa Bregovska zamolila, nek zovne Jelku.

Protiv volje pošao je do nje, i evo sad je stajao pred njom.

— Gospođa Bregovska moli, da dođete do nje! — rekao je hladno.

Ona je prestrašeno pogledala njegove ledene oči i nijemo se naklonila. Suze su joj zasjale na

zjenicama, a na taj se ganutljivi pogled ublažio malo onaj tamni sjaj njegovih očiju. »Ona je kao dijete; ona ne zna, šta radi« pomislio je u sebi samilosno i protiv volje zaostao je malo s njom. Pa kako je ipak morao da nešto kaže, zapitao je udvorno:

— Zacijelo se danas dobro zabavljate, gospođice?

To pitanje nije baš bilo ni duhovito ni zabavno, ali njeno se lice opet razvedrilo, a oči veselo sinule.

— Ah, današnja je svečanost uistinu krasna! — rekla je sjetivši se, kako se oslobodila od Đurine nametljivosti kao od nekog teškog treta.

Nikola ju je postrance promatrao. Njezin mu se čisti profil pričinjao tako lijepim, da bi ga mogao neprestance gledati. I upravo ga je mučilo, što je tu djevojku morao u mislima dovoditi u svezu s Đurom. Da je nije onda sam na rođene oči vidio s njim u perivoju, ne bi nigda ni pomisliti mogao, da je tako što kod nje moguće. Kako se mogla tako lakoumno dati navesti na ovaki sastanak!

Ili je možda mislila, da Đuro ozbiljno misli!

Teško se Nikola otimao ovim mislima, pa je s Jelkom čavrljao o sasvim običnim stvarima, dok napokon nisu došli do gospođe Bregovske.

A onda se on naklonio i otišao.

Jelka se okrenula svojoj gospođi:

— Vi ste me dali zvati, milostiva gospođo! Šta zapovijedate? — upitala je ponizno.

— Ništa ne zapovijedam, drago dijete! Ja sam te samo vidjela, kako si bila na muci između šatora i poručnika Rajičića. Zato sam poslala prijeko njegova bratića, da te oslobodi. Ali je zakasnio. Sa zadovoljstvom sam opazila, da si pozvala Ivana.

Jelka je porumenila.

— Hvala vam, milostiva gospođo, ali mi je vrlo žao, što ste zbog mene uznemirili doktora Rajčića.

— O to je Nikola vrlo rado učinio. Vjeruj mi, Jelko!

— Da vam on rado učini svaku uslugu, to vjerujem. Ali mu je zacijelo neugodno, da se trudi baš zbog mene...

Gospođa Bregovska potrese glavom:

— Ah, drago dijete! U tom nemaš pravo. Ja ga bolje poznajem, a znam ga još, kad je dječakom bio. Dakako da je povučen i da sve uzima ozbiljno. Ali upravo je u tom i opreka svome bratiću... Ali pođimo malo među naše goste! — i ona povede Jelku pred šatore.

Đuro je sjedio uz gospođu Olgu Kolar i nastojao da joj svojim laskanjima razvedri čelo, koje je bilo dosta mračno i ljutito. On se igrao s njenom lepezom i šaptao joj ljubavne riječi. Malo po malo ipak mu je uspjelo, da je ublaži.

— O da znate, draga Olgo, kako je dosadna ta drugarica gospođe Kristine! — govorio je prijetvorno.

— Pa zašto se onda toliko otimate, da joj dođete u blizinu? — upitala je ona, još uvijek namrštena.

— Ali zar me ne shvaćate? Ja moram zavesti našu okolinu na krivi put, pa da tako zastrem i prekrijem našu vezu. Ne vidite li, kako nas gospođa savjetnikovica upravo progoni na svakom koraku? Eno je opet za nama! Dakle brzo, Olgo — recite mi, da se više na me ne srdite!

— No dobro, ne srdim se. Ta ja to i ne mogu. Ali molim vas, ne mučite me bez potrebe. Vi ni ne znate, što bih ja sve mogla učiniti, ako me se... vara.

— Ali, premila Olgo.... kakve su to samo misli?! šaptao joj je on i kleo se.

— Tiho! Evo savjetnikovice! — šapnula mu je ona žurno, a nato glasno nastavila:

— Uvjeravam vas, gospodine poručniče, da danas ne će biti kiše; rakete će i opet biti sjajne, kao i prošle godine.

— Ah, moja draga, kako ste krasno i sjenovito mjesto ovdje našli! Smijem li malo u vaše društvo? Ili možda smetam? — rekla je u isti čas gospođa Karasek sa slatkim smiješkom.

Ovih dvoje se učinilo, kao da su je sad istom spazili.

— Ne, ne smetate ni najmanje, draga gospodo savjetnikovice! Treba da mi pomognete, da malo ohrabrimo našeg »borca za domovinu«, koji se boji, da bi danas moglo biti kiše — rekla je gospođa Olga.

Poručnik je skočio i prikučio jedan stolac gospođi Karasek, koja se s milostivim smiješkom spustila u njega.

— Danas ne će biti kiše — rekla je sigurno.

— Zar ste vi u takvom prijateljstvu s dragim gospodinom Bogom, milostiva gospođo? — zapitao je Đuro dobacivši Olgi nježan pogled iza leđa gospođe savjetnikovice.

— To baš ne, gospodine poručniče, ali moj suprug ima u svojem reumatizmu siguran i točan barometar. Uostalom, moja gospodo, šta velite na to: gospođa Kristina govori svojoj drugarici »ti« i sasvim je srdačna s njom. Tu se i ne čuje ništa drugo nego »draga Jelko« i »moje dijete«! Ne čini vam li se to smiješnim?

— I ja sam već primijetila — odgovorila je gospođa Olga posprdno. — Ovake stare žene imaju neke svoje mušice.

— Bože dragi, tako stara još nije, da bi bila djetinjasta — upala je Karasekova uvrijeđeno.

— Žele li gospođe, da ih čim poslužim: sladoleda možda ili čašu šampanjca? — dobacio je Đuro, samo da prekine razgovor.

Gospođe su pristale. Đuro je bio veseo, da se može odaljiti. Ponajprije je bio Karasekovoj od srca zahvalan, što mu je skratila razgovor s Olgom, a zatim je kod šatora našao starog Kolara, Olgina muža. Njega je odmah upotrijebio kao drugu zapreku Olgi.

— Milostiva gospođa supruga pita već na sve strane za vas. Molim vas, otpratite me do nje. Smijem li vas moliti, da joj ponesete ovaj sladoled!

I tako su njih obadva pošli do njih, a Đuro se poslije pod nekom izlikom izgubio iz njihova društva.

XI.

Ma da je Nikola sebi čvrsto preduzeo, da se ne će ništa više brinuti za Đuru i za Jelku, i da će se zabavljati, ipak mu nije bilo moguće, da bude veseo. Naprotiv: što je bilo oko njega veselije, on je bio sve tiši. I kad je sunce naginjalo zalazu, ukrao se on iz vesele vreve, pa pošao na tihe i samotne staze perivoja, želeći da bude sam.

On nije baš nikad osobito volio društva, ali danas je naročito tražio samoću.

Što se više gubio u perivoju, to je tiše bilo oko njega.

Naposljetku se zaustavi i nasloni na jedno drvo, koje je stajalo kraj puta u guštari perivoja. Tu je uživao šumski mir i tišinu oko sebe.

Zamišljen je gledao zalaz sunca, koje je prosipalo svoje zlatne trake kroz lišće i granje.

Tako je stajao kojih pola sata motreći igru lakih sjena o sunčevu zalazu.

Najednom podiže oči i opazi bijelu žensku pojavu, kako ide onim istim putem, kojim je i on išao.

Crveni su traci sunčevi padali po bijeloj opravi i zlatnoj kosi mlade djevojke. Bila je to Jelka Kamenar. Nikoline se oči raširiše, a srce mu naglo stade kucati jače i življe. Ona ga nije mogla još vidjeti, jer je stajao zaklonjen, ali on je nju motrio kroz granje, kako se žuri, kao da ide za nekim stalnim ciljem niti ne obazirući se.

Nikola je razmišljao: bi li da izađe iz svog skrovišta, pa da joj pođe u susret? Ali odmah zatim spazi na putu vojničku uniformu — i prepozna svoga bratića Đuru, koji se žurio za mladom djevojkom.

I dok je Nikola bio neodlučan, bi li ostao ili otišao, bi li im pošao u susret ili se izgubio u guštari, već je Đuro bio stigao Jelku. I sasvim već blizu Nikole presjekao Đuro Jelki put i raširivši pred njom ruke kliknuo:

— Uhvaćena, uhvaćena slatka šumska vila! Sad morate platiti maltarinu.

Jelka se naglo zaustavi i pogleda ga plamenim očima poput munje.

Nikola se već htio neopazice udaljiti, da ne bude svjedokom ljubavnom sastanku, kad li ga iznenadi ovaj odlučni i ljutiti Jelkin pogled, po kojem je razabrao, da se tu ne radi o dogovorenom sastanku već o nametanju i nasilnom progonu Đurinu. Bez daha je ostao i slušao Jelku, koja se uvrijeđeno ispravila i oštrim se glasom oborila na Đuru:

— Idite mi odmah s puta, gospodine poručniče! Ja moram da izvršim nalog moje gospođe: da uredim sve za vatromet.

Đuro je upro svoj strastveni pogled u lijepu, mladu djevojku. On je toga popodneva malo više pio i bio je uzrujan.

— Ne mičem vam se s puta, divna čarobnice, dok mi za otkup ne date cjelov!

Jelka se opet ponosno osovi i ogorčeno mu dobaci:

— To je već odviše, gospodine! Nije vam dosta, što me na svakom koraku progonite, otkad sam u ovoj kući, nego još i ovamo idete za mnom i vrijeđate me. Vaše vladanje nije vrijedno vaše uniforme. Maknite mi se s puta!

— Ta, pustite taj junački stav, lijepa Jelko! Vaša nepristupnost polučila je svoj cilj. Ja sam potpuno za vama lud. Vi ste me svojom hladnoćom zaludili i ja više ne mogu izdržati. Već mi je dosta i ja moram da poljubim tvoje usne, makar...

— Samo se usudite! — zaprijetila je Jelka.

Ali on ju je već bio obuhvatio.

Ona krikne i odboči se svom silom svoga mladog tijela od njegovih grudiju, a glavu uzbaci sasvim natrag.

— Pustite me ili ću vas udariti u lice! — vikala je ona izvan sebe i nastojala, da ga se otrese. Ali on ju je držao čvrsto kao s kliještima i njegov je vrući dah dopirao sve do njezina lica.

Ali tu se Nikola već nije mogao držati u svom zaklonu. Poput oluje skoči kroz granje i u jedan mah se stvori kraj ovih dvoje, koji su se hrvali.

Jakim zamahom odgurne Đuru na stranu i zagrmi na nj čvrstim i sigurnim glasom:

— Krasnog li mi junaštva napadati gospođe bez obrane! Ti si poludio! Osvijesti se!

Koliko je u tom času morao da se svlada i koliko ga je taj mir stajao, to je samo on znao. Ali on ga je ipak zadržao, duboko se pred Jelkom poklonio i mirno ponudio ruku:

— Milostiva gospođice, bit će mi čast, ako vas budem smio da otpratim.

Jelka mu drhćući i sva zbunjena pružila ruku.

Đuro se silom nasmijao i prezirno za njima doviknuo:

— A tako dakle! Ja sam zakasnio! Ti si dakle taj sretnik! — zaškrinuo je zubima.

Jelka se strese sva, kao da joj je tijelom prešla munjevna struja. Nikolina se visoka pojava trzne, ali Jelka ga lagano zadrži. On okrene tek glavom, omjeri prezirno bratića i pođe s Jelkom dalje.

Đuro je kiptio od bijesa. Nije on nikako vjerovao, da postoji ikakva veza između Jelke i Nikole i on je to samo tako, od jada, dobacio. I odveć je dobro poznavao Nikolu, a da ne bi bio uvjeren, da će u borbi s njim izvući kraći kraj. A da se baš za ovako običnu »drugaricu« izvrgne tolikoj neprilici, to mu je bilo preglupo. Ta, ima još dosta žena, koje se ne opiru tako kao ta glupa djevojka. Zbog jednog cjelova kolika vika! Bilo je upravo dobro, što nije nitko drugi došao nego baš Nikola, jer inače bi sablazan bila još veća!

Ali ma da se Đuro ovakim mislima tješio i umirivao, ipak ga je još uvijek na Nikolu spopadao bijes, koji je već graničio s mržnjom.

— Čekaj samo, čekaj, ti odvratni krjeposniče! Ja ću ti već zasoliti. Mogu ja čekati. Osveta se mora pokusati ledena... — govorio je sam sa sobom u pola glasa.

Onda se polako vratio društvu. Tražio je melema na ovu ranu u šumi i našao ga u nježnim pogledima gospođe Olge Kolarove.

Jelka je međutim tiho i nijemo, a još uvijek drhćući, išla dalje s Nikolom. Ni on nije ništa govorio, već je samo gledao neobičnim pogledom svoju pratilicu. Vidio je, kako su joj drhtale usne, i kako joj

se onaj trokut na čelu duboko u brazgotine zasjekao. Njena je ruka počivala u njegovoj kao drhtavo ptiče na grani, a dah joj se iz grudiju izvijao mučno i teško.

Jelka se ve već više puta u svom životu morala da zaštićuje protiv mnoge nametljivosti, ali Đurina je drskost u šumici nadmašivala sve, što joj se itko ikad smio da usudi. Istom sad, kad je ruku o ruku koračala uz Nikolu, bila je sebi svijesna svega, što joj se dogodilo, i kako je u onom kobnom trenutku, kad ju je Đuro privinuo sebi, bila bespomoćna.

Zacijelo, da nije Nikola u posljednji čas priskočio, bio bi Đuro izveo svoju gadnu i sramotnu namjeru, a ona bi bila ponižena, — ili sam Bog znade, što bi se još bilo dogodilo, i bi li bila njena otpornost jača od Đurinih divljih nasrtaja.

Ali — jurnu joj kroz mozag misao — šta negdje Nikola, koji ju sad nijemo pod rukom vodi, u sebi misli, kad ju je zatekao na samu s Đurom u ovako udaljenom mjestu. On će bez sumnje držati, da je to bio urečeni ili bar od nje dopušteni sastanak s mladim časnikom! Ta ju je pomisao upravo potresla. Sva se u duši postidila i — naglo trgnula ruku ispod Nikoline ruke, pograbila se za glavu i stala tiho i bolno plakati drhćući na cijelom tijelu.

Lice joj se trzalo od boli.

— Poštovana, draga gospođice, saberite se... molim vas... saberite se!...

Ona je žurno stala da briše suze:

— Ah... pustite me, molim vas... Ja ću sama dalje... Ne ću da vas više zadržavam — izlanula je brzo.

— Vi ćete oprostiti, gospođice. Ja ću i protiv vaše volje ostati uz vas, sve dok ne budem siguran, da sam vas doveo u zaklonito mjesto, gdje ne-

ćete biti izvrgnuti nikakvoj opasnosti — rekao je mirno i stalno.

Ona ga je kroz suze pogledala takovim pogledom, da je on iz njega mogao čitati svu bol i muku njenog srca.

— Šta ćete vi negdje o meni misliti... gospodine doktore... — mucala je ona. — Ja nisam ni najmanje u cijeloj ovoj stvari kriva, niti sam dala ikakva povoda vašemu gospodinu bratiću. On me već dulje vremena salijeta i presjeca mi put, gdje samo može, unatoč toga što sam mu ja jasno i glasno dala razumjeti, da me to vrijeđa i da mi je nesnosan. On je i čas prije išao za mnom, a da ja ni znala ni slutila nisam.

Nikola ju je gledao milo i toplo, a od tog je pogleda navalila u njeno lice divna rumen. Nikad se Jelka dosad nije osjećala bliže tomu čovjeku, koji je stao pred nju i muževno joj govorio:

— Umirite se, mnogo poštovana gospođice! Ja znam sve i čuo sam sve. Ta, bio sam neposredni svjedok cijelomu prizoru. Vi mi pače morate oprostiti, što vam nisam smjesta priskočio u pomoć. Ja sam se naime varao... Držao sam, da je moj bratić s vašom privolom išao za vama. A zaključivao sam to po nedavnom vašem sastanku s njim u perivoju, kamo sam slučajno bio naišao i susreo se s njim kod otražnjih vratašca. Mi smo onda zajedno razgovarali, i on nije ni jednom riječi dao razumjeti, da to nije bio dogovoreni sastanak. Pa sam vidjevši vas danas opet u šumici s njim morao doći na misao, da ste mu i to dopustili.

Jelka je na smrt problijedila:

— I vi ste to... vi ste to, gospodine doktore... o meni pomislili? Oh, Bože, Bože, kako da se operem pred vama? Kako da se opravdam?

— Ne trebam vam toga više gospođice, nakon onoga, što sam danas čuo.

— Ipak — upala je naglo — vi treba da sve čujete. Vaš se je bratić i više nego jedan put došuljao na ona stražnja vratašca u perivoj, pa se negdje skrio, a kad bih ja prolazila putem, naglo ispao preda me i prestrašio me. Ja sam mu se klonila, koliko sam mogla, dok nisam odlučila, da više ne ću sama ići perivojem, pa sam radije ostala kod kuće. To je opazila gospa Klarićka, pa mi je dala ključ od stražnjih vratašca i ja sam ih jučer zaključala. Ona je naime i sama primjetila, da mi vaš gospodin brat dosađuje, pa me je htjela da na taj način zaštiti. Tako sam mislila, da sam sad sigurna od njegovih nasrtaja, ali... eto nažalost nisam više sigurna od ovakih sumnja o meni... ah, sad znam, zašto ste me u subotu i danas tako mrko gledali...

Nikoline se oči zasjajiše tako, da se Jelka gotovo prestrašila:

— Dakle ste to opazili, gospođice? — Ona je kimnula glavom.

— Mrko vas zacijelo nisam gledao, možda prije: žalosno. Čovjek nerado vidi ružne sjene na krasnoj slici — rekao je Nikola suspređući svoj glas.

Jelka je stala i poravnala kosu na svom vrućem čelu zagledavši se kao besvijesno u Nikoline oči. U grudima joj se nešto burkalo i svom silom htjelo da izide. No ona se trgnula iz ove ugodne neprilike i pogledala naglo naprijed.

— Tamo su prijeko radnici od vatrometa. Treba da im nešto od moje gospode isporučim. Vi ćete oprostiti, gospodine doktore! Najljepša hvala na pratnji...

I prije nego je Nikola mogao što da odgovori, odjurila je Jelka naprijed. Sav u slatkom snatrenju gledao je on za dražesnom ženskom pojavom,

koja je proletila kroz sumračje poput mjesečeve zrake. Nestalo je iz njegove duše svake sjete, a tiha mu se radost spusti u grudi. Obuzme ga slatka opojnost i tajna nutarnja sreća, pa mu se učinilo, kao da je dobio neki dragocjeni dar — dar od milog i ljubljenog bića.

Čak ni na to nije mislio, da će se morati s Đurom još objašnjavati zbog ovog događaja u šumici. Ne, sve mu se to činilo sitno i nuzgredno spram velike radosti, koja mu je carevala u duši.

Nije pošao za Jelkom. Ali nije ni natrag odlazio. Ostao je na istom mjestu i — čekao ju. Ona se vraćala plaho i pognute glave. Mirno je prošla mimo njega dobacivši mu tek nijemi ali značajni pogled. Već je htjela da mu nešto progovori, da mu se zahvali za njegovu pomoć — ta ona zapravo to još nije učinila — ali se nekako nije usudila. Činilo joj se, kao da gori tlo pod njenim nogama, pa je sve naglije odmicala pred njim.

Nikola je također šutke pustio, da ona mimo njega prođe uhvativši tek zahvalno njezin pogled. Osjećao se još uvijek kao Jelkin zaštitnik, pa je ni sad nije pustio s vida, nego je u izvijesnoj daljini pošao za njom i svojim je pogledom štitio. Istom kad je vidio, da je došla među svijet, zaustavio se i krenuo okolnom stazom, tako da ne bi nitko primijetio, da su išli istim putem.

A kad se poslije našao u društvu, pristupio je k njemu Đuro i porugljivo mu se nasmiješio:

— Šuti... ili ću te smrviti! — smrsio je Nikola kroz zube, a sav se od ljutine tresao.

— No, no, šta ti je to najednom? Zašto tako žestoko. To nije ni vrijedna šala s tom malom djevojčicom...

— No, zar si bio bolje sreće od mene? — upitao je frivolno.

— Stidi se! — prošaptao je Nikola hladnije i mirnije, kad je opazio, da mu bratić cijelu stvar hoće da svede na šalu, a osim toga je zbog strica i tetke uvijek dosad izbjegavao jaču svađu s njim, ma da je za nju češće imao povoda.

— Da se stidim? — porugljivo je uzvratio Đuro. Pa ja nisam dječarac ili kakvo nezrelo đače nego časnik od glave do pete. »Ženska srca osvajam ja, ma da po koje i prkosit zna!« — zapjevao je obijesno ariju iz neke operete.

Nikola je otišao od bratića, a da mu više nije ni riječi rekao. Opazio je, da je Đuro malo više pio, pa je odlučio, da će ga danas pustiti na miru. Tek kad je opazio strica, dobacio mu je kao usput:

— Dragi striče, trebalo bi da malo pripaziš na Đuru, pa da mu u vino priliješ koji put i vode. Bude li tako i dalje pio, do večera je još i prije plesa gotov.

Stari se odvjetnik oglednuo za Đurom, pa će, kao da ga želi opravdati:

— Šta ćeš! Danas je vruće, a šampanjac je tako hladan, pa čovjeka upravo osvježuje. Ne smiješ mu dakle zamjeriti, ako i malo više gucne.

— Da, da, striče, ali ipak bi bilo bolje, da ga malo imaš na oku, da ne posrne. Mi smo ipak u ženskom društvu.

— Naravno, naravno! Al gdje je samo taj ugursuz. Ah, tamo je uz gospođu Kolarovu! Nemaj brige, ja ću ga već držati na uzdi.

I s tim se je stari gospodin udaljio, a onda se neprimjetljivo primakao Đuri, pa mu položio ruke na rame:

— Ti bi, dragi moj, mogao koji put da zaviriš i u šator, gdje je kisela voda. Jer sam šampanjac, ma kako bio hladan, ipak poslije ugrije krv...

Đuro je iza onog prizora u šumici osjećao neku potištenost, ali itako nije gubio nade, da će se ipak jednom dodvoriti Jelki. Što je u šumici bio onako nasrtljiv, to će on već opravdati svojom prevelikom ljubavi, pa će je ipak, bude li ustrajan, osvojiti. Dakako, mnogo mu je smetala gospođa Olga Kolarova, ali upravo ovake poteškoće i zapreke još su više dražile i izazivale njegovu pohlepu i strast. Osim toga je trebalo da i Nikolu zbaci sa sedla kod Jelke, koji se negdje pred njom izdavao za plemenitog viteza i poskočio kod nje u cijeni, ali upravo sad ne treba napuštati borbe — mislio je Đuro.

U to se već i smračilo. Po perivoju su planule pohrlilo dolje prema livadi ispod perivoja, gdje će karišik iz opere »Toske«. Nedugo zatim jave fanfare, da doskora ima da počne vatromet. Sve je električne svjetiljke i lampijoni, a glazba je udarila se paliti rakete.

Đuro je imao na umu, da se nekako ukrade iz društva gospodina i gospođe savjetnikovice, a naročito od supruga Kolar, pa da u mraku potraži Jelku i da je, tobože kao pokajnik, zamoli za oproštenje i tim zapravo da opet započne svoje ljubakanje — ali gospođa Olga uzela ga pod ruku, ovjesila mu se i nije ga puštala cijelo vrijeme.

No kad je poslije vidio, da je Jelka s gospođom Kristinom i s njegovom strinom, među drugim gostima, bio je ipak zadovoljan i miran.

I Nikola se uvjerio, da je Jelka na sigurnom. K njoj više nije prilazio, samo da je ne dovede u nepriliku. Nek se potpuno umiri i steče opet duševnu ravnotežu! Ipak nije odlazio daleko od nje, nego se tek nekoliko koračaja iza nje postavio i to tako, da joj je za vrijeme vatrometa mogao mirno promatrati lice u sjaju plamenog bljeska.

I dok su rakete parale zrak, a ostali vatrometi obasjavali okolinu i ljude, koji su radosno klicali i uzvikivali, promatrao je Nikola milo djevojčino lice, razdragano nad još neviđenim prizorom raznovrsnih vatrometnih igara i prasaka.

Jelki se sve učinilo kao priča. Nikad dosad nije tako što vidjela. Ona je očito uživala u svemu, ali njene misli nisu se još sasvim smirile, jer su još uvijek bile u šumici kod onoga, što je danas doživjela.

Još je u njenom srcu drhtala uzrujanost i razočaranje nad Đurinim vladanjem. Ali kraj toga je uzimala sve više maha potajna radost, kad se sjetila, kako se Nikola za nju zauzeo. I kako će je on u buduće sretati?!

Taj joj je čovjek još od prvog početka ušao u srce i ona ga osjeća u sebi. Njegov je lik u srcu obavijala nekim posebnim, zamamnim čuvstvom, ma da joj se često javljao razbor, nek se okani ikakvih daljih misli i želja u tom pravcu. Šta da se ona zanima za Nikolu? Šta da praznim sanjarijama gradi kule u zraku — ona, uboga i sirotna »drugarica« i namještenica stare gospođe, koja ne smije ni pomišljati na sreću s takvim čovjekom, kao što je dr. Nikola Rajičić.

A ipak je Amor, bog ljubavi i tajnih želja, te večeri bacao svoje strjelice u dva mlada srca, dok su rakete jurile nebu pod oblake a vatrometi se okretali i praskali.

Kad se i ta vatrena svečanost svršila, krenulo je cijelo društvo gore u veliku dvoranu na souper.

Jelka je bila među mladarijom kod donjega stola. Do nje je sjedio mladi, plavokosi pristav Bošković, koji je češće zalazio gospodi Bregovskoj. Jelka se već više puta s njim ugodno pozabavila. Vazda je bio učtiv i prijazan spram nje, a o njemu je i to

znala, da je zaručen, te da će se doskora vjenčati s jednom mladom gospođom u inostranstvu. Zato joj je kao susjed kod stola bio vrlo ugodan, pa se je s njim zabavljala veselo i neprisiljeno.

Ipak su joj zabavi smetala dva para očiju, koja su s druge strane stola često bacala na nju svoje poglede.

Jedno su bile oči poručnika Rajičića, koji ju je nastojao iz daljine da pogledom moli za oproštenje, a drugo su bili pogledi Nikole Rajičića, koji je brižno i tiho motrio djevojku, kao da je još uvijek štiti. U njima je bilo toplog i iskrenog sjaja.

Dakako da se Jelka nije mogla da otme svim tim pogledima, pa joj je licem češće prelazila plaha rumen, javljajući se jače i opet gubeći se. A pri tom je bila ljepša nego ikad.

To su opažali mnogi kod stola, pa je gospođa Bregovska više puta čula, kako se sad ovaj sad onaj divio njezinoj »drugarici«, a to joj je očito godilo.

Mlađarija je bila vesela, kad se svršio souper. Začas su se razbjegli po pokrajnim sobama ili se šetali po terasi čekajući, da se dvorana isprazni i uredi za ples.

Pa kad je poslije zaorila glazba, našlo se na svom mjestu sve, što je bilo mlado i na ples spremno.

Gospođa je Kristina s još nekim starijim damama sjedila kraj kamina. Jelka je stajala iza njezina stolca. Tad se stara gospođa okrenula k njoj.

— Ali, drago dijete, šta ćeš ti ovdje? Tebi je mjesto preko među plesačima i plesačicama.

Jelka je bila u neprilici.

— Kad biste mi, milostiva gospođo dopustili, da ovdje ostanem, bila bih vam vrlo zahvalna.

Gospođa se Kristina okrenula gospođi odvjetnika Rajičića:

— Jeste li to čuli, draga gospođo doktorice? Ovo mlado stvorenje hoće pod svu silu, da »štrajkuje«...

Gospođa se Rajičić nasmiješi:

— Ah, to je samo kod gospođice veliki osjećaj dužnosti. Gospođica će Jelka rado pristati na ples, samo ako joj dopustite. Ili vi zbilja nerado plešete, gospođice?

Jelka se nasmiješila i porumenila:

— O ja plešem vrlo rado, milostiva gospođo, ali... ja... eto ne bih htjela, da koga od gospode dovedem u nepriliku. Ja nikad ne zaboravljam, koje je moje mjesto u ovoj kući.

— Ali ne budite smiješni, draga gospođice! Okladila bih se, da se mlada gospoda već vesele, kako će plesati s tako dražesnom gospođicom... a i mnogi koji i stariji gospodin...

Gospođa Kristina potvrdi joj sa smiješkom:

— O da! I ja bih tako rekla.

— Ali ja ne mogu da zanemarim svoje dužnosti!

Gospođa je Kristina uživala u Jelkinoj ljupkosti, u njenom skromnom a ipak ponosnom držanju.

— Ti me moraš zamijenjivati prijeko u dvorani, a dotle ja mogu ovdje mirno čavrljati. Osim toga nema baš mnogo plesačica. Zastupaj me dakle što revnije kod plesa.

Jelka joj poljubi ruku, a onda se zaputi u dvoranu, polako i sustežući se. Nije joj to bilo baš najugodnije. Vrijeđalo je njezin ponos, da mora čekati, kad će se ovaj ili onaj od gospode smilovati, pa je zamoliti za ples. Radije bi da uopće i ne pleše. Ljubezna gospođa Karasekova dala joj je i onako već razumjeti, da ju u društvu trpe tek za volju gospođi Bregovskoj.

Ali tek što je Jelka stupila u dvoranu, kad se pred njom stvorio njezin susjed, pristav Bošković.

— Poštovana gospođice! Ja sam vas već posvuda tražio. Ja kao vaš susjed kod stola imam pravo na prvi ples s vama.

I obavivši je oko pasa povede je u dvoranu.

Bošković je izvrsno plesao. Jelka je brzo dobila i sama volju za ples, pa mu se svim veseljem podala. Gracijozni njezini okreti i skladno previjanje tijela privuklo je na se mnoge oči mladih i starih gostiju. Pa tek što ju je Bošković pustio iz naručaja, već je došao satnik Novaković, naklonio joj se i zamolio je za ples. Plešući s njim opazila je Nikolu, kako stoji uza jedan stup. On ju je pogledao tako nekako neobično i značajno, da je sva porumenila.

Odmah zatim proplesao je kraj nje i Đuro Rajičić s gospođom Olgom Kolarovom, dobacivši Jelki vatreni i umolni pogled. Ona zaklopi oči kao pred nečim ružnim i gadnim, pa tiho u sebi uzdahne.

Satnik je Novaković mislio, da je njegova plesačica umorna, pa je prestao da pleše, zabavljajući se živahno s njom i promatrajući je, pun udivljenja. A u tom je nastupio i mali odmor.

Kad je započeo drugi ples — krasni valčik iz »Šišmiša«, — došao je Jelki poručnik Rajičić, da je zamoli za ples. Ona je to prekasno opazila i nije mogla da mu se ukloni. Uopće nije bila sebi svjesna, šta će se dogoditi, jer je bila s jedne strane spremna na otpor, pa makar počinila i kakvu netaktičnost, dok ju je s druge strane drzovitost poručnikova upravo sapinjala, pa se ćutila sasvim bespomoćnom.

Prestrašila se, kad je čula, kako je Đuro kraj nje udario petom o petu i naklonio joj se. Ali prije

nego li se mogla i maknuti, začuje iznenada kraj sebe poznati joj mirni glas:

— Zakasnio si, Đuro. Ovaj je ples obrekla gospodica meni!

Jelka se osupnula. Pred njom je stajao Nikola Rajičić i sasvim mirno ponudio joj ruku.

Đuro je bijesno mjerio bratića i gotovo već htio od jada da tresne nogom o pod, dok je međutim Nikola s Jelkom već odmaknuo.

Jelka je bila kao omamljena u Nikolinom naručju.

— Nadam se, gospođice, da se ne srdite na me, što sam ovako samovoljno postupao. Ali ja sam na vama opazio, da bi vam ples s mojim bratićem bio neugodan.

Jelka je pogledala velikim i plahim pogledom.

— Vi zacijelo plemenito mislite, gospodine doktore, i ja sam vam vrlo zahvalna, ali ni za što na svijetu ne bih htjela, da se zbog mene posvadite sa svojim bratićem. Ako gospodin poručnik sad opet dođe po mene, ja mu to ne ću više moći da odbijem. Uopće bih najradije, da nisam ni plesala, ali gospođa je Bregovska tako željela...

Nikoli se smrknu čelo i on odvrati tvrdo i postojano, a oči mu sijevnuše:

— Onda ću ja mojemu bratiću zabraniti, da s vama pleše.

Jelka se prestraši.

— Oh, to će ga zacijelo razjariti, a ja to, gospodine doktore, ne bih nikako htjela. Ovakova svađa, kojoj sam zapravo ja povod, mogla bi me stajati moga mjesta.

Srce mu je udaralo glasno i jako, kad se je dublje zagledao u njene prestrašene oči. Koliko su te oči govorile! Koliko je plemenitog unutarnjeg sjaja bilo u njima! On sam sebe nije mogao pojmiti,

kako je ma i časak samo smio da posumnja o čistoći ovake djevičanske duše.

— Budite bez brige, poštovana gospođice! Ja ću ovu stvar tako diskretno urediti, da vi nikako ne ćete ulaziti u nju kao povod. Moj je bratić Đuro vrlo... vrlo lakouman, ali on će se svakako pokoriti mojim odredbama i ja ću ga posve mirno uvjeriti, da sam u pravu za ono, što od njega tražim.

Jelka je kradom tiho uzdahnula.

— Ali ipak bi moglo doći do kakvih razmirica među vama. A to ne smije biti. Radije... da, radije ću se ja žrtvovati i plesati s vašim bratićem.

— Ali ja ne trpim, da vas se on još jednom dotakne — provali uzrujano iz Nikolinih usta.

Jelka se strese i problijedi. No on se brzo sabere i nastavi mirno dalje:

— On treba odsad da se što dalje od vas drži i on će to i učiniti. Nemojte, gospođice misliti, da ste vi istom narušili sklad između nas. Mi smo već dugo godina jedan drugome tuđi, jer nam se značajevi posve razilaze. Samo obzirnost spram strica i strine, kojima obadvojica imamo mnogo da zahvalimo, veže nas izvana... Ali ne smijemo da zanemarimo ovaj zamamni valčik, pa ga zaplešimo, iako sam ga samovoljno oteo svomu bratiću!

I oni zaplesaše u valovima valčika. Jelka nije ni sama znala, što se u njoj događa. Srce joj je nemirno udaralo, krv navaljivala u lice. U istom bi mahu bila mogla da pjeva od radosti i da plače od uzbuđenja. Pred očima joj je treptila ružičasta magla i ona je taj čas imala samo jedan osjećaj, samo jednu želju: da taj ples ne bi nikad svršio!

I Nikola je izgubio svoj običajni mir. Čuvstvo sreće prelilo ga poput vala. Vito djevojčino tijelo u njegovu naručju činilo mu se kao ostvarenje njegova davno sanjanog ideala. Njihovi su pogledi tonuli jedan u drugom i kad je ples prestao, a oni su plesali, doklegod je svirala glazba — činilo im se obadvoma, kao da su se probudili iz slatka sna. Gotovo su se prestrašili, kad je udario posljednji akord finala i Nikola je odveo svoju plesačicu natrag na njeno mjesto.

Učtivo joj se naklonio, a onda je bacio pogled dvoranom, da potraži Đuru. On je baš stajao uz vrata, koja vode na terasu i bijesno motrio Nikolu, koji je išao prema njemu.

XII.

— Na jednu riječ, Đuro — progovorio je prvi Nikola i pošao sa svojim bratićem na terasu, koja je ovaj čas bila sasvim prazna.

— Šta hoćeš od mene? — upitao je Đuro otresito i izazovno gledao Nikolu.

— To ćeš odmah čuti.

— Samo kratko!

— Ja bih te lijepo molio: nemoj opet doći gospođici Kamenar, da s njom plešeš.

Đuro se prezirno nasmiješio i stao pred Nikolu:

— A s kojim se ti pravo miješaš u moje poslove? Ti si mi i onako dužan račun još za ono od prije. Ona se stvar ticala samo gđice Kamenar i mene.

Nikola se svladao i ostao miran.

— Varaš se. Ona se stvar ticala svakog poštenog čovjeka, koji je u sebi sačuvao bar iskru štovanja spram gospođa i slabog spola. A nijedan pošten čovjek ne bi mogao mirno stajati i gledati, kako se napada djevojka bez obrane.

— Pazi na svoje riječi, razumiješ li, jer inače bih mogao zaboraviti, da si mi bratić! — uzjario se Đuro.

— Ja to ne zaboravljam, pa se uvijek i svladavam pred tobom. Znaš li, što bih bio načinio, da sam u šumici na tvojem mjestu našao drugoga? Naprosto bih ga dotukao!

I opet se Đuro prezirno namiješio:

— A šta se zamataš u te nekakve velike riječi? Zašto ne priznaš pravu istinu?... Reci radije, da si se sam zaljubio u tu djevojku, pa mi je ne ćeš da priuštiš!

— Tebi da je priuštim? Kako? Kaniš li se oženiti s njom? Isprositi je?... No onda si odabrao čudan način prosidbe. Ruka mlade djevojke ne stiče se uvredom. Ako je ti želiš svojom da nazoveš —

Đuro je prasnuo u smijeh:

— Ha, ha! Mojom! Mojom ženom?... Ma jesi li ti, čovječe, pri svijesti? Oženiti se s ovako jednom gospoštijskom »drugaricom«...

— Ali onda se ni ne prilazi k njoj s nježnim riječima i udvaranjem, koje se ne želi...

— A tko ti kaže, da se »ne želi«...

— Pa valjda je jasno po onom, kako se je branila...

— Ah, šta?! Sve se one spočetka malo opiru i nećkaju. Da se nisi ti onako nezgodno upleo, ja bih bio postigao svoju svrhu.

— Teško, držim! Gospođica Kamenar nije od onih »dama«, kod kojih si ti dosad pravio svoje »studije«...

Đuro je slegnuo ramenima:

— Otkud bi se ti razumio u žene?

— U ž e n e se možda te tvoje i ne razumijem, ali ž e n u poznam zacijelo bolje i dublje nego ti, jer sam još u svom srcu sačuvao poštivanje pred č i s t o m ženom.

— Hm, kako si ti strašno moralan. Ali čemu tolike beskorisne riječi? Pusti me mojim putem!

— Hoću, ali mi prije moraš da dadeš poštenu riječ, da ne ćeš gospođicu Kamenar sad tražiti da pleše s tobom i da joj uopće ni u buduće ne ćeš više dodijavati!

— Nije meni ni na kraj pameti, da bih ti takovu poštenu riječ dao!

— Ali ti ćeš mi je ipak dati, Đuro, ako te zamolim.

— Aha, sad me već i moliš!

— Samo zato, da te ne moram prisiljavati.

— Prisiljavati? No to bih htio da vidim. Ovake poštene riječi ne ćeš od mene tako lako dobiti. Mala je dražesna, a sad me, kad si ti tako ustao za nju, još i više draži. Ne, ja ne ću prestati nastojati, da joj makar kako uđem u srce, i ona će ipak morati, da popusti!

— Šuti! — uzjario se Nikola. Ja ti najodlučnije zabranjujem, da ovakim tonom govoriš o toj mladoj djevojci.

— Gle, gle... dakle si ipak i ti zaljubljen! Sad je jasno.

Nikola zgrči pijesti, a žila mu na čelu nabrekne od srdžbe. Ipak se savlada i mrko progovori:

— Na ovo ti nisam dužan ništa reći.

— Nije ni potrebno. Uostalom hajdmo da se borimo za nju! Ja sam spreman — rekao je drsko Đuro.

— Kad bi ti časno i s poštenim namjerama išao u borbu, ja te ne bih smetao, ali ovako...

— Ta pusti me mojim putem, već sam ti rekao.

— Ne, dok ne daš svoje riječi...
— Ne dam ništa.
— Ja te posljednji put molim...
— Ne, ne dam!
Nikola je najednom stao pred Đuru i oštro mu rekao:
— Dobro! Ako mi sad smjesta ne daš poštene riječi, ja ću učiniti, što sam naumio: utužit ću onu mjenicu, koju sam nedavno za te platio!
Đuro je problijedio kao zid i stuknuo korak natrag. Kao da ga je u taj čas udario grom. Kako je bio do skrajnosti lakouman, na tu je mjenicu već i zaboravio. Jedamput je izgubio ogromnu svotu na kartama, a da to pokrije, krivotvorio je stričev potpis na mjenici i tako došao do novca. Nadao se, da će do stanovitog roka ipak smoći toliko, da mjenicu iskupi. Ali rok je došao, a novaca nije bilo. Sad je povjerio stvar Nikoli, koji mu je smjesta pribavio potrebitu svotu i uredio mjenicu, a sam je na manje obroke isplaćivao taj dug za bratića. Ni jednom riječi nije dosad tu stvar spominjao Đuri, niti ga je sjećao, da mu novac vrati. Šutke je spremio u džep krivotvorenu mjenicu, a Đuro je držao, da je stvar zaspala. Ta, nije bilo prvi put, da ga je Nikola spasio iz neprilike!
No Nikola je poslije ovog događaja sve više hladnio prema Đuri, koji međutim to nije ni opažao, jer njegova čuvstva spram bratića nisu nigda bila bogzna kako topla. On je mislio, da je Nikola mjenicu s krivotvorenim stričevim potpisom uništio, a eto sad najednom je doznao, da ju je bratić čuvao uza se kao oružje protiv njega!
Zato je bio onako problijedio, a domala mu je i znoj stao probijati na čelo. On je izvadio iz džepa maramu i brisao znoj ne mogavši se pravo snaći:

— Ti... dakle... još imaš kod sebe onu... mjenicu?!...
— Jest. Ja sam dao za nju svoj novac, a ti je još nisi iskupio — rekao je Nikola hladno.
— Ta, šuti! Ne govori tako glasno! Mogao bi nas tko čuti! — rekao je Đuro uzbrinuvši se nenadano.
— Tu smo sami. Treba da se odlučiš.
— O Bože moj! Čini se, da ti je ipak stalo do te djevojke, kad — kad me u ovom trenutku sjećaš na onaj moj nepromišljeni korak...
— Ti si me sam prisilio, da te stavim pred ovakí izbor. Daješ li mi dakle sad svoju poštenu riječ?
Đuro je stao tapkati nogom po podu kao kakav razuzdani deran.
— Ne daješ li mi dakle drugog izbora? Ne popuštaš? E onda dakako moram. Stavio si mi uže oko vrata. To baš nije najplemenitije i ja tvoj postupak ne mogu inače da protumačim, već da si ti zbilja u tu djevojku preko ušiju zaljubljen.
— Zaljubljen onako, kako ti to misliš... ne! Ta bi mi bilo odviše... nisko!
Đuro se porugljivo nasmije.
— I ti bi se zbilja oženio s njom!... No, tako lud bi ti ziblja i mogao da budeš!
— Ne, tako lud nisam, da bih uzeo nekoga, koga još ne mogu hraniti. Nisam dosta lakouman za ovako što.
Đuro udari u glasni smijeh.
— U ovom slučaju mora ti se doista čestitati, što nisi tako lakouman! Jer inače bi ti zbilja bio kadar, da promašiš cijeli svoj život s ovako jednom sirotom, koja je uboga kao crkovni miš.
— Svršimo ovaj razgovor! Imam li napokon tvoju poštenu riječ?

— Jest, imaš je.

— Dobro!

Nikola se okrene i zapalivši cigaretu lagano zakrene u perivoj, koji je još uvijek bio jasno rasvijetljen.

Đuro je gledao za njim neko vrijeme ukočeno i s velikom mržnjom u srcu. Pomisao, da iza ovog okršaja ostaje kao pobijeđeni, izjedala mu je dušu i on je samo promrsio kroz zube:

— Nismo mi još gotovi. To ćeš mi već platiti. Prvom zgodom!

Onda se i on okrenuo i vratio se u dvoranu.

Nikola nije nikako mogao, da se vrati k plesu. Stajalo ga je mnogo truda, dok je Đuri onako spomenuo mjenicu. U svojoj plemenštini nikad on tako šta ne bi bio učinio, da nije zbilja bio prisiljen. Ta, drugačije nije bilo nikako moguće zaštititi Jelku od Đurinih progona.

Ovaj odsudni razgovor s bratićem na terasi pročistio je i njegova vlastita čuvstva. Sad je bio sam sebi svijestan, da Jelku uistinu ljubi, pa se tomu osjećaju podavao kao nekom valu, neka ga sasvim u nutarnjosti pronikne. Ali zasad zbilja nije mogao ništa da učini u tom pogledu. On nije mogao tek onako da pristupi Jelki, pa da joj kaže: »Budi mojom ženom! Ja ti nuđam uza me bezbrižan život!« Možda će se doduše njegov položaj i popraviti. Možda postane i predstojnik laboratorija. To će sigurno i postati. Ali kad? Do toga je još prilično dugo.

Eh, da bi to skoro bilo! Zacijelo bi Jelka u svojoj čednosti htjela da s njim podijeli zajednički život!

Zajednički život! Kako bi to divno bilo: ljubiti i biti ljubljen!

I tako zaronivši u te misli najednom zaželi, da vidi Jelku i da na sebi osjeti njen pogled. Odbaci cigaretu, koja je već bila pri kraju, pa se zaputi u dvoranu.

Odmah se na vratima susreo s Jelkom. Ona je bila opazila, da su oba bratića zajedno izišla na terasu i da se Đuro sam vratio.

Đuro je bio mimo nje prošao, a da nije ni pogleda svratio na nju, a kamo li da je uporno gleda, kako je to dosele činio. Što više nije ni pristupio k njoj, ma da je stajala sama. Po tom je zaključivala, da je kod njih moralo doći do nekih riječi i objašnjavanja, pa ju je s toga podilazio neki neprotumačivi strah.

Kad je sad Nikolu opazila, odahnula je. Gledala ga je tjeskobno, rastvorivši oči, u kojima kao da je bilo ugaslo životno svijetlo.

On joj se nasmiješi i tako je umiri; za čas je pristupio k njoj i rekao poluglasno:

— Sve je u redu, milostiva gospođice. Moj se bratić ne će više nikad vama približiti i ja umjesto njega molim, da mu oprostite.

Njezine su ga oči još uvijek plaho gledale i kano da su ga pitale. Napokon je progovorila i ona:

— Zbilja vam se nije ništa neugodno dogodilo, gospodine doktore? To bi za mene bilo strašno, da vam je vaše viteško vladanje pribavilo kakvih neugodnosti.

On se nasmiješio:

— Ne, ne! Zacijelo nije. Ne treba da se ništa plašite. Nije bilo krvi a ni svađe. Stvar smo sasvim mirno izgladili. Možete biti sasvim veseli. Moj vam se bratić ne će više nikad približiti, šta više on — dakako! — on žali jako, što se onako prema vama zaboravio.

Ovu malu neistinu, kojom je htio izbrisati svaki trag Jelkine sumnje, nije baš lako izgovorio Nikola. Jelkine su se oči zakrijesile.

— Hvala vam... oh... od srca vam hvala — zahvaljivala je uzrujano. I kako je oćutila, da joj se u očima mute suze, otkrenula se naglo, pa iščeznula iza neke gospode, koja su stajala pokraj ulaza.

On ju je pratio očima.

»Milo, divno stvorenje! Kako bi me ti za sav život usrećila, kad bih samo mogao, da te predobijem, mislio je on u sebi, a bio je vanredno ganut.

Oni su se te večeri još nekoliko puta našli zajedno. Jelka je mnogo plesala; nijedan od gospode nije htio, da mu se otme takva prilika, a da se bar jednom s njom po dvorani ne okrene.

I Nikola ju je pri kraju svečanosti zamolio za jedan ples. Ali njihov se razgovor kretao samo oko najobičnijih stvari. Ma da je Nikolu ljubav sve žarče pronicala, on se ipak svladavao. Ta, on je bio takav čovjek, koji je volio da razumom sustavlja svoja čuvstva, ma kako ona burna bila.

Kasno se u noć završila svečanost. Gosti su se rastajali žaleći, što su ovi krasni časovi tako brzo prošli. Među posljednjim su gostima bili bratići.

Đuro se oprostio s Jelkom hladno i ukočeno, dok joj je Nikola na rastanku toplo stisnuo ruku:

»No je li sad sve u redu?«, kao da ga je pitao njegov pogled.

Ona je s milim smiješkom uzvratila njegov stisak ruke.

Gospođa Bregovska bila je baš kraj njih, kad su se ovako nijemo rastajali. Njezine su ih tamne oči oštro promatrale. Blagost je neka sjala na njezinu licu, kad je, pod ruku s Jelkom, silazila niza stube.

Jelka je pred spavaćom sobom zapitala svoju gospođu, da li je još možda što treba. Nato je gospođa Kristina obima rukama obuhvatila Jelkinu glavu i poljubila je u čelo.

— Jesi li se dobro zabavljala, Jelko? — upitala je sa smiješkom.

— O, to je bila divna svečanost... najljepša, što sam je ikad doživjela — odgovorila je Jelka i duboko uzdahnula.

Gospođa Kristina potvrdila joj je glavom.

— A sad na počinak. Laku noć, moje dijete!

Jelka ju je poljubila u ruku.

— Laku noć, milostiva gospođo... i hvala vam ... tisuć puta vam hvala za svu vašu dobrotu!

Stara je gospođa naglo prekide:

— Ne hvaliti, dijete moje, već... voljeti! — rekla je tiho i iščeznula u svoju sobu.

Jelka je časkom stajala i gledala za njom:

— Voljeti... pa ja te i volim, ti dobra stara gospođo! — šapnula je i polagano pošla u svoju sobu. Tamo je stajala uz prozor, a da nije ni zapalila svijetla. Stajala je dugo i gledala u nebo, koje je bilo puno i prepuno zvijezda. I ona je mislila na Nikolu Rajičića. A najednom joj postade teško oko srca.

»Ne, ja se ne smijem zaboraviti i izgubiti se... Tolike sreće nema za me!... Ali... oh, dobri Bože na nebu... pomozi mi, da me ne ovlada ljubav! Da ne moram toliko trpjeti!... Ja ga ljubim! A to nije nikakav grijeh... ta, ja ne ću ništa drugo, nego da ga katkad vidim! On je tako dobar... tako pošten. Pomozi mi, Bože, da svladam ovu žarku ljubav!...«

XIII.

Nedugo iza svečanosti u perivoju odlučila je gospođa, da s Jelkom na šest nedjelja otputuje u Primorje, na kupanje.

Prije odlaska bio je još samo jedan jedini jour kod gospođe Bregovske. Na tom jouru nije bilo Đure Rajičića — tobože stoga, što je bio negdje drugdje pozvan. Osim njegove gospođe Olge nitko nije ni zamjetio toga odsustva.

Nikola se s Jelkom nije bavio više no obično. Nije htio, da o njem i o njoj nastanu nepotrebna govorkanja. Ali kad je uhvatio zgodu, da s njom na samu izmijeni koju riječ, bilo je to uvijek srdačno i toplo. A pri tom ga je neizmjerno radovalo, kad je vidio, da ga njezine oči tako pouzdano gledaju, kao čovjeka prijatelja, čiju je vjernost već okušala.

Nitko nije slutio, što se zbivalo u srcima tih dvoje mladih ljudi. Samo su oči gospođe Kristine oštrije gledale i bolje vidjele. A činilo se, da je ona s onim, što je smotrila, bila vrlo zadovoljna i sporazumna.

Iza toga su obadvije krenule na put. Na jednoj ovećoj stanici, gdje je duže trebalo čekati na vlak, susretne se s dvojicom gospode: jedan je bio u uniformi, drugi u civilu.

Oni se malo zaustave smotrivši Jelku, koja je, elegantno odjevena, išla kraj gospođe Bregovske.

Časnik je na svom licu pokazivao, kao da se ne može sjetiti, gdje je već tu lijepu mladu djevojku vidio. Ali kad ju je već u tom času onaj civilni gospodin pozdravio, naklonio se i on na pozdrav.

Jelka je hladno odzdravila.

— Do bijesa, otkud mi je ta djevojka u pameti? — rekao je časnik, kad su pošli dalje.

Civilni se gospodin porugljivo smiješio:

— Nemojte se suviše uzrujavati! To je bila nekoč »drugarica« moje tetke!

— Tako! A čovjek bi rekao, da je koja iz naših krugova. Izgleda tako »šik« i elegantno...

Civilni se gospodin vratio, samo da još jednom sretne Jelku. Očima ju je gotovo proždirao, ali ona ga je hladno omjerila.

— Ti poznaš tu gospodu, Jelko? — zapitala ju je gospođa Bregovska.

Jelka je lagano uzdahnula, a u očima joj se pojavila sjeta.

— Onaj civilni gospodin nećak je generala, kod kojega sam ja bila — odgovorila je.

— Lice mu je nekako neprijatno.

— Značaj mu je još neprijatniji — pripomenula je Jelka tvrdo.

— Bijedno dijete... sad shvaćam, kako si ti kraj tvoje vanjštine a na ovako ovisnom mjestu dobila loš pojam o muškarcima.

— Mi »dugarice« smatrane smo obično kao neka divljač, na koju se slobodno smije svak da zalijeće, a nitko nas ne štiti.

Stara joj gospođa stisnula ruku.

— Ne misli više na to, dijete moje, sad te ja štitim.

Jelka ju je toplo i zahvalno pogledala.

— Vi ste tako dobri, tako neizrecivo dobri — šapnula je.

Uto je već bio dojurio brzovlak i one su ušle u coupé prvog razreda.

Drugog su dana stigle na more. Jelku je sve zanimalo: kupanje u moru, šetnje u okolici i uopće

sav onaj zasebni primorski život u vrevi gostiju. Svijeta je bilo mnogo, ali njih dvije nisu u prvi čas tražile a ni trebale poznanstva. Bile su uvijek zajedno i nigda im nije bilo dosadno. Kupališni gosti držali su ih za majku i kćer.

A uistinu je veza između njih dviju bila sve čvršća i srdačnija. Gospođa Kristina nastojala je na svakom koraku da pokaže ljubežljivost i materinju sklonost spram Jelke, koja je opet sve uzvraćala zahvalnošću prema staroj gospođi, to je jače raslo u njenom srcu čuvstvo prave ljubavi spram te dobre žene, koja je sunčanim tracima obasjavala njezin život. Njezin zapravo vedri temperamenat sve je više dolazio do izražaja, a gospođa se Kristina uvijek radovala, kad bi čula jasni djevojački smijeh svoje »drugarice«. Stara se gospođa uopće promijenila, otkad je Jelka bila kod nje. Život joj je dobio neko značenje, a bogatstvo ju je njezino veselilo najviše stoga, što je njim mogla ukrasiti Jelkin život.

Jelka je često s ushitom promatrala vožnju na barkama, no nije nikad rekla svoje želje, da bi se i ona povezla, jer je dobro znala, da gospođi Kristini more škodi. Kad se međutim jedno oveće društvo spremalo na izlet po moru, pozvalo je i njih dvije, ali Jelka nije ništa odgovorila. Samo su joj se oči zakrijesile.

— Ako ti, dijete moje, imaš volju, da se provezeš, ne treba da na me gledaš — rekla joj je blagim smiješkom gospođa Kristina.

— Meni je tako teško, da vas ostavim samu, milostiva gospođo!

— Gluposti! Meni će već vrijeme proći. Samo se ti lijepo zabavi na moru, kad vidim, da bi te to veselilo.

I tako je Jelka prihvatila poziv za izlet, a sutradan se ujutro na barki odvezla s društvom.

More je bilo nešto nemirnije nego dan prije, ali valovi su bili tek neznatni i društvo je veselo i klikćući odveslalo na barkama.

Gospođa Kristina sjedjela je sama u svojoj pletenoj i natkritoj stolici, pa gledala more. Dugo je gledala, a onda se najednom osjetila osamljenom i ostavljenom. Počele su je snalaziti misli, kako bi joj bilo pri duši, da nema uza se ono mlado, toplo biće, svoju Jelku. Ta, iz nje je strujio novi život u njenu starost. Ne, nikad se više ne će od nje udaljiti.

Dan joj se jako oduljio. Šetala je malo u okolicu i opet se vratila. Na nebu se uto pojavio sumnjiv crni oblak, predznak za oluju. I uistinu domalo se more stalo pjeniti, a namah za ručkom udari jugovina i nevrijeme.

Gospođa Bregovska jako se uzrujala i uzbrinula. Nalazila se među ostalim gostima na verandi i dalekozorom promatrala oluju i more, ne bi li gdje ugledala barke, koje su se već imale da vrate.

Neka stara gospođa, kojoj su sin i kćerka bile na izletu, kukala je glasno, čim bi jače zabljesnulo i zagrmjelo.

Oluja je bila tako naglo došla, da izletnici nisu mogli u pravo vrijeme da se vrate. Sve ih je očekivalo.

Dolje se uz obalu uzvrpoljili ribari na svojim barkama gledajući na pučinu, ne bi li mogli biti na pomoći izletnicima, kojima još nisu bili ugledali barke. Gospođa Bregovska stajala je kao okamenjena. Srsi su joj prolazili tijelom.

Najednom sve oživi. Daleko na moru ugledale su se izletne barke. Čas bi se propele, čas opet kao nestale u valovju.

Gospođa Kristina nije se više mogla uzdržati, da stoji na verandi i da čeka. U tom je času osjetila, što joj je Jelka.

»Svemogući Bože... nemoj mi je uzeti! Ostavi mi ovo biće, koje ljubim,« šaptala je jedva čujno. A onda je naložila, da joj iznesu kišnu kabanicu, pa je unatoč pljusku pojurila dolje do obale ribarima, koji su velikom zabrinutošću gledali prema barkama.

I ona je upirala oči u daljinu, a vruće su molitve navirale iz njezine smućene duše.

Neka su gospoda iz hotela pošla za njom. I ona majka kukala je sad sve jače, te tako još više smućivala okolinu.

Jedno se vrijeme činilo, kao da su barke potonule, jer ih nije bilo na pogledu. Gospođa Kristina osjećala je, kako joj se srce grči, kao da će puknuti.

Grmljavina je strašno odjekivala morem i obalom, a obzorje su pokatkad presjecale žarke munje. Ali oluja je jenjavala. More se međutim još ni izdaleka nije smirilo. Valovi su se još uvijek propinjali. Jedan sat su trebale barke, dok su se toliko približile kopnu, da su im ribari od obale mogli priteći u pomoć.

Već su se razabirala blijeda lica izletnika. Doskora je gospođa Kristina mogla i Jelku zamijetiti. Ribari su teškom mukom mogli izletnike prebaciti na svoje barke. Ali i to je malo po malo uspjelo.

U posljednjoj su barci bila tri gospodina i jedna dama — Jelka. Ona je svoje volje htjela da ostane iza cijeloga društva. Već je ona tužna majka davno imala u zagrljaju svoju kćerku i sina, kad je gospođa Kristina Bregovska pohrlila bila do Jelke. Najprije su se bez riječi gledale, a onda — naglo pale jedna drugoj u naručaj i izljubile se.

Gospođa Kristina drhtavim je rukama gladila mokru kosu mlade djevojke; izletnici su naime svi poprijeko bili do kože mokri kao miši.

Ćutke je povela gospođa Kristina Jelku za sobom, da što prije stignu u hotel i da se preodjenu. Ipak putem nije mogla stara gospođa srcu odoljeti, a da Jelku još jednom ne pritisne na svoju grud.

— Ah, dijete moje! Šta bih ja, da mi se nisi vratila!

Jelki je bilo sasvim čudno oko srca. Napori su je za vrijeme oluje bili sasvim ovladali i iscrpli, jer su barke trebale da izdrže tešku borbu s valovljem. Svim je izletnicima, osim dvojice gospode i Jelke, naškodilo more, pa su izgledali gotovo očajno.

Gospođa Kristina spremila je Jelku odmah u krevet i naručila joj vrući čaj, pa joj ga kao zabrinuta majka svomu djetetu sama žlicom lijevala u usta, ma da se Jelka tomu živo opirala i junačila, da joj posuši kosu i iznijela njezinu mokru odjeću.

— A sad treba da se čestito ispavaš, dijete moje, i da se odmoriš — rekla je ljubezno stara gospođa.

Jelka je ležala udobno u toplom, mekom krevetu i bila u nutrini svojoj vanredno vesela i spokojna: prvo stoga, što je ostala u životu i što će opet vidjeti Nikolu Rajičića — a drugo stoga, što su u nju s tolikom ljubavi gledala dva tamna ženska oka njene dobre gospođe.

I nekoliko teških suza skotrlja joj se niz lice...
Gospođa Kristina obrisala ih je blago.

— Je li bilo teško na uzburkanom moru, moje drago dijete?

Jelka se kroz suze smiješila:

— Ah, nije! Bilo je nešto veličanstveno, a samo je to strašno bilo, što su neki tako vikali i kukali. Ali ove moje suze nisu potekle iz sjećanja na tu opasnost, nego iz ljubavi prama vašoj velikoj dobroti. Meni se sad čini, kao da mi je nebo ovaj čas dalo drugu i dragu majku!

Stara je gospođa poljubila Jelku u usta, a onda se udaljila, da joj ne smeta počinku.

Za večerom, kad su se među gostima našli i mnogi od spašenih izletnika, svi su hvalili Jelkinu srčanost, što ju je prigodom vožnje pokazala. Ona je uopće bila jedina dama, koja nije izgubila prisutnost duha. Pa kad je kćerka one tužne majke od straha dobila živčani napad i htjela skočiti u more, zadržala ju je Jelka snažno i umirila je. Majka je nato veselo pohrlila Jelki, da joj zahvali, a poslije je grdila sina, zašto on nije bolje na sestru pazio. No taj je bio toliko i sam u strahu, da je za sestrom vikao: »Ema, uzmi i mene sa sobom!«

Svi su se ovim zgodicama od srca smijali, a Jelka je od toga dana postala ljubimicom gostiju, jer su se osim ljepoti divili još i srčanosti njezinoj.

Ostalo joj je vrijeme, što je boravila u kupalištu, proteklo vrlo ugodno. Samo više nikad nije smjela, da se izveze morem.

U drugoj polovici kolovoza vratile su se obje gospođe kući, a Jelka se potajno veselila prvomu jouru, na kojem se nadala, da će opet vidjeti Nikolu.

XIV.

Jelka se bila već zaželila kuće i prijašnjeg tihog života, pa je na povratku osjećala ugodno čuvstvo neke posebne vedre čežnje. Čim je opazila staru gospu Klarićku, pala joj je od radosti oko vrata, tako da se starica sva tresla od smijeha. U svojoj sobi našla je Jelka kitu cvijeća, što joj ga je Klarićka priredila kao dobrodošlicu. Mnogo je cvijeća bilo i za gospođu Kristinu Bregovsku od njenih prijatelja i znanaca.

Već prvih dana, kako su došle, stizali su im različni pozivi. Kolarovi su davali veliki souper, a gospodin i gospođa doktor Rajičić priredili su »prijateljsku večeru«. Svuda su dakako pozivali i Jelku. Ista Karasekova odlučila se, premda preko volje, da pozove i Jelku na gospojinski čaj. Gospođa savjetnikovica običavala je naime vrlo skromno uzvraćati one mnoge pozive, kojima su se ona i njezin suprug odazivali. Ona bi svake godine, početkom rujna, pozvala na čaj sve one gospođe, kod kojih je bila u gostima, dok bi gospoda u prosincu bila pozivana na mali doručak.

Nitko baš nije rado išao na ove »svečane« domjenke, kod kojih su dame bile podvorene s tankim čajem i kolačićima, a gospoda s pivom i kobasama. No moralo se ići, već iz pristojnosti.

Karasekova je Jelki dala razumjeti, da je ovaj poziv za nju veliko odlikovanje, za koje se je ona morala s tim odužiti, što je sobarici malko pomagala kod prostiranja stola. To je međutim Jelka, koja je bila od prirode skromna, vrlo rado činila, ali gospođa Kristina namrštila je čelo, pa je Karasekova mogla opaziti, da joj to baš nije pravo.

»Ah moj Bože,« mislila je u sebi, kako stara gospođa s tom djevojkom pretjeruje!«

Njezin je bijes na Jelku bio sve veći. Jedamput je s gospođom Kolarovom razgovarala o tom, je li moguće, da je Jelkina kosa prava, naime njezina vlastita. Ona zlatna punoća na Jelkinoj glavi uvijek ju je srdila, budući da je nju dragi Bog bio nadijelio vrlo rijetkom i slabom kosom. Ona je svoju sumnju izrazila pred gospođom Kolarovom, koja joj je na to rekla:

— Ako je kosa kriva, onda mora da mnogo stoji, pa ne vjerujem, da bi siromašna djevojka smogla toliki novac za nju.

Karasekova je međutim i dalje sumnjala i htjela da Jelku dovede u nepriliku. Danas joj se činilo, da se za to pružila dobra prilika.

— Draga gospođice, zamislite, mi ne možemo nikako pojmiti, da vi imate tako nevjerojatno punu i jaku kosu. Je li to zbilja sve vaše? — zapitala je Jelku.

Mlada se djevojka zacrvenila i smrknula.

— Dakako da jest — rekla je mirno.

— Htjela bih vidjeti, kad ju raspustite.

Jelka se nasmiješila.

— Ah nije ništa osobito, milostiva gospođo!

— Zar ne, moje gospođe, da bi to lijepo bilo, kad bi tu kosu vidjeli razasutu? — ustrajala je Karasekova kod svoje namisli.

Jelkino se čelo malko nabralo. Za nju je bio uvijek težak posao skupiti i raščešljati svoju bujnu kosu, pa joj se činilo dosadnim raspuštati kosu samo zato, da udovolji radoznalosti tih gospođa.

Međutim se gospođa Kristina ustala i stala iza Jelkina stolca. Bacivši ironičan pogled na savjetnikovicu, rekla je mirno:

— Dođi Jelko, ja ću ti pomoći. Radi se o tvojoj časti. Treba da se opereš od sumnje i od sasvim krivih tvrdnja tvoje okolice.

Pri tom je izvukla ukosnice iz Jelkine kose, koju je ona već vidjela razasutu ovoga ljeta, u Primorju, iza one vožnje po oluji. Sad joj je ona rasplela debele zlatne pletenice, tako da se je bujna kosa raspala u prekrasne valove, koji su se spustili sve do poda.

— Evo, gospođo savjetnikovice, sad valjda nećete više sumnjati! — doviknula je porugljivo gospođa Bregovska.

Sve su gospođe udarile u poklike udivljenja, a gospođa savjetnikovica bila je sva zelena od jada.

Gospođa doktora Rajičića sa smiješkom je prebirala u rukama. Jelkinu zlatnu kosu, kao da ju hoće vagnuti, koliko je teška.

— Ah, drago dijete, koliko vi bogastvo nosite sa sobom — kliknula je zadivljeno.

A kad je uveče pred svojim suprugom i pred nećacima pripovijedala o čaju kod Karasekove, dakako da je spomenula i ovaj mali događaj s Jelkom, pa se nije mogla dosta nahvaliti njezine divne kose.

Đuro i Nikola s različnim su čuvstvima slušali ovu pripovijest.

Đuro je držao svoju riječ; on je Jelku susretao samo učtivo ne upuštajući se u prijašnja laskanja niti u ikakvi razgovor s njom. Ali u njemu je još uvijek nešta kipjelo. On nije volio Jelke, jer za pravu ljubav nije bio uopće sposoban. Ali želja za njom bila je u njega još uvijek jaka, s tim više, što je to bila jedina žena, koju on nije predobio.

To je vrijeđalo njegovu taštinu.

Nikola se nije nikako promijenio u svojem vladanju spram Jelke. Ali ona je osjećala, da se on vrlo

rado s njom zabavlja, a često je primijetila, da mu oči čeznu za njezinim pogledom i da mu pri tom neobično toplo sjaju, a to ju je ispunjalo velikom unutarnjom srećom.

Svake je nedjelje bio Nikola u kući gospođe Bregovske, a od neko doba znao bi i na druge dane doći, kad bi ga gospođa Kristina pozvala. To su bili za njega uvijek časovi osobitoga užitka. Jelka je obično pjevala svoje najljepše pjesme a stara ju je gospođa slušala jednakom pobožnošću kao i Nikola. To se troje ljudi medusobno razumijevalo, a da nijesu mnogo govorili.

Jedne kišovite jesenje večeri bilo je tako prijatno i lijepo u salonu gospođe Kristine. Njih je troje živo raspravljalo o jednom novom romanu, koji je baš bio izišao, pa su se radovali, kako se je njihov sud o piscu sasvim podudarao. Gospoda Bregovska poslala je Jelku u knjižnicu, da donese tu novu knjigu. Ona je htjela da pročita jedno mjesto iz nje.

Kad je Jelka izišla iz sobe, gledao je Nikola za njom čeznutljivo i sanjareći, zaboravivši sasvim na gospođu Kristinu, koja ga je mirno promatrala. Ali u njenom je pogledu bilo nijemo pitanje, koje je Nikola opazio, kad je svratio pogled s vratiju i upravio ga prama staroj gospođi. On je shvatio njeno uporno pitanje, podigao se, uzeo njenu ruku, pritisnuo ju na svoje usne i kao pod nekim neodoljivim pritiskom proiznesao:

— Jest, milostiva gospođo, upravo je tako, kako me i vaše oči pitaju. Ja ljubim gospođicu Kamenar, pa kad jednog dana budem u takvom položaju, da joj mogu osigurati budućnost, ja ću je zamoliti, da mi bude ženom.

Gospođa Bregovska stisne mu ruku.

— Veseli me, dragi Nikola, što me odlikujete svojim povjerenjem. Uvjerena sam, da ste dobro izabrali, ali mi ostavite Jelku još malo. Ona mi je tako srcu prirasla.

Nikola je uzdahnuo i nasmiješio se.

— To bih ja i onako morao učiniti, milostiva gospođo. Dok ne postanem upravnikom laboratorija, ne mogu ni misliti na to, da osnujem sebi kućanstvo. Inače bih ja već davno gospođici očitovao, što mi je na srcu i u srcu. Ipak ne gubim nade, da ću biti unaprijeđen, jer će sadanji upravnik, kako čujem, doskora biti umirovljen. No nekoliko će mjeseci još svakako proći, dok se ta stvar riješi.

U to se baš vratila Jelka i razgovor se prekinuo . . .

I Jelka i Nikola došli su i inače zajedno kad bi se desili na koncertu ili na kojoj drugoj zabavi, gdje bi se uz njih našao i Đuro. On je uvijek oštro promatrao i Jelku i Nikolu, a u duši mu je još uvijek kipjela osveta.

Medutim je jesen prošla, a prve pahuljice snijega zaodjele su stabla u parku. Jelka je često prolazila samotnim zimskim stazama i bila ushićena od čarobne snježne bjeline.

Bio je vedri decembarski dan, a sunce je sjalo ko u proljeće.

Gospa Klarić imala je opet veliko pospremanje gore u vili gospođe Kristine. Nekoliko starih žena bilo je tamo zaposleno već od ranoga jutra.

Jelka i gospođa Bregovska stajale su na prozoru i gledale prama vili.

Gospođi je Kristini bilo nešto tužno oko srca; obuzela ju je duboka sjeta i teško je uzdahnula. Ona još uvijek nije Jelki saopćila, da je bila prva supruga njenog oca.

Jelka joj je već dosad bila toliko omilila, da je ni pod koju cijenu ne bi više od sebe pustila. A da li bi i dalje ostala kad bi čula, da je to kuća prve supruge njezina oca? Tako je eto postala plaha i neodlučna nekoć ponosna gospođa Kristina. S druge je opet strane čeznula za tim, da se mladoj djevojci ispovjedi, jer se nadala, da će tako doći do zapisaka i dnevnika njenog pokojnog oca; no unatoč toga odgađala je stara gospođa ovaj sudbonosni čas što je mogla dalje.

Poslije ručka, kad je gospođa Kristina, kao obično, legla na počinak, pošla je Jelka van na šetnju po snježnoj stazi zimskoga parka, u kojem je još uvijek sjalo sunce. Doskora se stade uspinjati prema brijegu, na kojem je stajala vila gospođe Kristine.

Jelka je u svojem kratkom kaputiću i s bijelom vunenom kapom hitala prama vršku, a lica su joj bila rumena od svježeg zraka i oči su joj veselo sjale. Kako je ipak krasno na svijetu! Ona bi najradije zakliktala od radosti, što je živa i što joj je tako krasno u ovoj božjoj prirodi.

Kad se približavala vili, čula je već marljivo udaranje i isprašivanje pokućstva, oko koga se je vrtjela gospa Klarićka sa svojim ženama.

Danas su bili svi kapci na prozorima podignuti, i eno, već je Jelka opazila prijazno lice stare Klarićke, koja joj se smiješila.

Jelka joj mahne rukom:

— Bi li da vam pomognem, gospođo?

Stara je gospođa odmahnula glavom.

— Ah, nije nego! Ne trebamo, gospođice, vaše pomoći; za dva sata bit ćemo sasvim gotovi.

Jelka je gledala radoznalo kroz otvoreni prozor.

— Ah... baš je šteta! Ja sam tako željela, da jednom zavirim u taj zakleti dvorac, koji je tu kao

u priči. Kad su na njem kapci zatvoreni, nešto je tako tajanstveno oko dvorca. Ja sam već o njemu toliko fantazirala.

Gospođa Klarić se nasmije.

— No, pa uđite samo unutra drago dijete. Ovdje ima mnogo krasnih stvari. Zašto ih ne bi pogledali, kad ste već tu? Ja doduše, po nalogu milostive gospođe, ne smijem nikog stranog puštati unutra, ali za vas to dakako ne vrijedi.

— Ah, što mogu ove žene vidjeti, valjda smijem i ja da pogledam, draga gospođo. Ja ću vas već kod milostive gospođe ispričati i reći joj, da sam vas zato molila.

— No da... no da... izvolite samo unutra!

Jelka je unišla u vilu, koja joj se odmah pričinila dražesnim gnijezdom za mladi i sretni vjenčani par. Sve su te prostorije bile potpuno namještene i uređene s mnogo ukusa i smisla za umjetnost.

— Kolika je šteta, što ovo divno zdanje stoji tu prazno i nenastanjeno! Da sam ja gospođa Bregovska, stanovala bih ljeti samo ovdje — rekla je Jelka.

Gospođa Klarićka čudno je kimnula glavom.

— E to baš nije tako, gospođice. Ima tu jedna zapreka. Ovdje je gore stanovala milostiva gospođa sa svojim suprugom, kad je još bila mlada i sretna. Zato sad nikad više ne dolazi gore, i da ju ja uvijek ne sjetim i da se ne brinem za vilu, to bi sve unutra bilo puno moljaca i prašine. Nekad je još milostiva gospođa po koji put došla gore... i to svaki put, kad bi se dopremio u vilu koji kip tamo gore u atelier.

Jelka se lecne.

— U atelier? Zar ima ovdje i atelier?

— I kako krasan, drago dijete.

— Smijem li ga vidjeti?

— Pa dakako. Ali prije moramo zgotoviti sve ovdje dolje a onda idemo gore. Da, šta sam ono htjela reći... ako vas stara gospođa naročito ne upita, nemojte ništa govoriti, da ste ovdje bili.

Jelka je nehotice položila ruku na srce.

— Sirotica! Ona je zasigurno svoga pokojnog muža jako volila, pa ne može podnijeti, da ju išta sjeti na te sretne dane. Je li već dugo, što je njezin suprug mrtav?

— Hm, drago dijete... to vam je čudnovata pripovijest — rekla je gospa Klarić tiho, — kad sam ja, prije dvadeset godina ovamo došla, onda se govorilo, da se milostiva gospoda od svoga muža rastavila. Ja vam to samo kažem, da ne bi o tom govorili, jer još do danas nije ta rana zarasla pa je zato milostiva gospoda tako čudna. Ali izvolite samo naprijed, gospođice!

Mlada je djevojka uzrujano disala, a oči su joj sjale. Bilo joj je tako čudno pri duši i činilo joj se, kao da sluša neku pripovijest, koju je već davno negdje čitala.

Zatim su pošle stubama prema atelieru.

— A tko je u tom atelieru radio, gospođo? — ispitivala je Jelka.

— To ja ne znam, draga gospođice. Kipove što su tu smješteni, kupovala je od nekud gospođa Bregovska.

— »Kipovi!« zamisli se Jelka, koja nije mogla svladati svoje nestrpljivosti, pa je poletila prama vratima.

— No, no... samo polako, drago dijete. Tako brzo ne mogu je za vama — nasmijala se gospođa Klarić, tražeći po džepu ključ od ateliera.

Jelka je dobro znala, da se gospođa Bregovska jako zanima za kiparstvo. Kad joj je jednoga dana

pokazala malo poprsje izrađeno od njenog oca, nije se mogla stara gospođa od njega otkinuti, nego je zamolila Jelku, nek joj dopusti, da taj mali kip nekoliko dana stoji u njezinoj sobi. I kad je Jelka opazila, da joj se kip toliko sviđa, pustila ga je i dalje, nek stoji kod nje, dok ne bude ona morala od nje otići. Stara je gospođa veselo na to pristala, a Jelka se toga svega sad sjetila.

Klarićka je ključem zaokrenula i otvorila vrata, kroz koja je sinulo puno svijetlo prema njima.

Jelka se ogledavala po atelieru kao po kakovoj crkvi.

— Prekrasno! — rekla je tiho.

Cijeli je naime prostor bio prekriven divnim sagovima i skupocjenim brokatom.

Jelkine oči, koje su se uvijek rado pasle na ljepoti, skretale su zadivljeno uokrug. Umjetnikova kćerka probudila se u njoj. Gospođa Klarićka promatrala ju je sa smiješkom.

— Lijepo je ovdje, zar ne, gospođice?

Jelka je kimnula glavom, a onda pošla prema onoj strani ateliera, gdje je čitava stijena bila ispunjena kipovima i relijefima. Ali kao da joj je strijela prošla tijelom, sva je uzdrhtala! Oči su joj kao u snu skretale od jednog kipa k drugomu. U licu je tako problijedila, kao da u njem ni kapi krvi nije bilo. Raširila je ruke teturajući od jednog kipa do drugog, dok se nije kod posljednjeg srušila i provalila u grčeviti plač i jecanje.

Ah, svi su joj ti kipovi bili tako dobro poznati i mili. Svakog je ona gledala kako nastaje pod rukom njezina oca, koji ih je, nezadovoljan sa sobom i sa svojim djelom, otpremao trgovcu umjetnina. Sve su to bili njegovi kipovi: na svakom je ona prepoznala dolje u kutu početna slova njegova imena »M« i »K«.

Svi su je ti kipovi pozdravljali kao dobri stari prijatelji. Svaki je imao svoju malu povijest, pred svakim je oživio u uspomeni on, ljubljeni joj otac, s umornim očima i s onim svojim tako gorkim smiješkom.

Gospa Klarićka prestrašeno je pristupila mladoj djevojci:

— Ah, Bože moj... što vam je, drago dijete? — pitala je zabrinuto.

Jelka se strese. Kao munja sjeknu joj kroz mozak jedna misao, koja je isto poput munje rasvijetlila sve one neizvijesne oblake u njezinoj duši.

Pala joj je na um ona prva večer, što ju je proboravila u kući gospođe Bregovske; ono grozničavo ispitivanje o njezinim porodičnim prilikama, ona želja stare gospođe, da sazna ime ljubljene žene, koju je otac u svojim zapiscima spominjao. A eto, ovdje su očevi kipovi, za koje je ona držala, da su prodani u Ameriku. Nije li to sve u nekom tajnovitom savezu, koji ona ne može da dokuči.

Ustala je lagano i, pomalo dolazeći k sebi, sad je istom pregovorila:

— Ne gledajte, draga gospođo Klarić, na ovo moje čudno vladanje!... To je..., da, ja volim jako kipove... a ovi me kipovi sjećaju na moju domovinu...

Gospa Klarićka kimala je zabrinuto glavom.

— Ah, što sam se uplašila, drago dijete! Ja sam zbilja pomislila, da vam se nešto strašno dogodilo, kad ste se srušili. Ili su zbilja kipovi tako krasni, da čovjeka potresu; ja se baš u to ne razumijem puno.

Jelka je sva drhtala od prigušene uzrujanosti.

Sveudilj je još bacala poglede na kipove i po cijelom prostoru. Najednom opazi gdje povrh divana visi krasni brokat, koji je bio sav zlatom izvezen.

Ona je uprla oči u ovaj zastor i pred njenim duševnim okom osvanu riječi iz očeva dnevnika, baš kao da bi tamo bile zapisane:

»Ja te gledam u duhu, moja Tinko, kako si sjedila u mom atelieru na divanu i predano me gledala s tvojim crnim očima. Tvoje se bijelo krasno lice i tvoja tamna kosa odrazivala tako divno od brokatnog zlata iza tebe«.

Jelka je pritisla rukama srce, samo da ne krikne na sav glas. Stajala je i zurila u brokatni zastor, ne znajući, je li pri svijesti, ili možda to sve samo sanja.

Nesposobna da rekne i jednu riječ više, pojuri, kao da ju tko goni iz ateliera, niza stube, iz vile.

»Moram da s njom govorim... moram da je pitam, kako su došli kipovi mojega oca tu gore!« Ta joj se jedina misao upiljila u glavu i nije ju ostavljala cijelim putem.

Došavši do kuće zateče gospođu Kristinu na prozoru one sobe, u kojoj su obično pile čaj. Ništa joj nije bilo čudnovato, da je njezina gospođa u ovo vrijeme drugda običavala još da spava. Danas se gospođa Kristina nije nikako mogla smiriti, jer je nenadano došla na misao, da bi Jelka šećući parkom mogla i mimo vile proći. A šta ako uniđe... ili se još možda popne i u atelier?!

Zato je bila nemirna, pa je izišla na prozor, ne znajući, bi li pošla za Jelkom.

Međutim eto opazi, kako se mlada djevojka baš žuri kući. Jelka je pohrlila u svoju sobu, skinula kapu i kaput, pohitila opet van i zamalo je drhćući stajala pred gospođom Kristinom.

Blijeda lica i uplašenih očiju gledala ju je Jelka i rekla promuklim glasom:

— Oprostite, milostiva gospođo, ja sam vas vidjela na prozoru, pa sam si dopustila da nezvana

dođem k vama. Ja sam... tako uzrujana... oprostite, molim... ali, ja sam bila gore u vili... i... molila sam gospođu Klarić, da me pusti unutra...

Stara je gospođa načas zaklopila oči, ali ih onda mirno rastvorila:

— No... i onda? — upitala je tiho.

— Onda... ah moj Bože... ja sam bila u atelieru i... i... milostiva gospođo... kako dođu... kipovi moga oca... tamo gore?! — viknula je Jelka izvan sebe.

Jedan čas su se gledale obadvije plamenim pogledima. A onda je gospođa Kristina drhćućim glasom rekla:

— Dijete... milo dijete moje... ja sam dobro znala, da ćeš ti jednoga dana upraviti na me ovo pitanje. Ali ipak mi je sad došlo brzo, vrlo brzo. Jelko... ne slutiš li ništa? Nema li u zapiscima tvoga oca ime »Tinka«?... Ja sam bila prva žena tvoga oca, drago dijete.

Mlada dejvojka padne na koljena i obujmi staru gospođu sakrivši lice u njezine haljine.

Drhćući sagne se gospođa Kristina i podigne je.

— Moje drago, milo dijete, saberi se. Zar nisi osjetila, šta si mi postala? Volim te... od srca te malo ljubavi uzvratiti? Ili zar ne ćeš više ništa da znaš o ženi, koja je razorila život tvome ocu? Ah, volim, kćerko Marka Kamenara. Možeš li mi bar dijete... ja sam to gorko okajala godinama teških patnja.

Jelka joj pane plačući u naručaj. Čvrsto se ogrlivši gledale su jedna drugu kroz suze. Plakale su od boli i radosti; dugo se nisu mogle umiriti.

Napokon podigne Jelka svoje lice, koje je bilo sve u suzama.

— Kako je to sve samo moguće?! Vi... supruga moga oca... draga milostiva gospođo... vi njegova Tinka!

Gospođa Kristina pogladi joj nježno kosu.

— Zar tvoje srce nema nikakvog drugog imena za me, Jelko? Vidiš i ja sam mogla imati tako milu kćerku tvojih godina, da se sve to nije tako drukčije dogodilo. A nemam li ja i pravo na te? Ne spaja li nas obadvije ljubav prema tvomu ocu? Ta, moje ga srce nije nikad zaboravilo... unatoč svemu. Ti ni ne znaš, kako sam ja strašno osamljena bila, prije nego li si ti u moju kuću došla. Sve je u meni bilo zamrlo. Spočetka sam se protiv svoje volje k tebi približavala, ali onda sam ti dala svoje srce u nadi, da ćeš jednog dana biti sasvim moja.

Jelka ju ogrli burno i položi svoje lice na njezino:

— Uvijek sam te ja voljela... jer si bila tako dobra prama meni... kao mati... ti... draga i mila majko moja!

Plaćući od radosti privuče je k sebi stara gospođa.

— Dijete... moje drago dijete... sad me opet gledaš očima tvoga oca... ah dijete moje... ja sam ga toliko ljubila... i toliko mučila... dok nije od mene otišao...

Jelka pograbi njezine obje ruke.

— A ipak, on te je ljubio sve do posljednjeg daha. Moja mu je majka bila tek razumna prijateljica, kojoj se je on u svojoj rastrganoj duši utekao. Ali njegova je duša bila uza te.No nek ti on to sve sam kaže, pročitaj njegove zapiske, jer oni su na to upravljeni; ti ćeš ih još bolje razumjeti nego ja.

Gospođa Kristina povuče Jelku na divan.

— Ah, dijete moje, kad bi ti znala, kako mi je

bilo pri duši, kad si ti i ne sluteći govorila o ovim zapiscima. Polovicu bih svoga imetka bila dala za njih.

Jelka je djetinjom nježnošću gladila njezinu ruku.

— Kako je to čudnovato, da ti ih sad mogu predati... da me je sudbina dovela u tvoju kuću...

— Da, dijete moje... to je zbilja bilo kao neko čudo. Često sam već i sama na to mislila. A sad ću moći svaki dan tisuću pitanja upraviti na te o svemu, što se tvoga oca tiče.

— O, mnogo ćeš toga naći u očevim zapiscima. On je zapisao sve, što ga je god potreslo. Bog zna da li je i slutio, da će ova knjižica doći jednom i u tvoje ruke?

— Tko bi to znao, dijete moje. Svakako mi s ovom knjižicom predaješ skupocjeno blago, za koje ne znam, kako bih ti se odužila.

— Ti meni odužila! Ti si mi već toliko mnogo dala. Nikad ti to ne ću moći vratiti. Ali sad mi reci jedno: kako su došli kipovi moga oca u atelier?

Sad je gospođa Kristina pripovijedala, kako je dala kroz treću ruku kupovati te kipove, samo da na taj način ostane i dalje družica u životu Marka Kamenara. Sve je ona priznala mladoj djevojci, koja je samilosno i u suzama milovala njezine ruke. Na koncu je rekla Jelki, da je istom onda, kad je ona k njoj došla, spoznala, koliku je bol zadala pokojnom Marku Kamenaru.

— I vidiš, dijete moje, u meni je onda sve većma rasao strah, da ćeš se ti od mene odvratiti, kad saznaš, tko sam ja bila. Zato sam te htjela privezati uza se sa svojom ljubavi... a eto ti si moju tajnu i prerano otkrila.

Jelka je zanijekala glavom.

— Nisam prerano. Ja te već dugo volim, jer ti si bila prama meni kao majka. I da nisam imala tako veliko poštovanje prema mojoj gospođi, ja bih je bila toliko puta od srca zagrlila.

Gospođa Kristina pogleda je milo.

— No, sad ćeš naknaditi što si zanemarila. I odsad me ne smiješ nikad više ostaviti ljubljeno moje dijete.

— Moja draga majko... ah majko... kako mi je to divno, što te smijem zvati majkom.

I još su mnogo razgovarale njih dvije, a onda je pošla Jelka u svoju sobu i donijela gospođi Kristini zapiske svoga oca.

To je bila jednostavna crna knjiga, kakva se za nekoliko kruna dobije u knjižari, a ipak se ona bogatoj gospođi pričinjala kraljevskim darom. Ona je pritisnula knjižicu na srce a suze joj navrle na oči. Jelka ovije obadvije ruke oko nje i stane je cjelovima tješiti.

— Umiri se, draga majko. Sad se ne smiješ više uzrujavati. Vrijeme je za naš čaj, pa moraš nešto založiti, a onda se malo odmoriti. Ti danas popodne nisi ni počinula, kako inače običaješ.

Gospođa Kristina sjela je k stolu za čaj, pustila je, da ju Jelka dvori, dok je na njenom krilu ležala jednostavna crna knjižica, koju je ona svojim rukama tiho milovala.

Njih su dvije bile odlučile da ovo popodne idu u grad kupovati stvari za Božić. No sad se više gospođi Bregovskoj nije dalo na taj posao. Ona je htjela, da se sa svojom knjižicom povuče u samoću svoje sobe.

Jelka je to dobro razumjela i izjavila se spremnom, da se sama pobrine za nabavu božićnjih stvari. To je bilo gospođi Kristini pravo. Ona je dala Jelki potrebno upute i nježno se od nje rastala.

— Neka ti upregnu kola, drago moje! — rekla je sa smiješkom.

— Ja bih radije pješice!

— Ali već se smrklo!

— Ta, ulice su rasvijetljene i žive. Ja sam već dosta često u to doba bila sama vani.

— No, pa kako ti je drago, Jelko!

Na ovo se gospođa Kristina povukla u svoju sobu, a i Jelka u svoju, da se priredi za izlazak.

Gospođa Kristina ostavši sama drhtavo je i pobožno rasklopila knjižicu zapisaka i stala se zadubljivati u njezin sadržaj.

Na mjestima nije mogla dalje da čita, jer su joj se oči zamutile suzama.

A te su suze izapirale svu onu bol i muku, što se bila skupila oko srca Kristine Bregovske za Markom Kamenarom. One su se talile u suzama, spadale sa srca i odlazile. Iza njih nije ništa ostalo nego duboki, blaženi mir i tiha, čista sreća.

Činilo joj se, kao da se u ovo malo časova, što je čitala i osjećala opet n j e g o v e riječi — kao da joj se sva sreća na svijetu opet vratila i svu ju proniknula obavijajući je ponovnom, ljubavnom slašću.

I kad je na koncu knjižice pročitala njegove posljednje, samrtne riječi, što ih je Jelka svojim jasnim i stalnim pismom u zapiscima dodala, sklopila je ruke nad knjižicom i zatvorila oči podavajući se sanjarenju. Činilo joj se, kao da je eto stao pred nju on, njezin ljubljeni muž, pa je milo i pouzdano gleda.

— Marko!... Ti si mi poslao svoje dijete... ja to znam... neka ono bude n a š e dijete!... Ja ti obećajem, moj će život odsad imati samo jednu svrhu: sreću našeg djeteta. Ja ću na njem popraviti, što sam kod tebe pogriješila. Jesi li zadovoljan,

Marko? — šaptala je ne podižući oči, samo da ne rasplaši dragu sliku, koju je pred sobom gledala.

A slika joj se nasmiješila i nestala.

XV.

Drugog je jutra telefonirala gospođa Kristina odvjetniku dru. Rajičiću, nek dođe do nje.

— Dragi doktore — pošla mu je svečano i dostojanstveno u susret — ja sam vas zvala u vrlo važnoj stvari. Kao svom dobrom starom prijatelju mogu vam povjeriti, da sam se jučer napokon očitovala Jelki.

Dr. Rajičić ju je slušao sa zanimanjem.

Gospođa Kristina ispričala mu je sve, a onda dodala:

— Teško je to, prijatelju moj, kad čovjek sam sebi pod stare dane mora priznati, kako je bio lud. A ja sam sama sebi svojom ludošću proigrala sreću. To istom sada vidim. Upravo iz zapisaka moga pokojnog muža razabrala sam, da sam ja jedina svemu kriva bila. On me je jednako i dalje ljubio, a ja sam više razorila njegovu sreću, nego li on moju. Ali to ću sve popraviti kod njegove kćeri. Da budem kratka: ja je želim pokćeriti i adoptirati. Ona nek bude moja univerzalna baštinica. Eto to sam htjela da vam kažem.

Dr. Rajičić se malo zamislio.

— Meni je na umu — nastavljala je gospođa Bregovska — samo sreća toga djeteta i ja vas riješavam dalje čuvanja naše tajne. Štaviše: meni će biti samo drago, ako raširite tu vijest, da je Jelka kći moga bivšega supruga. To će mi uštediti mnoga objašnjavanja a i Jelkin će položaj biti u društvu bolji. Vi ćete zacijelo odobriti moj postupak.

Odvjetnik se naklonio i čvrsto joj stisnuo ruku.

— Budući da nemate drugih rodaka, ne mogu a da ne pohvalim vaše odluke. I ja vas potpuno shvaćam.

— To me veseli, dragi doktore!

Onda su uredili sve za adoptaciju. Gospođa Kristina kazivala je dru. Rajičiću u pero svoju oporuku, po kojoj je Jelka Kamenar postala univerzalnom baštinicom gospođe Kristine Bregovske.

— I još vas nešto molim, dragi doktore — rekla je gospođa Kristina na rastanku. — Jelka treba da od mene prve sazna, da je moja pokćerka i baštinica.

— Pa tko bi vam tu radost i sreću uskratio, milostiva gospođo — naklonio se odvjetnik.

Oči su gospođe Kristine doista sijevnule srećom i radošću, a to nije mogao dr. Rajičić zaboraviti, nego je cijelim putem prema svojoj kući na to mislio. »U ženskom su srcu same zagonetke, ali međutim riješenje je ove zagonetke radosno!« Pri tom je on pomišljao i na svoja dva sinovca. Ne bi li to lijepo bilo, kad bi Jelka jednoga od njih usrećila!

I kad je došao kući, odmah je sve ispričao svojoj supruzi, koja je također pomislila na onu dvojicu mladih ljudi.

— Zamisli samo, da Đuru zapane ta jabuka. A njemu bi i trebalo, jer kod njega se novac ne može zgrijati.

— A da zapane Nikolu? — nasmiješio se stari gospodin.

I njegova se gospođa nasmiješila.

— No, pa i Nikolu. Bilo bi mi naravski milo. Ali Đuro nam je obadvoma veća briga, jer Nikola će sebi već sam osigurati eksistenciju. No mi tu raspravljamo o »tuđem prosu«. Kao da ne će Jelka kad postane bogatom baštinicom, i drugdje birati.

Imat će prosaca na pretek, pa zašto baš da uzme koga od naših! Svakako će obojicu zanimati ta novost.

Dok su tako supruzi Rajičić pretresali taj najnoviji događaj u njihovoj okolici, Jelka je po nalogu gospođe Kristine pošla opet u grad zbog božićnih darova za sirotinju. Ona je mogla naručivati i odabirati sve po miloj volji.

Veselo je išla Jelka uz obalu zaleđene rijeke, a snijeg je škripao pod njezinim cipelicama. Brzo se našla u onom dijelu grada, gdje su bile trgovine. Najviše se zadržala kod igračaka, da razveseli siromašnu djecu. Već se bilo i smračilo. Na jednom je zaokretu susrela kapetana Novakovića i poručnika Đuru Rajičića. Obojica su je časnika vrlo učtivo pozdravila.

— To je ipak dražesni stvor, ta gospođica — gladio je brk kapetan.

Đuro je slegnuo ramenima i promrsio:

— Dosadna guvernanta!

— Nije li to priča o lisici i kiselom grožđu? — draškao je kapetan.

— Smiješno! — odvratio je Đuro zapaljujući cigaretu. — Kad bi čovjek samo htio! Ali ja bar nemam osobite volje...

Međutim je Jelka zamaknula u jednu trgovinu, gdje je još nešto imala da kupi. Upravo, kad je izašla, prođe kraj nje Nikola Rajičić. Njih je obadvoje bilo tako osupnuto, da su stali i jedno se vrijeme nijemo gledali u neizvijesnosti, što da kažu jedno drugome.

Prvi je Nikola skinuo šešir i stisnuo srdačno Jelki ruku, koju je ona nekako oklijevajući pružila.

— Ah, gospođice, to je baš sreća. Danas mi je uopće sretan dan — govorio je on živo, življe, nego li nače, a oči su mu neobično sjale.

Jelka se brzo snašla.

—Gospodine doktore, iznenađena sam, što vas ovdje vidim u ovo vrijeme.

— Neugodno iznenađena? — pitao je on smiješeći se.

— Kad bi to i bilo, ne bih to, već iz učtivosti rekla — šalila se Jelka.

— Izvrsno!... A vi držite, da bih u ovo vrijeme morao biti u svom laboratoriju.

— Svakako, po običaju...

— Ali za mene je danas svečan dan, pa sam izišao ranije nego obično. Ukratko: ja sam danas imenovan pročelnikom zavoda, a kako su mi se s tim i dohoci povećali, vidite me evo obijesno vesela.

Ona mu živo pruži ruku:

— Čestitam! Čestitam od srca!

On prinese brzo njenu ruku svojim usnama.

— Još srdačnija hvala vama, jer vi ste prvi, koji ste mi čestitali, a to je za mene sretan znak — gledao ju je on uporno.

Jelka uznemirena njegovim pogledom istegne brzo svoju ruku.

— Ne dajte se zadržavati, gospodine doktore. Ja se moram žuriti kući.

— A smijem li vas malo pratiti?

Ona je bila malko neodlučna, ali njegov je pogled tako jako molio, da mu nije mogla odbiti.

Tako su pošli zajedno. Spočetka su govorili o običnim stvarima i sve češće zapadali u šutnju. Njihove su duše govorile.

Istom, kad su izišli iz gradskih ulica u dugi, tihi drvored, gdje nije bilo ljudi, probudilo se oboje iz šutnje i Jelka je stala, pa žurno rekla:

— Sad ne će biti potrebno, da se dalje trudite, gospodine doktore. Ja sam odmah već kod kuće. Samo još malo...

On ju je gledao.

— Vi me, gospođice, zacijelo hoćete da kaznite, što sam vas tako slabo zabavljao putem.

Ona odmahne glavom.

— Pa i ja sam cijelo vrijeme šutila.

Na to Nikola duboko uzdahne:

— Ja sam, gospođice, zato šutio, jer imam da vam mnogo toga kažem, što mi je na srcu. Sretan slučaj doveo je vas meni u susret... baš danas... pa ja...

Od uzrujanosti nije mogao pravo ni da govori. Jelkine su se oči nemirno zaustavile na njegovima. On je uhvatio njezinu ruku i pogledom joj svojim kazivao svu vruću čežnju svoga srca. Ona tom pogledu nije mogla da odoli, pa je tiho drhtala.

— Jelko!... Jelko!... Ta vi ste već zacijelo davno osjetili, kako vas ja neiskazano ljubim. Do danas nije smjela da progovori moja ljubav, jer ja do danas nisam bio u takvom položaju, da vam zajedno sa srcem i ruku svoju za čitav život pružim. Ali danas... ah, Jelko... danas smijem reći, da budućoj svojoj supruzi mogu osigurati bezbrižan iako tek jednostavan život... Jelko, hoćete li biti mojom?

Jelka je drhtala sva.

— Vašom... oh, Bože... vašom!...

— Jest, Jelko... Ljubiš li me? Reci mi. Tvoje mi oči govore to.

A njene su oči sijevnule kao nikad dosele i ona je duboko ganuta izrekla:

— Ljubim te... ljubim... ah, već dugo... dugo... a kad si mi i ti sad rastvorio svoje srce, nemam više snage, da se branim.

On uzdahne i privine je k sebi. Nježno joj obujmi glavu i približi na poljubac, prvi, vrući i dugi. Stajali su tako zagrljeni i zaboravili, da su

zapravo na cesti. Ali bili su posve sami. Ni živa duša nije smetala njihovoj sreći. Sve je bilo tiho oko njih u snijegu, ali u srcima se smiješio novi, sretni život.

Onda su lagano pošli dalje zagrljeni i srećom opojeni. A onda su opet stali i usne su im se našle u cjelovu.

— Draga, slatka, mila... kako si lijepa!... Kako si dobra! Kako me usrećuješ svojom ljubavlju! Vazda ću žaliti, što ne ću moći dati tvojoj ljepoti dostojan okvir — šaptao je Nikola zanesen i opojen.

Ni ona se nije snalazila od velike sreće.

— Daj mi okvir tvoje ljubavi. Ah, Nikola, kako mi je duša puna i prepuna sreće! Ja ne mogu da shvatim, kako ti hoćeš mene, sirotu djevojku, svojom da zoveš za cijeli život.

— Reci mi još jednom, da me ljubiš — molio je on.

Ona se nasloni na nj.

— Ljubim te više nego svoj život... i gotovo da sam vesela, što sam tako siromašna, jer to mi je dokaz za tvoju veliku ljubav. Ali sad moram kući, kasno je.

— Ostani još samo časak — molio je on. — To je tako lijepo. Tko zna, da li ćemo skoro biti tako opet nesmetani i sami. Toliko milih riječi i osjećaja imao bih ti da kažem.

— I ja tebi — odgovorila je ona srdačno — ali ipak... moram sad kući...

On je privuče sebi i poljubi.

— Skoro ćeš biti mojom, zlato — jako skoro... Sutra ću opodne posjetiti gospođu Bregovsku i reći joj sve. A onda... ah, onda, Jelko, sav će svijet na nas paziti i bit ćemo smetani. Ili ćemo morati krasti najljepši užitak. Nije li to strašno?

Ona se srdačno smijala.

— Da... to je strašno... ali ipak tako krasno, neizrecivo krasno!...

— Hoćeš li mi, milo, ispuniti jednu moju veliku želju?

— Svaku! — odovorila je ona spremno.

— Dođi sutra ujutro onim vratašcima u perivoju, samo da te vidim. Ne ću moći izdržati do podneva. I ključ ponesi! Ti ga još imaš. Zar ne, da hoćeš?

— Hoću... i vrlo rado...

On je poljubi.

— Nije li i to strašno, da sve to moramo činiti ovako, na cesti?

Ona mu obujmi glavu i duboko mu se zagleda u oči.

— Bilo mi je, kao da sam u crkvi. Tako je sveto to čuvstvo — šaptala je Jelka — Ti ni ne znaš, kako te ljubim — rekla je ushićeno, poljubila ga i naglo odjurila.

— Ne zaboravi sutra ujutro, u osam sati... — viknuo je on za njom.

— Doći ću... — odgovorila je ona.

Nikola je stajao i gledao za njom, sve dok nije stigla do vrata. Onda se okrenula, mahnula mu rukom i duboko uzdahnula.

U pridvorju je dočeka gospa Klarićka.

— Gospođice, večeras ćete morati sama popiti čaj. Milostiva gospođa otišla je na počinak.

— Zar joj nije dobro? — prestrašila se Jelka.

— Ne, ali umorna je. Prošlu je noć slabo spavala.

Jelka je te večeri bila sama, a to joj je godilo, jer se mogla sva podati svojim sanjama i u duši ponovo proživljavati veliku sreću, koju je te večeri doživjela sa svojim ljubljenim Nikolom.

XVI.

Kako je sretan bio Nikola Rajičić, kad se vraćao u grad. Lice mu se sjalo od velike unutarnje sreće, s tim više, što je došla neslućeno, nenadano. On nije bio ni mislio, da će u gradu sresti Jelku. Išao je baš ujaku, da mu javi svoje unapređenje, a eto Jelka je bila prva, koja je tu radosnu i za njihovu budućnost odlučnu riječ čula. Rastavši se s njom žurio se do ujaka.

Na kućnim se vratima sretne s Đurom. Hladno su se pozdravili i šutke se uspinjali stepenicama. Stric i strina primili su ih po običaju srdačno te podvorili vinom i cigaretama. Tu se uz njih i blazirani Đuro osjećao voljko, pa ako je u njegovu srcu bilo išto toplijeg čuvstva, to ga je zacijelo izazvala nesebična ljubav njegovih rođaka. Dakako da su oni bili često zabrinuti zbog njegova lakoumlja, ali pravog mu značaja nisu sasvim poznavali. Pred njima se on znao utajiti i pokazivati se ljubežljivijim, nego li je uistinu bio. Štaviše ni sad, kad su stupili obojica u sobu, nije se mogla opaziti između njih kakova napetost, a oni su je i vješto krili.

Nikoli to nije bilo teško. Danas mu je srce bilo tako puno sreće, da su mu se ovakove svađe činile sićušnima. Ali u Đuri je još uvijek kipio bijes, koji se već pretvarao u mržnju. Kadgod bi ugledao Jelku, svaki put bi zaželio, da se osveti Nikoli za nanešenu uvredu.

Stari je odvjetnik veselo pogledavao mlade ljude i prijazno im se smiješio.

— Danas imam za vas jednu novost, koja će vas zacijelo začuditi — rekao je iza stanke.

— Tako? A koga se tiče? Nas — tebe — ili...? — pitao je obijesno Đuro.

— Tiče se gospođice Jelke Kamenar! — govorio je stric lagano.

— Gospođice Kamenar? — začudi se Nikola.

— Da, da! Ona više nije sirota kao dosad. Ona je... bogata baštinica!

— Bogata baštinica! — nasmije se Đuro. — Ta, striče, danas nije prvi april, da se s nama šališ. Otkud bi što baštinila siromašna namještenica gospođe Bregovske?

— Pa, upravo od nje! Od gospođe Bregovske! Ne gledajte me tako! Stara je gospođa pokćerila gospođicu Jelku i učinila je svojom univerzalnom baštinicom.

Obadva se sinovca odvjetnikova dignu uzrujano sa svojih sjedala. Nikolino se čelo smrknulo i je stao gotovo tjeskobno gledati staroga gospodina.

— Ma ti se šališ, striče!

Odvjetnik se nasmije.

— Nisam li rekao, da ćete se obojica začuditi. Ne, ne, ne šalim se ja. Sjednite samo, pa da vam pričam. I to iz početka, o gospođi Bregovskoj. Ne sjećate li se više, kako ste jednom čuli, da se stara gospođa ne zove zapravo Bregovska nego nekako drukčije.

— Jest, jest — prihvati odmah Đuro — meni se čini, da sam u pukovniji čuo o nekom romanu te gospođe, o njenom nesretnom braku i o... rastavi, tako nešto. Ali tomu mora da je jako dugo.

— Da, da! Bregovska je njeno djevojačko ime, ali njezin se muž zvao prije... Kamenar, Marko Kamenar.

— Jelkin otac! — šane Nikola.

— Dakle je Jelka njezina kći! Pa kako to? — začudi se Đuro.

— Ne, ona je kći Marka Kamenara iz njegova drugog braka, poslije rastave, a da to ni sama stara gospođa nije znala.

I stari im gospodin ispripovjedi sve u sitnice. Nikola i Đuro slušali su napeto i bez daha, a gospođa Rajičić mogla je da s njihovih lica čita raznolike dojmove.

Napokon završi odvjetnik:

— Mlada gospođica još ništa ne zna o tom, da će je gospođa Bregovska pokćeriti. Meni je tek poslovno povjerila svoju odluku, pa vas stoga molim, da i vi stvar još zasad držite tajnom. Rekao sam vam je kao svojim sinovcima, za koje sam opazio, da se donekle zanimate za gospođicu Jelku. Ako je tomu zanimanju dosad bilo na putu siromaštvo njezino, odsad više ne može da bude. Dalje vam ne ću govoriti.

Stričeve su posljednje riječi ostavile različan dojam kod mladih ljudi. Nikola se osjećao više potišten nego sretan. Da je još danas popodne saznao ovo, što sad zna, ne bi zacijelo mogao da joj onako čistim čuvstvom očituje ljubav, jer bi možda na njegovu izjavu pao tračak sumnje, da on to čini iz kakve proračunanosti. Zato je u dnu svoga srca hvalio Bogu, što je s Jelkom govorio prije nego li je od strica čuo vijest o njenoj baštini.

Đuro je sasvim zamišljen sjedio na svom mjestu i govorio u sebi: »Prokletstvo! Jelka bogata baštinica! Da sam to i slutiti mogao, ne bih se bio spram nje onako nasilno i nepristojno vladao. Sad sam baš nasjeo. Ali stvar još nije propala! Sve će se to popraviti, ako joj se opet i pokajnički približim, pa joj stavim u izgled vjenčanje, a svoj siloviti postupak protumačim s odveć žarkim čuvstvima moje velike ljubavi prama njoj. Da, tako će biti, ali treba prije Nikolu učiniti neškodljivim, jer i on će svakako htjeti da što skorije ulovi tu zlatnu ribicu. Kao njezin tobožnji spasitelj od moga nasilja imat će neku

prednost preda mnom. No ništa! Borit ćemo se svim sredstvima. Ta, ja sam mu dao riječ samo u tome, da joj ne ću dodijavati, ali... prositi, ozbiljno je prositi, to još uvijek smijem i mogu.«

I on veselo zasuče svoj brčić. U svojoj samosvijesti smiješio se već skoroj pobjedi. Kradimice je pogledavao u ozbiljno i zamišljeno Nikolino lice. Da nije Jelka možda i već njega odbila? Gotovo da se to činilo tako. Jer zašto bi inače bio tako snužden?

Međutim se Nikola upravo u taj čas sjetio, kako je on već s gospođom Bregovskom govorio o svojoj ljubavi spram Jelke i kako mu je ona odgovorila, nek je još ostavi jedno vrijeme i za nju. Ona je dakle u stvari odobrila njegovu ljubav. Baš je dobro, što je već tad govorio o tom, jer inače bi se sad moglo tumačiti, da je prosi samo zato, što je postala bogatom baštinicom.

Nikola je jedva čekao, da se Đuro kud makne, pa da on nasamo povjeri stricu i strini svoju stvar. Na sreću je Đuro bio te večeri pozvan nekud u društvo, pa je doskora otišao.

Čim je Nikola ostao sam sa svojima, najprije im je saopćio svoje unapređenje, a onda svoje tajno **vjerenje s Jelkom.**

To je bilo iznenađenje. Gospođi Rajičić došle su suze na oči, jedno od radosti, što je jednog od njenih sinovaca zapala tolika sreća, a drugo i od žalosti, što taj sinovac nije Đuro, kojemu je ona bila više sklona.

Ona je to primjerenim riječima i izrekla, a stari se odvjetnik nasmijao i potreptao Nikolu radosno po ramenima.

— Pa ne mogu je obadva uzeti! No kad je već naš mirni Nikola prije stekao njezino srce, moramo biti zadovoljni, što će ju makar jedan od njih dobiti.

Ta, pogledaj ga, stara, on se sav sja od sreće. Mora da je duboka ta ljubav, kad je njega, ozbiljna mladića, tako jako obuzela. Zar ne, Nikola, da si veseo, što se to sve tako desilo.

Nikola se malko smrkne, a onda odgovori:

— Ne, sasvim veseo baš nisam, što je Jelka postala baštinicom gospođe Bregovske. Ja bih bio volio, da je ona iz moje ruke primila sve, što treba. To bi za me bila daleko veća sreća.

Starom se odvjetniku ovlaže oči.

— Imaš pravo, Nikola. Ti si idealista, a i pravo je, da mladost ima ideala. Životna zbilja dođe i onako prerano. I to je dobro, što ste se sporazumjeli prije, nego li ste i znali o kakovu baštinstvu i imetku. Ali opet je ljepše, da vam je ovako osigurana budućnost i zato nek ti ne bude ništa žao, mili moj!

— To ne smije da baci ni najmanje sjene na naš odnos! Ja ljubim Jelku samu, bez novca... i sve mi je drugo sporedno.

— Koja šteta, da nam nisi to kazao, kad je još Đuro bio ovdje! — rekla je gospođa Rajičić s malim prikorom.

Nikola ju je nježno poljubio.

— Samo vas dvoje treba da danas to znate.

— Ali i Đuro spada u porodicu!

— Dakako, ali ipak vas molim, da to još držite tajnom, dok prije ne govorim s gospođom Bregovskom.

— Kako hoćeš! Meni je milo, da će mlada djevojka biti našom i to je glavno. Ona mi se oduvijek sviđala.

Nikola je morao ostati na večeri i pričati starim ljudima još u pojedinosti o svojoj ljubavi. Dakako da je zašutio sve, što se ticalo Đure i njegova vladanja spram Jelke.

XVII.

Rano je drugog jutra ustala Jelka, mnogo ranije nego obično. Slatki ju je nemir gonio u perivoj — onamo, gdje je bio urečen sastanak s njim. Nemirno se šetala po snijegu i pogledavala duž ulice. Napokon kraj ugla ugleda muški lik. To je on. Kao srna poleti k vratašcima i otključa ih, a onda se opet stane šetati, nemirnije nego prije, dok nije začula, kako su vratašca škrinula. Naglo se okrenula i pošla u susret svojoj sreći.

Nikola ju je veselo uzeo pod ruku i pritisnuo k sebi, a onda se s njom zaputio dublje u perivoj.

— Mila! Slatka!... Ova je noć bila duga kao vijek... Jedva sam dočekao jutro... O, hvala ti, što si došla... Hvala!...

I u ovoj šutljivoj ljepoti snježnoga parka zagrli je strastveno i obaspe cjelovima:

— Jedina!... Kako sam čeznuo za ovim sastankom, za ovom samoćom, gdje bih mogao biti uza te... A ti?... Jesi li ti za mnom čeznula, mila moja?

Ona položi glavu na njegove grudi i zagleda mu se u oči:

— Sama mi je čežnja navirala odnekud poput bujice i mislila sam, da će mi razbiti grudi, a ja sam je stišavala... Ah, ni sad ne mogu da pojmim te velike sreće: ja da budem tvoja žena... tvoja žena!

— Otkad me ljubiš?

— Ah... ja ne znam... ja mislim: odonda, otkad sam te prvi put vidjela. A ti? Otkad ti mene ljubiš?

— Svjesno te ljubim... mislim, od onog časa, kad sam te oslobodio od Đure. Ali nesvijesno i tamno valjda još mnogo prije. Ljubav je morala biti već ranije u mom srcu, jer kako bih inače bio osjećao ljubomornost prema Đuri.

Ona mu se sretno smiješila:

— Jutros sam mislila, da je sve to san, lijepi san. Toliko je sreće navrlo jučer, jer ja sam jučer stekla nesamo tvoje srce nego i još jedno drugo: majčino. To ti još moram da ispričam... Čuj!

Sad mu je Jelka ispričala sve o gospođi Bregovskoj i o njezinu ocu. Budući da je Nikola dao svomu stricu obećanje, da će držati tajnom, što im je on sinoć saopćio, to se sad pred Jelkom, ma da mu je bilo teško, morao pretvarati, kao da o cijeloj stvari ništa ne zna.

— I tako mi je sad srce puno i prepuno ljubavi. Kraj vjerenika dobila sam još i milu majčicu... Ali što si se ti tako najednom uozbiljio?

On joj stane ljubiti ruke.

— Sebičnjak sam, sebičnjak... Jelko! Ja bih najvolio svu tvoju ljubav sam za se da imam... Eto, ja sam ljubomoran i na gospođu Bregovsku...

Ona mu se baci u naručaj:

— Ne govori toga, ne govori!... U mom je srcu toliko ljubavi, da je mogu vama dvoma na pretek razdavati. Ti ostaješ moje sve, moje najviše! I nemoj misliti, da ćeš ostati ma i najmanje prikraćen s tim, što ja od svog pretička dadem nešto i onoj ženi, koja je zbog mog oca morala toliko da trpi. Ona je tako dobra prama meni... i ona je mislim trpjela mnogo...

— Da, ali svojom vlastitom krivnjom. Njezin ponos i prkos...

Jelka ga nježno prekine:

— Nikola, ja mogu da razumijem taj ponos i prkos, jer to mora da je strašno za ženu, ako neprestano sumnja, da li je njezin muž ljubi.

A onda okrene u veselo kliktanje:

— Meni se to, hvala Bogu, ne će i ne može dogoditi. Ja sam sretna, što sam sirota, pa po tom i cijenim tvoju ljubav, jer nisi išao za bogatstvom.

Između nas dakle ne može ni da dođe do takove svađe.

On je privine uza se:

— Milo moje, to je tako svejedno, jesi li ti bogata ili siromašna. Mi znamo, da se ljubimo, a to nam je dosta.

Ona se malko rastuži:

— Samo da ti ne budem na teret, Nikola! Ja sam doduše vična, da skromno živim, ali kad bih znala, da bi ti zbog mene morao oskudijevati, to bi me boljelo.

On nije mogao drugo nego da joj dugim cjelovom zatvori usne.

— Da, da, — govorio je on sa smiješkom i draškajući je — ti me moraš vrlo mnogo maziti, da me oštetiš za moj sadanji divni život u praznoj sobi s netečnim zajutarkom i s još netečnijim večerama. Po svoj prilici umiješ nešto kuhati.

Oboje prasne u smijeh.

— To sam još kod kuće naučila. Dok mi je živio otac, kuhala sam sama i išlo mu je zbilja u slast. A ja znam i štediti i gospodariti... I odijela sebi sama pravim...

Nikola je zagrli. Sasvim je bio zaboravio, da pred sobom ima bogatu baštinicu. Ne, to je njegova mila, bezazlena, siromašna djevojka, s kojom će on sretno živjeti bez **miraza kao i s mirazom!**

Sad su se dogovarali, kako će Nikola, kad bude vrijeme za čaj, doći da je prosi u gospođe Bregovske, a Jelka će je prije na to pripraviti. Nikola je još rekao Jelki da je svoju odluku saopćio stricu i strini, a onda su se rastali — zapravo: rastajali, jer je već odavna prošao sat Jelkine jutarnje šetnje, kad je zatvorila vratašca za Nikolom.

U sobi za zajutrak našla je već gospođu Bregovsku, koja joj se činila bodra i snom okrijepljena.

Ona joj ispriča, što je sve jučer u gradu nakupovala, a onda joj nesigurnim glasom spomene i svoj sastanak s Nikolom.

Stara ju je gospođa pažljivo promatrala. Iza kratkog muka počne tiho Jelka:

— A onda... ja ti imam nešto da povjerim... i zadrhtne.

Gospođa Kristina obujmi joj rukama glavu i poljubi je u njeno zarumenjelo lice.

— Oči ti sjaju... golubice... kao u... nevjeste!

Jelka sasvim pocrveni i padne joj oko vrata:

— Otkud znaš?

— Ne znam, ali tako... mislim i... pogađam. Zar ne, da sam pogodala?... Ti si se vjerila s Nikolom Rajičićem?

— Jesam, majko... mila majko!

— I voliš ga?

Stara je gospođa srdačno izljubi.

— Bilo ti sretno i blagoslovljeno, dijete moje! A sad mi pričaj, kako je do tog došlo.

Jelka se još nije mogla da sabere.

— Kako si ti to mogla odmah pogoditi, majčice? Zar sam to tako slabo krila?

Gospođa se Kristina nasmiješi.

— Ti ne smiješ zaboraviti, dijete moje, da meni tvoje oči više kazuju nego li drugi ljudi. Ja sam iz njih pročitala sve.

I sad je Jelka ispričala sve.

Gospođa ju je Kristina sa smiješkom slušala. Ničim nije odavala, da joj je Nikola već davno prije govorio o toj ljubavi. Zašto da joj pomuti veselje tim priznanjem, da je ona prije nje znala za tajnu njegova srca i da je sama već snovala o tom, kako da ih oboje usreći. Nek Jelka najprije uživa u tome, kako će s Nikolom sebi osnovati čedni dom, a istom

poslije će ona, stara gospođa, doći, da im ga pozlati.

Uto služavka najavi posjet: poručnika Đuru Rajičića. Gospođa Bregovska značajno pogleda Jelku i nasmiješi se, a onda naloži služavci, da uvede gospodina poručnika.

XVIII.

Đuro stupi u sobu — lijep, elegantan. Sve se na njemu laštilo i sjalo. Uljepšan, namirisan, nasmijan i do skrajnosti ljubezan nastojao je da cijelim svojim vladanjem, a naročito umiljatim glasom izazove dopadnost. Staru je gospođu naročito zanimalo držanje Đurino spram Jelke. Ona doduše nije ništa znala o onom događaju u šumici (jer Jelka joj nije ni riječi spomenula), ali to je već opazila, da je Đuro naglo postao spram Jelke ravnodušan, pa je iz toga zaključivala, da ga je valjda Jelka kojom zgodom energičnije odbila i ogradila se od njegovih udvaranja.

No danas je bio Đuro kao sasvim drugi čovjek: ne samo kavalir spram mlade djevojke nego ljubezni udvarač, koji je s poštovanjem i gotovo s poniznošću gledao u Jelku puštajući, da mu pogled dugo i usrdno počiva na njenom liku milujući ga i ulagujući mu se. Dakako da je i Jelka zamjetila odmah ovu promjenu, pa ju je tumačila tako, da je Nikola valjda povjerio bratiću svoju tajnu, da je naime s njom zaručen, pa sad Đuro nastoji, da lijepim vladanjem popravi svoju prijašnju pogrešku i da ne bude u lošoj uspomeni kod svoje buduće rođakinje. Jelka nije ni slutila, da sva ta ljubežljivost ide na račun bogate baštine, o kojoj je Đuro od strica čuo.

Ona je gledala u njem već svog rođaka, pa Nikoli za volju nije danas bila spram njega mrka i hladna kao dosad, nego je eto po prvi put nakon onog događaja bila s njim ljubezna i razgovorna.

No Đuro je ovo njezino vladanje drugačije u sebi tumačio: »Ona mi je već oprostila!... A osim toga ja mogu onu svoju glupost protumačiti odveć velikom ljubavlju. Mogu reći, da sam bio do ludila u nju zaljubljen, pa da sam se zaboravio. Tako što opraštaju žene uvijek. Valjda joj cijela stvar i nije bila baš tako neugodna. Dakako kad se Nikola umiješao među njih, morala je ona onako istupiti protiv mene. Međutim sad svejedno. Glavno je, da sam to sad nekako ispravio, pa da na ovu Jelkinu ljubežljivost dalje nastavim sa svojim ljubavnim uvjeravanjem, i to što žurnije, da pretečem Nikolu, koji će bez sumnje baciti svoju udicu za ovom zlatnom ribicom«.

I jedva je dočekao čas, kad je gospođa Kristina otišla u drugu sobu, kamo ju je Klarićka bila pozvala. Odmah je pristupio bliže Jelki, uzeo je za ruku, koju je najsmjernije poljubio, a onda lagano i svečano izrekao:

— Vrlo poštovana, milostiva gospođice! Evo već mjesece čekao sam, da uhvatim zgodu, kako bih Vas nasamo molio za oproštenje, što sam se onda u šumici dao zavesti svojim prevelim osjećajem i počinio glupost. Oh, kako sam to poslije u duši okajao! I ja danas isto kao onda za svoje opravdanje ne mogu ništa drugo navesti, nego da mi je neodoljivi čar vaše ličnosti pomutio pamet. Ja vas najponiznije molim za oproštenje. Dopustite mi, da svoj grijeh izravnam neograničenim poštovanjem, što ću u buduće prama vama pokazivati.

Jelka je u tim riječima vidjela pravog i iskrenog pokajnika, koji joj se hoće približiti kao budući

rođak, pa mu je s ljubeznim smiješkom pružila ruku i rekla:

— Zaboravimo oboje, što se dogodilo!

On joj je opet poljubio ruku:

— Najsrdačnija hvala, poštovana gospođice! Ja sam upravo presretan, što ste mi oprostili.

I on bi bio dalje »kovao željezo, dok je vruće« — kako je u sebi mislio — da se nije u sobu vratila gospođa Kristina. On je još zapitao, idu li gospođe te večeri u grad na koncert i smije li im se on pridružiti, a gospođa Bregovska dopustila mu je to i pri tom se čudno nasmijala.

Na to se je Đuro, klanjajući se duboko i smjerno, oprostio od gospođa. Gospođa Bregovska gledala je za njim ironičnim pogledom, a onda položila ruku na Jelkino rame i porugljivo rekla:

— Na ovom ti rođaku baš ne bih mogla čestitati.

Mlada je djevojka podigla glavu i pogledala je.

—Možda je više lakouman nego li zao!

Gospođa je Kristina mahnula glavom:

— Mislim, da je baš protivno: on je daleko gori nego li lakoumniji. Ja ga držim za sasma proračunana čovjeka, jer znam o njem dosta stvari, koje nisu ugodne. Budi razumna i oprezna, dijete moje, i drži se što dalje od ovakova rođaka. Sva je sreća, da ti se Nikola više svidio nego on, te da si pogodila i tu moj ukus.

Istog je dana popodne došao Nikola gospođi Bregovskoj. Najprije ga je primila stara gospođa sama.

On je izjavio pošteno i otvoreno, kako je sinoć, nakon što se rastao od Jelke, čuo od strica, da će se Jelkine prilike doskora promjeniti, jer će biti pokćerka i baštinica svoje gospođe. Koliko mu je ta vijest zbog nje bila ugodna, toliko mu je s druge strane bilo teško — on joj je iskreno priznao —

sjutro pred djevojkom glumiti, kao da o tom ništa ne zna.

— Nije mi ugodno, što se to tako sastalo: moja izjava ljubavi i njena baština, a najneugodnije bi mi bilo, da se to ikad ma bilo od koga dovede u kakvu vezu.

Gospođa Kristina zakrči mu riječ:

— Ali, dragi Nikola, o tom ne može biti ni govora. Ja najbolje znam, da ste vi Jelku voljeli već onda, kad ja još ni sama nisam mislila, da ju učinim svojom baštinicom. A ni ona ne bi mogla doći na kakvu sličnu pomisao, da ste joj i rekli, što ste sinoć od strica čuli. No, kako ja iz vlastitog iskustva znam, da čovjek, naročito žena, dolazi često, pa i nehotice, na čudne misli, to se mora tako sve udesiti, da Jelka nikad ne bude mogla ni posumnjati, da je možda njezin promijenjeni položaj bilo kako utjecao na vašu ljubav. Da, da, mladi moj prijatelju, to vam je prokletstvo novca, da on u nama, bijednim bogatašima, pobuđuje uvijek neke sumnje. Zato ja još ni sad ne bih htjela, da Jelka o tom išta zna. Ja hoću biti sigurna za to, da bi ona mene voljela i onda, kad ne bi od mene ništa baštinila. A i vas dvoje ne treba da o čem drugom razmišljate nego o svojoj ljubavi.

Nikola joj je poljubio ruku:

— Potpuno se slažem s vama, milostiva gospođo, s tim više, što znam, da ste vi uvjereni, kako bi meni bilo mnogo ugodnije, kad bi Jelka sve, što joj za život treba, od mene dobila, da joj tako djelom potvrdim svoju ljubav i da razbijem i najmanju sumnju o kakvoj mojoj proračunanosti ili sebičnosti.

Gospođa Bregovska stisne mu ruku:

— Ja vas dobro poznam, dragi Nikola, i u budućnosti ne bih htjela, da itko drugi na mojem dobru gospodari nego vas dvoje: Jelka i vi. A da i posljednji tračak sumnje otjeram iz vaše duše, mogu vam i to povjeriti, da sam već dugo prije namijenila vama dio moga imetka. Vi ste mi uvijek bili simpatični. A sam je Bog valjda htio, da ste se vas dvoje našli zajedno: vi i Jelka. Ne mogu vam reći, kako sam sretna.

Nikola je bio duboko tronut. U dnu duše bio je zahvalan staroj gospođi, što je eto pomogla, da mu se s duše skine ta misao, koja ga je kao teret pritiskala: ne će li igda Jelka pomisliti, da je njegovu čistu ljubav pomutila ma i sjenka kakove proračunanosti.

Nije u tom času smogao ni jedne riječi od ganuća. Uzeo je ruku stare gospođe i pritisnuo je na svoje usne.

Ona ga je lagano pogladila po čelu:

— A sad ćemo dozvati Jelku!

XIX.

Kad je Jelka unišla i pogledala ih, nasmiješila joj se gospođa Kristina:

— Vi ćete me, draga djeco, ispričati, ali ja imam da obavim neki posao u kući — rekla je žurno i izišla iz sobe.

Nikola je raširio ruke. Jelka mu je pala u naručaj.

— Moja ... moja Jelko! — šaptao je ne mogavši od uzrujanosti doći k sebi. Milovao ju je i cjelivao koristeći se ovim kratkim vremenom, što im ga je ustupila gospođa Bregovska.

A onda je sve troje vedro, veselo i sretno sjelo uza stol za čaj. Dogovorili su se, da će kao sjutra

proglasiti zaruke i proslaviti ih u uskom porodičnom krugu. Satovi su brzi prolazili. Nikola je ostao do večeri i pratio je gospođe na koncert.

U dvorani je već bio Đuro čekajući na njih. Osupnuo se, kad je opazio s njima Nikolu, ali nije toga odavao. Kad je htio sjesti uz Jelku, Nikola mu je u posljednji čas uzeo mjesto. On je međutim sjeo iza njezina stolca i neprestance nastojao, da podržava s njom razgovor i srdačan i učtiv.

Nikola mu je to priuštio.

Jelka je bila dosta prijazna s Đurom, pa je držala, da će ugoditi Nikoli, bude li pokazala, da je zaboravila na sve, što se desilo.

Ali ni Jelka ni Nikola ni gospođa Kristina nisu ništa spominjali o zarukama. Jelka je držala, da je već Đuro upućen u stvar, a Nikola i gospođa Bregovska držali su, da nema razloga, da to Đuri kažu prije nego li komu drugomu.

Tako je Đuro nastojao na sve načine, da se dodvori Jelki. To, što se Nikola nije pleo u njihov razgovor, utvrđivalo je Đuru u uvjerenju, da ga je Jelka valjda već odbila, pa da je njemu sad polje otvoreno.

Kad se koncert svršio, otpratila su obadva kavalira svoje gospođe do kočije, a onda se oprostili od njih. Đuro nije mogao ni slutiti, s kako se srdačnim stiskom ruke odijelio Nikola od Jelke. A ni onog dubokog, srdačnog pogleda kod njih oboje na rastanku nije primijetio.

Zatim su oba bratića pošla ulicom prema svojoj kući. Dugo vremena nisu progovorili ni riječi. Napokon će Đuro nehajno i kao preko volje:

— No, Nikola... kako stojimo? Hoćeš li mi prepustiti put?

Nikola se prenuo iz svojih dragih i sretnih sanjarija:

— Kako ti to misliš? — upitao je rastreseno.

— Pa naravno.. kod gospođice Kamenar! Ja ti ovim očitujem, da imam ozbiljnu nakanu, da je zaprosim.

Nikola se zaustavi, ponešto uspravi i stane ga u čudu gledati:

— I ti bi se tako što usudio... iza onoga svega, što se između tebe i nje dogodilo?

— Pa, nemoj se samo tako uzrujavati! Ona mi je već danas, kad sam je posjetio, oprostila. Tu mladu djevojku ljubim ja odavna. I upravo me je neodoljiva ljubav nagnala na onaj nesmotreni korak. Kasnije sam se dakako morao povući, jer si me ti na to prisilo, ali sam duboko u srcu žalio, što joj ne mogu svoja čuvstva očitovati. Kako sam pak odlučio, da je časno zaprosim za ruku, nemaš prava, da me zadržavaš dulje. Najbolje je, da se mirno nagodimo i da jedan drugome ne smetamo. Tko bude kod nje bolje sreće, njegova će biti vjerenica.

Posljednje je riječi izrekao Đuro tako samosvijesno, kao da bi već unaprijed bio siguran svoje pobjede i kao da je on taj sretni vjerenik.

Nikola je čvrsto stiskao usnice, dok je Đuro govorio. Na koncu je naglo stao i mirno gledao Nikolu. Zatim je sasvim lagano i sigurno izrekao:

— Ne treba ti se više mučiti, Đuro! Jelka Kamenar od sinoć je moja vjerenica.

Đuro se ukoči i oštro upilji oči u Nikolino lice, koje je baš osvjetljavala ulična svjetiljka.

— Šta to ima da znači? Da nije to tek neslana šala? — proiznesao je hrapavo, a sav je drhtao od ljutine.

Nikola je mirno promatrao njegovo bijesno lice.

— Nema tu nikakove šale... Gospođica Kamenar moja je vjerenica. Još sinoć sam zamolio strica i strinu za njihov pristanak, a danas sam popodne izjavio gospođi Bregovskoj, da mi je Jelka dala svoju riječ i da smo mi već sporazumni. Naše se zaruke imaju proslaviti sutra u porodičnom krugu kod gospođe Bregovske. I ti bi to bio istom sutra od nas doznao.

Zlatne kule, što ih je Đuro bio za se zidao u zraku, sad su se jednim mahom stropoštale pred njegovim očima. Ujedljiv trzaj javi mu se na licu, a onda se podrugljivo nasmije i žučljivo progovori:

— To je svakako iznenađenje! Tako žurno si gledao, da osiguraš za se tu zlatnu ribicu! Pa da, takav podmukli kreposnik mogao bi bio i mene u mnogočem da pouči. Ja sam zbilja tek slabi učenik...

Nikoli navali krv u lice, ali se silom umiri i odgovori hladno:

— Bilo ti prosto, da me mjeriš svojim mjerilom. Protiv toga ne mogu ništa. Ali samo ti kažem to, da ja Jelku već dugo, dugo ljubim, pa ako sam istom sad mogao da je zaprosim, nije tomu bio nikaki drugi razlog nego taj, što sam istom jučer avansirao i osigurao sebi samostalan položaj. Da je nisam već prije ljubio, ne bi me zacijelo njezina nenadana baština nagnala, da je prosim.

I opet se Đuro podrugljivo nasmiješio:

— Dakako... kad se treba zaodjeti u velike riječi, nisi ti nikad u neprilici. Ali ja sam te progledao, moj dragi!...

Nikola slegne ramenima i ne odgovori ni riječi.

— Ne preostaje mi naravno ništa drugo, nego da ti čestitam, kako se i pristoji — dodao je Đuro. — S tim bismo za danas bili donekle gotovi. Laku noć... moram još u kasino... — žurno se okrene i odmagli u noć.

Mržnja i nemoćni gnjev bjesnili su u svoj njegovoj nutrini. Nikako nije mogao da priušti Nikoli onu sreću, za kojom je on sam uzalud pružao ruke. Od muke je škripao zubima. »Ali to ipak ne će baš tako lako ići. Ja još nisam s tobom obračunao. Ne, ne!« — mislio je u sebi i snovao paklenske osnove.

Nikola je mirno išao kući. Taj neugodni razgovor s Đurom tek mu je na nekoliko časova pomutio veliku unutarnju sreću. Ali on se brzo otresao tih neugodnih dojmova. Jelkina slika pojavila mu se u duši kao sunce nad maglama. Kako je samo bila divna večeras s onim tajnim sijevkom sreće u zlatnim očima. Za njom mu je čeznula sva duša. I on zapade opet u drago i sretno sanjarenje ni ne primijetivši, da se već vratio kući.

Sutra dan su se obavile zaruke u užem porodičnom krugu Rajičićevih kod gđe Bregovske — pribivao im je i Đuro — a glas je o tom sretnom događaju pukao i u susjedstvu. Naročito su ga raznijele gospođe i cijelo je društvo brujalo samo o zarukama, a imena Nikola i Jelka nisu slazila s ničijih usana. Svatko je želio, da ih vidi zajedno, pa da dođe u priliku, da im makar i službeno čestita. Znali su, da i gospođa Bregovska drži mnogo do službene proslave, pa da već zbog svoje štićenice ne će dopustiti, da stvar ostane tek kod skromne porodične proslave.

I doista. Gospođa Bregovska pozvala je sve svoje stare znance i prijatelje i oni su unatoč što

je bilo pred Božić najavili svoj dolazak. Nikola i Jelka nisu bili baš osobito ushićeni od te proslave, gdje će se morati pred svijetom pokazivati kao zaručnici, ali stara je gospođa naročito htjela, da u tom »otmjenom društvu« utvrdi Jelki njezin novi položaj kao svojoj pokćerki i štićenici. Ako je dosad bila u društvu tek trpljena, odsad joj moraju svi priznati njezina prava.

Tako je i bilo. Proslava je prošla u najljepšem redu. Jelka i Nikola primali su čestitke sa svih strana i nitko nije ničim pokazao, da u Jelki gleda nekadanju namještenicu i »drugaricu« gospođe Bregovske. A i Jelka se brzo snašla u svojoj novoj ulozi. Držala se dostojanstveno, a pri tom ipak skromno ne sakrivajući plemenitosti svoje duše, po kojoj je već prije bila mnogima omilila.

Božić je sproveo Nikola s Jelkom kod gospođe Bregovske, dok je Đuro bio pozvan Kolarovima, gdje se je tješio ljubavlju gospođe Olge.

Gospođa Kristina, otkad se rastala sa svojim mužem, nije imala sretnijeg Božića, nego što je bio ovaj s njenom novom »djecom«: Nikolom i Jelkom. Svoju pokćerku zavoljela je kao rođenu kćer, a Nikola joj je ovim zarukama postao još bliži. Naravno, da je gospođa Kristina postavila ovaj put pod drvce mnogo krasnih i skupocjenih darova za »svoju djecu«, a najviše takovih, koja će im biti od koristi u njihovu novom kućanstvu.

Valjalo je uopće već povesti razgovor o budućnosti i vjenčanju. A za to se pružila najljepša prilika za ovih svetaka, kad je njih troje sjedilo u društvu supruga Rajičić iza ručka u salonu.

To je bilo baš na sam Božić, kad je gospođa Kristina izišla pred mlade ljude sa svojim osnovama.

Po njezinu računu imalo se vjenčanje obaviti o Uskrsu. Protiv toga nisu ni Jelka ni Nikola imali ništa da prigovore, jer oni, upravo iz obzira spram stare gospođe, nisu htjeli još da određuju taj dan.

— A ja ne bih htjela, da mi moja draga kćerkica bude daleko od mene ni poslije — nastavila je gospođa Kristina — pa sam stoga odlučila, da vam kao svoj svadbeni dar dadem onu gore vilu — vilu »Kristina« — koja je imala da bude dom moje sreće, ali to nažalost i mojom krivnjom nije bila. Nadam se, da ćete vas dvoje svoju sreću u toj vili bolje čuvati nego li sam ja.

Jelka je bila ganuta. I Nikola je bio iznenađen, ali ne osobito obradovan. Stoputa bi radije bio on za Jelku i za se savio skromno, malo, ali svoje vlastito gnjezdo. Međutim je i ta sjenka sjete brzo prošla s njegova lica, kad je Jelka dospjevši od ganuća u plač pala mu u naručaj:

— Čuješ li, Nikola? Tamo gore... u dražesnom onom dvorcu... kao u priči... tamo ćemo stanovati... možeš li pojmiti?

A kad ju je on zagrlio i ovako sretnu poljubio, brzo mu se ona izvila iz zagrljaja i bacila se o vrat gospođi Kristini:

— Majčice... mila, jedina majčice... kako da ti zahvalim? — kliktala je od radosti.

Stara ju je gospođa poljubila.

— Sve je to samo sebičnost, dijete moje. Ja te hoću da imam u svojoj blizini i ništa drugo. A da budeš mogla lakše i bolje gospodariti u vili, odredila sam ti izvjesnu mjesečnu svotu.

Jelka je stajala najprije kao zabezeknuta, a onda je opet pohrlila svojemu zaručniku.

— Nikola... ah, Nikola... Sad ne ću doći k tebi praznoruka... sad ne treba da oskudijevaš bilo u

čem zbog mene... Ali što si se tako najednom snuždio? Zar je to kakvo zlo, ako mjesto siromašne djevojke uzimaš sretnu? Nikola... gledaj ... meni je to tako lijepo biti bogatom. Ti ne smiješ misliti, da ja ne bih s tobom rado i bez prigovora prošla u siromaštvo i u bijedu, ali ipak je ugodno, kad čovjek može živjeti bez briga.

Nikola nije mogao na ino, nego da je poljubi od radosti, a onda da zahvalno poljubi ruku gospođi Kristini.

Stara mu se gospođa dobrodušno smiješila, a onda privuče Jelku k sebi:

— Kad ti je to tako lijepo biti bogatom, onda ću ti sad odmah kazati, da ćeš to biti cijeloga života. Doktor Rajičić, moj evo ovdje dobri stari prijatelj, već je sve spremio i ti... ti ćeš biti adoptirana s pravima moga rođenog djeteta... i tako ćeš po zakonu biti moja kćerka... a iza moje smrti... moja baštinica...«

Jelka je problijedila i izgledala više prestrašena nego li obradovana.

Znala je, kako je gospođa Kristina bila bogata i mogla je pojmiti svu zamašnost njezinih riječi. Sva smetena bacila se na grud gospođe Kristine i stala ridati.

Staroj su gospođi također briznule suze, a i gđa Rajičić tiho je od ganuća jecala u svoj rupčić. A i obadva muškarca, dr. Rajičić i Nikola, bili su duboko potreseni, jer su osjećali, kako je velika i moćna morala biti ljubav, koju je ova plemenita gospođa spram pokojnika čuvala.

Prva se razabrala gospođa Kristina. Nježno je gladila Jelkinu zlatnu kosu.

— No, milo moje... nije li lijepo biti bogat?

Jelka se privinula sasma uza nju i prošaptala:

— Pomislila sam na svog oca, premila majčice moja! On je tako bio u strahu za moju budućnost. A sad... gdje mi sve dobro dolazi od tebe... od tebe... a on toga ne zna i ne osjeća. Ah, ja ni sama ne znam, kud ću s tim svojim osjećajima! Mnogo ih je, mnogo...

Gospođi Kristini navru suze na oči. Ona nježno povede Jelku Nikoli:

— Tamo, tamo moje dijete. Na grudi ovog čovjeka. Tu treba da nađeš svoju ljubav i svoju sreću.

Nikola je čvrsto privine k sebi:

— O da ne bi, mila,nikad druge ronila suze nego ovakove: od sreće!

A Jelka ga pogleda suznim očima i pogled se njen činio Nikoli kao duga iza kiše. On je nježno i lagano povuče prema prozoru, gdje je iza zavjese posušio te suze vrelim poljupcima.

XX.

Divni su bili Jelki dani zaruka. Sreća se i dalje u obilju spuštala na njezin život. Jedan dan joj bio ljepši od drugoga. Gospođa Kristina mazila ju, Nikola obožavao, a supruzi dr. Rajičić zavoljeli je ko rođeno svoje dijete. Život joj se doista pričinjao zlatnim sankom.

I ono malo mjeseci, što ih je dijelilo od svadbe, prolazilo je također brzo. Trebalo je štošta pripremati i nabavljati. Jelka i njena pomajka imale su pune ruke posla. Ni jedan dan im nije prošao ututanj.

Gospođa Kristina upravo se i sama pomladila, kad je Jelki slagala miraz. Pravom je materinjom

nježnošću izabirala komad po komad, a dakako da nije mnogo gledala, koliko će potrošiti.

Jelka se često prestrašila, kad bi čula razgovor o cijenama pojedinih narudžbi. Jednom joj je gospođa Kristina kupila dva prekrasna jutarnja odijela s čipkama, za koja nije Jelka mogla ni slutiti, da će ih ikad dobiti. Ugledavši ih sva se smela, uzdahnula i pocrvenila, a onda se bacila na grudi svoje pomajke.

— Ah, mila moja... draga majčice... dokle će to još tako? Ti me tetošiš kao kakovu princesu. Znaš, da mi je često kao onomu šegrtu iz tisuću i jedne noći, što ga je kalif opio i tri dana pustio na svom prijestolju, a kad se opet opet opio i zaspao, onda ga dao odvesti natrag u njegovu sirotinjsku sobicu da se probudi. On je onda mislio, da je sve one ljepote tek sanjao. Tako se i meni čini, da sve ovo sanjam...

— Samo, što ja ne ću biti tako okrutni kalif i odvesti te iz tvoje sreće. Ne trebaš se bojati, da ćeš se ikad probuditi, jer ovo nije tvoj san već zaslužena sreća — govorila joj gospođa Kristina sa smiješkom.

Jelka je uzela jedne od najljepših čipaka, ovila ih oko sebe, pa stala s njima da pleše.

— Kako je to divno, kad se čovjek može odjenuti u ovako skupocjene oprave! Prije godinu dana nisam mogla ni u snu slutiti, da će me ikad tako što zapasti. Ove su čipke doista prekrasne, sama poezija!...

— Samo onda, kad ih nosi tako poetično biće, kao što si ti, mila moja!

Nikola je naravno dolazio svaki dan do svoje Jelke, da je vidi i da joj se nadivi. Ona mu se

svakim danom činila sve ljepšom i uvijek kao da je u njenu oku, licu i u cijelom joj držanju otkrivao nove i zamamnije crte. Ovo vrijeme zaruka, gdje je ona bila toliko zaposlena, ipak nije bilo onako teško, kao što se on spočetka bojao. Našao se i za njihovu ljubav koji čas. Gospođa Kristina znala se je na kratko vrijeme udaljiti iz sobe, da zaručnike ostavi nasamo, naročito prije sumraka, kad se dnevni posao svršava a za noćni se još ne užiže svjetiljka. I ovi su ih časovi odštetili obilno za cijeli ostali dan.

Nikola se uostalom dobro slagao s gospođom Kristinom, još bolje nego prije. Ta, njih se oboje upravo natjecalo, kako će što više ugoditi Jelki. Sklad je između njih bio potpun i nepomućen.

»Vila Kristina« imala je da bude sretni stan mladih ljudi i Nikola je na to radosno pristao, s tim radije, što u tom raskošnom »dvorcu iz priče«, kako ga je nazivao, nije trebalo ništa da se mijenja za skori bračni par.

Po želji gospođe Kristine uložio je Nikola znatne dijelove u jednu tvornicu boja, tako da sad nije bio samo upravnik laboratorija nego i dioničar velike tvornice, kojoj je mogao poslužiti svojim stručnim znanjem iz kemije. Spočetka se Nikola tomu opirao, ali gospođa ga je Kristina ipak konačno uvjerila.

— Meni bi bilo osobito drago, da ti sebi izvojštiš što neovisniji položaj, pa i od svoje buduće supruge. Novac, što si ga u posao uložio, bio je i onako za te unaprijed već određen kao baština od mene, pače i za taj slučaj, da ne bi uzeo Jelku za ženu. Ti bi ga dakle svejedno bio dobio, pa ga zasad smatraj kao moj zajam, koji ti je omogućio,

da stupiš u tako unosan posao. Kamate od toga zajma daj Jelki kao svoj prinos za kućanstvo. Tako ćeš odmah za prvo vrijeme biti ti gospodar i neovisan od njenog miraza. Poslije, kad bude taj zajam i tvoj trud kod tog posla više nosio, moći ćeš sebi i više steći: čitavi imetak, koji će biti samo tvoj. Tako ćeš biti slobodan i tvoj ponos ne će biti ni u čem povrijeđen. Ja naime i odveć dobro znam, kako ti je još uvijek neugodno, što dobivaš za ženu ovako bogatu baštinicu.

Nikola nije znao ništa drugo, nego da plemenitoj gospođi iz zahvalnosti poljubi ruku.

Njezino je dobročinstvo značilo u ovaj mah još i više za njega. Nije on s tim zajmom postao samo dionikom bogate tvrtke, nego mu se još tako pružila prilika, da unovči jedno svoje iznašašće o upotrebi boja. Već nekoliko godina bavio se on s tim svojim izumom i pokusima ga okušavao, ali nije imao sredstava, da uzme na njega patent i da ga ostvari. Boje su se njegovom smjesom mogle primijeniti na tkanine, štaviše i na drvo, pa tako uvelike unaprijediti bojadisanje, ali za sve to trebalo je novca, a taj mu se evo ovim zajmom ostvario. On ga je povjerio tvrtki i već počeo s njim raditi tako uspješno, da su odmah prvi poslovi nosili znatnu dobit.

Zato se Nikola osjećao dvostruko obvezanim prema svojoj dobročiniteljici, a i njegov je ponos sve većma rastao. Više nije bio onaki siromašak kao prije i nije mogao više sebi spočitavati, da se ženi s mirazom bogate baštinice, nego da uistinu iz ljubavi uzima svoju ljubljenu Jelku.

*

Na uskrsni ponedjeljak slavila se svadba, svečano i veselo, jer to nije bio samo najsretniji dan

Nikole i Jelke nego i blagdan u duši gospođe Kristine, koja je doživjela sreću djeteta svoga prvog i nezaboravnog muža. Zato je ona htjela, da sva okolina sudjeluje u tom slavlju.

Među gostima se dakako nalazio i Đuro Rajičić. S kakovim je osjećajima došao na svadbu Jelkinu on, njezin nekadašnji »obožavatelj« — može lako pojmiti svatko od naših čitatelja i čitateljica. Nije mu baš bilo ugodno pri duši. Sreća mu je, kako je on mislio, bila tako reći ugrabljena ispred nosa, i zato mu je na dnu srca još uvijek bila osveta i gorčina. Ma da se Nikola njemu u korist odrekao svoga dijela u stričevoj baštini, i ma da je odvjetnik dr. Rajičić prema tomu povisio njegovu mjesečnu pripomoć, ipak mu je sve to bila premala naknada za ono bogatstvo, što bi ga bilo zapalo, da se je mogao kako oženiti s Jelkom. Ovako je Nikola bio taj sretnik, a Đuro je još i sad držao, da je Nikola samo za to zaprosio Jelkinu ruku, što je čuo od strica za nenadanu njenu baštinu. Naprosto ga pretekao!

Činilo mu se izvan svake sumnje, da bi Jelka daleko radije bila s njim pošla pred oltar, samo da je Nikola pristao na to, da ona bira između njih dvojice. Ta on je pristaliji od Nikole, ona bi ga daleko žarče i pomamnije zavolila, s tim više, što je ona u njem pobudila takove strasti kao ni jedna dosad žena. Sve su ga te misli zaokupljale nebuzdanom snagom, kad je u crkvi stajao kao djever iza bračnoga para. Dašto, da je te misli mudro krio i pokazivao se razuzdano veselim, samo da nitko ne opazi njegove teške unutarnje borbe. Jedino ona, Jelka, smjela je da zna njegovu veliku tajnu i on je nastojao, da svojim čeznutljivim pogledom otvori njenim očima vidik u svoju dušu.

Bolno ju je na časove pogledavao i upravo probadao pogledima, ali Jelkine su oči toga dana bile i odviše sretne, a da bi ga razumjele. U njihovu krijesu kao da su se odrazivali plamenovi mnogobrojnih svijeća na crkvenom oltaru. One su titrale nekim posebnim, rajskim miljem.

Ah, kako je bila krasna! Kako joj je pristajao mirtov vijenac i bijeli veo oko zlatne kose. Pričinjala se anđelom u božjem hramu.

I obavio se svečani obred. Pristupali su mnogi čestitari. Gospođe Kristine nije bilo u crkvi. Ona ih je kod kuće prije polaska blagoslovila svojim suzama.

Kad je Đuro pristupio k Jelki — a uhvatio je zgodan čas, da je bio sam nasuprot njoj — stisnuo joj je čvrsto i srdačno ruku, a onda je prinio svojim usnama. Tiho je zatim prošaptao:

— Bog ti dao svaku sreću... onu, koja meni nije bila dosuđena. Pa ne zaboravi, da će moje srce ostati tebi vjerno i odano uvijek... do groba!

Jelka je malo problijedila i pogledala ga samilosno. A onda mu je odlučno stisnula ruku:

— Budimo dobri jedno drugome, Đuro! Ti ćeš nam uvijek biti dragim bratom.

Uto je pristupio Nikola i čuo posljednje Đurine riječi. Nešto ga je trznulo i neugodni mu trnci prošli tijelom. Najmilije bi mu bilo, da je mogao trgnuti Jelkinu ruku iz Đurine. Ta mila i sveta ručica kao da se okaljala u njegovoj — tako mu se činilo. U duši mu je prošao onaj prizor u šumici, kad je ta ista njegova Jelka bila u požudnom zagrljaju Đurinu, kad je vikala, kad je on priskočio i kad je konačno s Đurom obračunao zanavijek. Jest, zanavijek... jer on po svom značaju ne bi više nikad mogao, da s njim bude kao brat. Jelka

je predobra, oprostila mu je, zove ga bratom... ali za njega Đuro više nije postojao, s tim više, što je poznavao njegovu ćud, koja ne zna za pokajanje ni popravak.

Ipak se Nikoli u ovom svečanom trenutku i na ovom mjestu nije činilo zgodnim, da izreče svoje misli. Šutio je. Nije htio, da ikakav oblak sjedne na njegovo vedro, svadbeno nebo.

Svadba se svršila i mladenci su otišli na put. Društvo je ostalo zabavljajući se. Đuro je i opet bio razuzdano veseo. Zbijao je šale na smijeh i zabavu gostiju. Svi su uživali u njegovim »komedijama«, koje je izvodio na opće veselje. Bio je to obješenjački humor, jer na dnu Đurina srca ležala je i dalje gorčina i osveta — osveta, o kojoj je snivao, da ju kao kap otrova ulije u čašu netom sklopljene bračne sreće Jelke i Nikole.

XXI.

Jelka je stajala uz prozor svoga dražesnog salona u vili na brijegu i gledala za svojim mužem, koji je upravo bio izišao iz kuće, da krene put laboratorija.

Još ju je jednom nježno pozdravio prema prozoru. Ona mu je kimnula glavom, a njihovi su se pogledi sastali u sreći i ljubavi.

Ima već tri mjeseca, što su Jelka i Nikola svoji. Iza divotnog svadbenog puta kroz Tirol preko Trsta u Veneciju, gdje su se dulje zadržali uživajući na gondolama čar mjesečine, vratili su se napokon u svoje novo gnijezdo. Dani su im prolazili kao priča. Ni jedan oblačak nije mutio njihovo obzorje sreće, u kojoj je prelazila duša u dušu.

Jednom je rekla Jelka Nikoli:

— Gotovo da se bojim tolike sreće, dragi! Da li će nam i dalje tako trajati?

Nikola se nasmiješio i poljubio je:

— A zašto da ne traje, mila? I čemu da se plašiš? Treba da vjerujemo u sreću i onda će ona ostati kod nas.

Jelka se privinula uza nj.

— Vidiš, prije je bilo u mojem životu dana, za koje bih voljela, da ih nisam nikad doživjela. A sad mi je svaki dan sve to miliji.

— Sudbina hoće, mila moja, da ti naknadi sve ono ružno i neugodno, što si pretrpjela, prije nego li si ovamo došla A i meni isto tako. Moje djetinjstvo baš nije bilo ružičasto, iako su stric i tetka nastojali, da mi iza smrti roditelja po mogućnosti učine sve po volji. Mi moramo dakle oboje živjeti u tom uvjerenju, da smo te dane sreće zavrijedili i da su nam oni nagrada za pretrpljene neugodnosti.

Jelka mu je rukom zatvorila usta:

— Ti bi još i da zahtijevaš sreću, pa da je s tim izazoveš. Mi možemo mnogo izgubiti, jer mnogo posjedujemo.

On je nježno poljubio svaki od njenih prstića:

Samo ako sebe ne izgubijemo, mila ženice, onda se sve drugo može lako podnositi.

Tih se riječi uvijek sjećala Jelka. I danas je pomislila na njih, kad je za svojim mužem gledala.

— Samo ako sebe ne izgubijemo — šaptala je ona kao u molitvi i tiha joj strava prođe tijelom. »Njega izgubiti... život izgubiti« pomisli ona u sebi i pritisne ruku na srce.

Ali onda se stala sama koriti. Zašto su joj neprestano dolazile takove misli? Zacijelo je to bilo

otud, što još nije bila priviknuta svojoj novoj tihoj sreći. Ta, nije još ni godina dana prošla, što je ona bila namještena kao sirota djevojka u kući gospođe Bregovske. Strah i briga su joj već u krvi, pa joj je to valjda i sad ostalo, utješila se ona napokon i odagnala sve tjeskobne misli.

Sa smiješkom se odmakla od prozora i polagano prošla cijelom kućom, upravo svojim rajem, kako ga je u sebi osjećala radujući se tolikomu posjedu. Lagano se omicala njezina nožica preko debelih sagova; bijela, laka oprava padala je u mekim naborima iza nje. U obilju svoje sreće postala je još ljepšom. Njene su žarke oči jače sjale i odavale nježnu čežnju, kad Nikole nije bilo kod kuće, a opet pomamnu sreću, kad bi se on vratio.

A kad bi se uspela u atelier, pomislila bi na svoga oca i na svoju pomajku. To je dvoje ljudi bilo također sretno i presretno na ulazu u ovu istu vilu iz prvih dana... a onda?... Onda su se zauvijek rastali.

— Ali šta mi je to danas? Zašto mislim na same takove stvari? — i stresla je glavom, da bi se tako otresla i ovih neugodnih misli.

Preko u atelieru sjela je u meki naslonjač kraj kamina. To joj je bilo najmilije mjesto, kad je bila sama. Tamo je bilo za nju knjiga i novina, što joj je donosio Nikola, a nikad nije zaboravio, da na njezin stolić metne i vazu sa svježim cvijećem. Visoki oslon naslonjačev nadvisivao joj je glavu, a ona sanjareći u njem pružala je prekrasnu sliku rascvjetane mladosti.

Onda je uzela knjigu da čita, ali prije toga je pogledala na sat. Imala je još dosta vremena do čaja, koji je obično uzimala u društvu svoje drage

pomajke, gospođe Bregovske. I pred podne znala je često skočiti do nje, dok je Nikola bio u laboratoriju. Kad bi se on uveče vraćao, došao bi po nju proboravivši koji sat u društvu gospođe Kristine iza večere. A onda bi se vraćali u tami, čvrsto jedno uz drugo, svomu dragom domu.

Istom što je Jelka počela da čita, uniđe sluga i najavi »gospodina oficira«. To je bio Đuro, koji se često znao svratiti u »vilu Kristinu« na posjet. Većinom je dolazio onda, kad je znao, da je Nikola u laboratoriju, a rjeđe, mnogo rjeđe, kad bi ovaj bio kod kuće. Jelka u svojoj bezazlenosti nije to ni zamijetila. Đurin posjet nije joj baš bio nikad ugodan, ali ona se uvijek prisiljavala, da s njim u razgovoru uzdrži rođački ton.

Đuro se u prisustvu Nikolinu vladao ravnodušno i nastojao da pokaže, kao da nikad ništa ni bilo nije. Nikola je držao, da mu brat zbilja hoće na ovaj način sve da popravi, te da se primirio — pa ga je susretao vrlo prijazno.

Jelka je Đuri poručila, nek slobodno uđe. Ona je često i ovdje gore primila posjete.

Kad je unišao, htjela je ona, da se podigne iz naslonjača, ali on je preteče umiljatim pogledom:

— Ostani samo, Jelka, i sjedni. Ne ću da te uznemirim u tvojem odmaranju. Ja sam i onako tek načas došao, da pročavrljamo. Smijem li sjesti uza te. Ili da te možda ne smetam? — rekao je on neusiljeno, prinoseći elegantnom i zavodljivom kretnjom njenu ruku svojim usnama na cjelov.

— Ne smetaš me, Đuro. Naprotiv! Ubit ćeš mi dosadu prije čaja. Izvoli samo sjesti. Smijem li, da te ponudim kakvom okrepom? Čašicu rakije ili — pogledala ga je prijazno.

On privuče jedilu stolicu tik uz njezin naslonjač i sjedne mahom, braneći se ujedno od Jelkine ponude:

— Ne, ne!... Hvala!... Tvoje mi je društvo dostatna okrepa... Dakle dosadno ti je? Zar može biti tako što u mladom braku? — pitao je Đuro.

— Pa, kad je čovjek sam!... Ti znaš, da je Nikola gotovo preko cijelog dana odsutan.

— A sati njegova odsustva za te su naravno vječnosti!

Ona lako uzdahne i zagleda se mimo njega nekud u daljinu s pogledom, koji je odavao duboku i slatku čežnju.

Đuro je bio kao opojen. Posebni neki laki miris izvijao se iz njene kose, iz njenog odijela — a njezin čeznutljivi pogled, namijenjen Nikoli, uzbudi u njem strašnu zavist. I opet se javi u nutrini njegovoj ona tajna i mračna želja za osvetom protiv čovjeka, kojega je smatrao otimačem svoje sreće. A u isto doba stala je plamtjeti u njemu strast za lijepom i mladom ženom, koja je upravo svojom hladnoćom uzbunjivala njegova sjetila do mahnitosti. A on je prigušivao svoj glas i svladavao žar u očima, kad je najednom tiho rekao:

— Kako zavidim onomu čovjeku, za kojim je ovaj čeznutljivi uzdah pošao.

Jelka se smjesta uspravi u svom naslonjaču. Na čelu joj se pojavi onaj mali naborasti trokut, što ga je on dobro poznavao, a oči joj sijevnuše strogo i odbojno. Ali se ona svlada, pa će mirno:

— Govorimo o čem drugom!

On uzdahne, a pogled mu je opet lutao njezinim licem sve dolje do uzahne joj nožice.

— Dobro... ne ću govoriti o tom... ja znam: to te srdi... — govorio je on otežući i naoko

duboko tužan. A onda uhvativši njezin pogled, kao da je moli za samilost, nastavi:

— Kad bi ti samo znala, šta me stoji ova šutnja!... Često mi se čini, da više ne ću moći izdržati. Jer: ti i ne slutiš... kako sam te ljubio... ne, kako te još uvijek, i sada ljubim...

U njegovu je glasu bila doista prava strast.

Jelka se uspravi sva blijeda:

— Saberi se, dragi rodače!... Inače... inače ćeš me prisiliti, da ti budem morala pokazati vrata iz našeg doma.

On se ugrize za usne, a onda pođe rukom preko uznojena čela:

— Ne, ne... oprosti... zaboravi, što sam rekao. Ali to je tako teško gledati, kako drugi čovjek drži u naručju ovu sreću, za kojom sam sâm uzalud pružao ruke. Nikoli je ta divna jabuka bez muke pala u krilo, a ja... ja moram stajati pred vratima kao pseto, koje moli milost... Oprosti mi, ja ću nastojati svakako, da se umirim...

Ona mu okrene svoje blijedo lice i pročita u njegovim očima doista pravu bol. To joj je stišalo gnjev i ona mu lagano odgovori:

— Ako se još nisi umirio... onda gledaj, da se kloniš naše kuće.

Nijedna plemenita žena ne može a da ne osjeti samilosti, kad vidi, da netko zbog nje trpi.

Ma da je ona svoje riječi izrekla osobitom blagošću, one su ga pogodile poput munje.

— Ti mi hoćeš da zatvoriš vrata svoga doma? — istisnu Đuro, a u duši su mu se borile mržnje i strast.

— Ja ti samo kažem ono, što moram — odgovorila je ona, što je mogla mirnije. — Ako se ne

možeš da savladaš i da ne budeš miran u mojoj prisutnosti, onda je za nas sve najbolje, da nas izbjegavaš.

Đuro pokrije rukama lice i uzdahne teško, a onda se naglo digne sa sjedala:

— Ne ćeš se više na me moći potužiti. Poštivat ću tvoju zabranu i ne ću o tom nikad više ni riječi. Ali samo jedno dopusti da te upitam: treba li mene tako odsuditi za to, što tako žarko ljubim, da na sve ostalo zaboravim? Zar sam ja zato u tvojim očima manji od Nikole? Ja sam te jednom uvrijedio, jer mi je ljubav pomračila pamet. Ali ja sam te ipak ljubio i moji su osjećaji bili istiniti, iako divlji i razuzdani. Nikoli je bilo lakše. Istom, kad je doznao za tvoju bogatu baštinu, zaprosio je tvoju ruku. Prije toga nije ga, kao mene, uznemirivala ljubav spram tebe. Al onda se prema bogatoj baštinici najednom probudila ljubav njegova tako naglo i žarko, da je on još istog dana, kad je od strica čuo za odluku gospođe Bregovske, požurio se, da te isprosi, samo da ga nitko drugi ne preteče! Je li on dakle vrjedniji tvoje ljubavi od mene?

Jelka je problijedila kao krpa, a svojim ga je oštrim pogledima upravo probadala.

— To je laž. Nikola je mene zaprosio još prije, nego li je znao, što sam ja baštinila.

Đurine oči sijevnu strašću i osvetom:

— Ja ne lažem. Davno prije, nego li si ti išta znala, nama je stric odvjetnik saopćio, da te je gospođa Bregovska učinila svojom baštinicom. Dok si bila sirota djevojka, nisam ti mogao ponuditi ženidbu, jer ni sam nisam imao imetka.

Kad sam dočuo, da si postala bogatom, uvidio

sam, da te ne smijem više ni pogledati. Ali Nikola, mudri, hladni i proračunani Nikola pošao je ravno k tebi, da te zaprosi. Naravno da ti nije povjerio, kako si ti za to vrijeme postala pokćerkom gđe Kristine. Drugoga dana, sjeti se samo... bili smo uveče zajedno na koncertu... kad sam s njim išao kući, rekao sam mu, da bih ipak unatoč svega pokušao, da te isprosim. Onda mi je on odgovorio s ledenim smiješkom: »Prekasno:, prijane moj... Jelka je od jučer moja vjerenica«. Sve je on bio izračunao i nije se prevario. Ali sad ja tebe pitam: koga od nas obojice treba većma odsuditi?

U Jelkinom licu kao da nije bilo kapi krvi. Oborila je oči, a onda ih opet podigla.

— Ti se varaš! Nikola to ne bi nikad načinio!

Đuro prasne u smijeh:

— Pa pitaj ga sama. On ne može poreći, da se istog dana s tobom zaručio, kad je čuo za tvoju baštinu — izgovorio je žučljivo.

Jelka se strese i razrogači oči prema Đuri. Ali on je njezin pogled izdržao. Zar je zbilja vjerovao u ono, što je rekao?... Bilo joj je, kao da u zemlju propada... ona i njezina sreća... a nekakva gvozdena ruka da joj sapinje grlo. Ali tek je na čas o svom mužu posumnjala. Odmah se zatim zastidila svoje sumnje.

— Ja to ne vjerujem. Međutim, ja ću Nikolu pitati. Takovu sramotu ne bih od nikog povjerovala nego od njega. Ali sad te molim, da otideš. Ti si mi sve to rekao, jer Nikolu mrziš.

Đuro odahne lakše, kad je iskalio svoju mržnju spram Nikole, pokloni se i pruži ruku Jelki, no ona je odbije:

— Nikad ti više ne ću dati ruke... ako si lagao. Pitat ću Nikolu sve i uvjeriti se.

Đuro otide naglo, a Jelka padne natrag kao bez svijesti u naslanjač. »Ne, ne... nije istina... nije moguće da je istina... on je lagao... ili je to neki nesporazumak...« šaptala je u sebi sva smućena. »Ja ću ga pitati... večeras, kad dođe... on će me ukoriti, što sam i časak izgubila vjeru u njega. Đuro mrzi Nikolu... hoće da nam razori sreću... Ali ne će mu uspjeti. Jedna samo riječ od moga dragog muža... i sve će biti opet dobro. Ah, da bar skoro dođe kući!«

Tako je u sebi razmišljala, samo da se primiri, ali je usprkos toga njenom dušom ovladao neki strah, kojega se nije mogla otresti. Sva je drhtala, pa ovaka nije ni mogla gospođi Kristini na čaj. Poručila je po sluzi, da joj nije dobro, pa da danas ne može doći.

Cijelo, za Jelku beskonačno, popodne prolazilo je u strahu i nejasnim slutnjama, izmiješanima s nadom, da je sve to kleveta i neki ružan san.

XXII.

Kako li se Nikola začudio, kad je uveče pošao do gospođe Bregovske po svoju ženu, pa doznao, da ona uopće nije ni silazila. Stara je gospođa bila također zabrinuta, s tim više, što joj je Nikola rekao, da je Jelka još o podne bila zdrava i vesela. Šta se to moglo dogoditi?

Mladi se suprug požurio skokom prema villi. Nikoga mu nije bilo ususret, danas po prvi put u braku. Ta inače bi ona kao vjeverica doskakutala prema stubama, čim bi čula njegove korake, i pala mu oko vrata.

Odlažući u predsoblju šešir i ogrtač zapitao je Nikola slugu, gdje je gospođa. »U svom salonu« bio je odgovor. On je odahnuo: »Hvala Bogu, nije ništa teže ni opasnije, jer inače bi bila u krevetu. Valjda mala glavobolja ili tako što!«

Požurio se u salon. Jelka je stajala uz prozor i blijeda lica okrenula se k njemu.

Nikola je pohrlio, da je ogrli.

— Kakve su to šale, mila moja? Ti si tako blijeda... — počeo je on nježno.

Ona je položila obje svoje ruke na njegova ramena, kao da ga hoće odgurnuti, i upravila na njega nemirni, tjeskobni pogled.

— Nisam ja bolesna, Nikola... već nemirna... malko iz kolotečine izišla... Ja treba da te nešto pitam... i to sad odmah — govorila je ona na prekide i drhtala.

— Ali, dušice, ne ćeš li me prije poljubiti, a onda da razgovaramo?

— Ne, ne!... Sad ne!... Najprije hoću da te pitam.

On ju je zabrinuto pogledao.

— Zar ne, Nikola, ti si već na dan naših zaruka doznao, da će me mamica učiniti svojom baštinicom? — zapitala je tiho.

Nikoli se nešto bolno namrštile obrve.

— Ali, dijete moje... tko ti je to rekao? — smeteno je zapitao.

— To ćeš već kasnije saznati. Sad te samo molim, da mi odgovoriš. Jesi li to već znao na naš zaručni dan?

On se mirno uspravio.

— Jest, mila moja... ja sam to čuo od svog strica advokata, ali...

Ona je s užasom podigla ruke i problijedila kao krpa.

— Šuti... šuti... tako ti Boga! Ni jedne riječi isprike! Ništa! Ne ću ništa da čujem... — vikne ona sva smućena i odmah zatim odjuri iz sobe.

On pobrza za njom, ali prije nego li je mogao, da je stigne, zalupila je već vratima svog boudoira i zaključala ih za sobom.

On stane jedno vrijeme zapanjen, a onda tiho pokuca i zamoli, da ga pusti.

No u boudoiru se nije ništa micalo. Jelka je ležala kao mrtva na divanu, a nije mogla ni misliti ni osjećati išto drugo do ono jedno: »On ti je slagao... on te je prevario.«

Dalje u mislima nije dospjela. Ostavila ga je samo zato, da ne mora slušati, kako se teškom mukom opravdava i izvlači, a kriv je!...

Tako je jednim mahom nestalo sunca njena života. A kako je samo bila ponosna na taj osjećaj, da ju je on privio na svoje srce još kao sirotu djevojku, iz čiste i neproračunane ljubavi! I kako ju je njena baština veselila upravo zato, što je s njom njega mogla da usreći. A sad bi se odrekla svega blaga i bogatstva, samo kad bi s tim otkupila izvjesnost i zbilju njegove prave ljubavi.

Nikola je još neko vrijeme stajao pred vratima, neodlučan, šta da učini. Nije htio, da to ikomu od ukućana udari u oči, pa se zaputio u blagovaonicu, gdje je upravo bio prostrt stol. Naložio je sluzi, neka danas ne služi jelima, jer mu je suprugi nešto slabo. Za sebe je tek naručio više za izliku nešto nareska i šalicu čaja.

Kad ga je sluga posluživao, upitao ga je onako naoko više usput:

— Je li bio tko danas u posjetima?

— Osim gospodina oficira nitko drugi — odgovorio je sluga. A kad je otišao, skočio se srdito i zgrčio pijesti: »On je to dakle bio! Pa da. Tko bi drugi i mogao da ulije otrov u nježnu dušu ako ne on!« — mislio je u sebi Nikola i škripao zubima. A onda je nemirno hodao po sobi gore dolje.

»Ja mu štaviše ne mogu ni dokazati njegove laži, jer je on uistinu uvjeren, da je mene privukla k sebi bogata baštinica kao i njega. Kako da pojmi on, šta je to ljubav čestita čovjeka? Ali njemu je bilo do toga da otruje našu netom započetu sreću. Štagod je Jelki rekao, sve je to bilo u paklenskoj namjeri... Mogao bih da ga udarim u lice... jer je Jelki prouzročio toliko boli i jada. Kako je samo bila blijeda... kako smućena! Sad dakako misli, da sam je prevario. Sva moja ljubav da je bila laž! O da me je mogla do kraja čuti! Da sam joj mogao sve ispripovjediti!«

Ovako su brujale u njegovoj duši nemirne misli. A onda je opet polako otišao prema Jelkinim vratima i pokucao tiho.

— Jelka, ja te molim kao Boga, otvori mi! Sve, sve ću ti razjasniti. Ti mučiš mene i sebe bez potrebe...

Ali ni glaska iz zaključane sobe. U njoj je ležala Jelka nepomično na divanu i začepila uši, samo da ne čuje njegovih molbi, pa da ne popusti! Jer šta da on njoj još i kaže? Lagao joj je, varao ju je. Glumio je plemenita čovjeka, koji je sebi uza srce privio sirotu djevojku, da se za nju muči i radi, a koja je u njemu s udivljenjem gledala samoprijegoran značaj, spreman na patnje i na žrtve — a eto sve je to bilo lažno, patvoreno. Nakon ove

grozne životne prevare nigda mu više ništa ne će moći vjerovati, a to joj je bilo užasno.

I kano da je ona svu tu nesreću već unaprijed bila slutila. Ta da, odviše je bilo sreće, neizrecive sreće, pa kako da prođe nekažnjeno i bez odmjene. Evo crnih sjena na nju najednom!

Nije se spuštao san na njene suzne oči. Ona je s bolju slušala korake svoga supruga, koji su se od vremena do vremena javljali iz pokrajne sobe, jer ni on nije mogao naći mira nigdje.

Tek pred zoru umirio se Nikola, iza kako je po nekoliko puta prilazio njenim vratima.

Drugoga jutra nije Jelka došla na zajutrak. Čekala je, dok Nikola otide u ured. On je bacio pogled na njezin prozor: lice joj je bilo blijedo i zabrinuto. Krilo je u sebi prigušen krik bola za izgubljenom i razorenom srećom.

A kad je zatim umorno i nevoljko sjela za stol, kao da će doručkovati, opazi na svom mjestu pismo s omotom, na nju adresirano. Ona ga naglo otvori. U njem je brzim rukopisom i olovkom pisano stajalo:

> »Milo moje! Nažalost me zove važan i silan posao u laboratorij, pa nisam mogao dočekati, da izađeš ili da mi ipak jednom otvoriš svoju sobu. Ali ja ne mogu da odem, a da ti ne kažem, da si bez ikakve potrebe namučila mene i sebe. Ja te ljubim i patim s tobom. Budi tako dobra, pa me saslušaj, kad se danas o podne kući vratim.
>
> Tvoj Nikola.«

Ukočeno je gledala njegova slova. Neizrecivo se bojala njegovih razjašnjenja. Ta mučna joj je

sama pomisao na to, da bi morala slušati, kako će on i pokušavati, da se opravda.

Međutim se preodjenula, da posjeti svoju pomajku. Činilo joj se to jedinim mjestom, gdje će naći utočišta svojim bolima. Ako joj, štedeći Nikolu, i ne povjeri ono, što je čula od Đure, ipak se je nadala, da će u njezinu društvu naći utjehe. Upravo ona, koja je slično u braku trpjela, moći će najbolje razumjeti njezinu bijedu.

Gospođa Kristina s nježnim je prikorom dočekala blijedu mladu gospođu.

— Ali, golubice moja, kako si me samo mogla tako prestrašiti? Nije li ti sad bolje?

— Malo me još glava boli, draga majčice, ali to će već proći — rekla je Jelka tiho.

— Ali si mi nekako odviše blijeda i propala. Groznica ti valjda još nije prošla!

— Ne, ne, dobro mi je... bolje mi je već... nego znaš, slabo sam spavala.

Gospođa Kristina zagledala se dobro u to mlado lice, koje je bilo čudnovato promijenjeno. Ta, uvijek je Jelka dosad bila zdrava kao riba i nikad se nije ni na što tužila. A sad kao da je u njenim žarkim očima nestalo svakog sjaja, a onaj mali značajni trokutić na čelu skupio se neobično i pokazivao duboke nabore, a oko usana se razabirao trpki patnički izražaj. Zar je sve to moglo poteći od puke glavobolje?

Stara gospođa nije ništa dalje pitala, ali je sve oštrije promatrala Jelku.

— Hodi, dijete moje, da se prošetamo perivojem! Zrak će ti dobro činiti — rekla je mirno.

Ruku o ruku pošle su na šetnju. Jelka je svejednako htjela da započne kakav zanimljivi razgovor i silila se na veselost, ali joj nije nikako uspijevalo.

— Ne, ne, samo šuti, drago dijete! Ima časova, u kojima je šutnja prava blagodat — rekla je gospođa Kristina osobitom ljubeznošću.

Jelka je kradom otrla nekoliko suza iz očiju. Stara se gospođa učinila, kao da nije ništa zamijetila, ali tihi joj se smiješak potkrao oko usana.

Bilo joj je jasno, da je valjda došlo do kakve male svađe ili prepirke među mladim ljudima.

Prije ručka pošla je kao obično prema villi. Najradije bi bila ostala dolje, samo da se ne mora sastati s Nikolom. Ali to bi majčica zacijelo primijetila, pa bi pitala za razlog. Bolje je dakle, da ne ostane. I tako se teška srca uspinjala onamo, kamo bi prije letila kao srna.

Ali u villi nije imala mira. Napane je opet strah pred susretom s njim, pred njegovim razjašnjajima i isprikama. Nije imala snage, da ga dočeka i da mu u oči pogleda.

I ne znajući ni sama kako, stvori brzu odluku: saopći služinčadi, da mora u grad po nekoj narudžbi i da će ručati kod gospođe Bregovske. Neka to jave njenom suprugu, kad se vrati.

Jelka se zaputila u grad i prošla mnoge radnje kupujući različite malenkosti i sitnarije bez osobite vrijednosti. Onda se svratila u neku slastičarnu, gdje je ispila jednu šalicu čokolade, jer od jučer popodne nije ništa okusila, a organizam je tražio svoje. Listala je po novinama i svaki čas pogledavala na sat.

Pa kad već nije mogla izdržati u tim uskim prostorijama, digla se i otišla. Na ulici je viknula kola i dala se odvesti sasvim na protivnu stranu

grada. Pa kad joj se činilo, da je već prilično kasno, dala je kočijašu znak da okrene, pa se odvezla kući. Pod brijegom je ustavila i stala se pješke uspinjati poznatom brdovitom stazom do kuće.

Tu su joj sluge rekle, da je gospodin doktor netom kod kuće bio i opet otišao.

XXIII.

Nikola se nije dugo zadržavao u villi, već se požurio do gospođe Bregovske, jer se nadao, da će tamo naći Jelku. No na svoje najveće čudo dozna, da je tamo uopće ni bilo nije.

Nikola se lecnuo.

— Jelka da nije kod tebe, draga majko? Pa gore je kod služinčadi ostavila glas, da će kod tebe biti na ručku!

Gospođa Kristina gledala je mladog i zabrinutog supruga, a njeno oko kao da ga je ispitivalo.

— No zato ne treba da se plašiš i da tako naglo blijediš, dragi moj! Jelka se nešto malo valjda srdi, pa te izbjegava. Zacijelo ste se što posvadili. Prvu buru u braku ne treba tako ozbiljno uzeti — rekla je sa smiješkom.

Nikola od neprilike pređe rukom preko kose i smrkne se.

— Nažalost se radi o nečem mnogo težem nego li je prva bračna bura.

Gospođa Kristina pogleda s velikim začuđenjem njegovo ozbiljno lice.

— Ma kakove su to komedije, draga djeco? Jelka mi se još jutros činila čudnovatom, a eto i tvoje je lice gotovo očajno. Pa šta je to? U bračne se razmirice doduše ne smije treći da upliće, ali

možda bih ti ipak mogla poslužiti kakovim dobrim savjetom.

Nikola je naglo i nekako nesavezno ispričao sve, što se dogodilo, pa naglasio, kako ozbiljno sumnja na Đuru, da mu je on tu poparu skuhao.

Gospođa Kristina pažljivo ga slušala.

— Tvoj je bratić doista nizak karakter. To sam ja već davno opazila — rekla je kao preko volje.

— A pri tom se ipak čini, kao da je radio u dobroj namjeri. Ja mu ne mogu nikako dokazati, da je lagao. Cijela je stvar protiv mene, i teško će mi biti, da dokažem Jelki protivno. To je ono najužasnije! — vikao je Nikola kao izvan sebe.

Gospođa Kristina metne mu ruku na rame.

— Primiri se, moj sinko. Nije to sve tako strašno, kako se čini.

— Ali, eto, Jelka me izbjegava. Ne mogu da joj razjasnim stvar. Pa i onda, ako me bude htjela da sasluša, kako ću je razuvjeriti? Kako?

Gospođa Kristina duboko se zamislila, a onda prihvatila naglo:

— Ti i ne treba da je razuvjeravaš. Ja se možda mogu bolje da uživim u njen položaj nego li ti. Događa joj se nešto slično kao i meni u svoje vrijeme. Gore u toj »villi Kristini« kao da se zalegao onaj razorni bacil, koji u čovječju dušu ulijeva nepovjerenje. Ah, ja je pojmim i ja osjećam s njom.

— Pa šta onda da radim? — uskliknuo je Nikola uzrujano. — Ti ni sama valjda ne bi htjela, da ju ja gledam, kako se u svojoj boli muči? Ti ni ne slutiš, kako me to peče, što ovako preda mnom bježi.

Stara se gospođa nasmiješi, a oči joj se ovlaže.

— Ipak, Nikola, na sreću ja vidim izlaz iz te ne-

prilike, zapravo iz tog nesporazumka. Ja mogu i hoću, da opet predobijem tebi Jelkino povjerenje i ljubav. Ta, ja sam zapravo i kriva, što joj ti onda nisi otvoreno izjavio, kako je uistinu bilo. A znam i predobro, kako je u ovakovu srcu, koje bi htjelo vjerovati i ljubiti, a ne može. Ne treba da ti i riječcu kažeš u svoju obranu, ne, jer strašno je ženi slušati nešto, čemu sama ne može da vjeruje. Meni će Jelka već vjerovati, ne boj se. Meni, ženi — i to ženi, koja je bila u sličnoj prilici — morat će povjerovati. O tom budi stalan. I vidjet ćeš, ona će sama doći do tebe i još te za oproštenje moliti. Pusti je samo na miru. Izmakne li ti i danas, ne sili se k njoj, ne! A sastanete li se slučajno prije, no što ja s njom govorim, ne spominji joj ni s jednom riječi ovu stvar.

— Ali onda će se ona još više mučiti.

Gospođa Kristina pogleda ga pronicavo.

— Bolje je, da sad nekoliko dana trpi nego li poslije čitavi život. Suspreži se! Nek ona iz tvoga vladanja opazi, da tebe boli njezino nepovjerenje. Sve ostalo prepusti meni.

Nikola je s teškim uzdahom na to pristao.

— Ali dugo ne ću moći da to izdržim — pro-iznese on bolno.

Stara se gospođa nasmiješi:

— No, ne boj se, ne će to dugo potrajati. Možda će Jelka doći do mene još danas, a svakako sutra. Dotle još možeš čekati... a onda će opet biti sve dobro.

Nikola se s tim donekle utješio, pa se zaputio prema laboratoriju, gdje je trebao da obavi vrlo važan posao, što ga je upravo ovih dana započeo.

Gospođa Kristina gledala je za njim.

— Ovako sam negda ludo kao Jelka i ja radila protiv svoje vlastite sreće, a nikoga nije bilo, da mi pomogne. A ovako je očajno poput Nikole i moj Marko od mene otišao, prije nego li je učinio onaj teški, odsudni korak. Oh, ljubljeni mužu moj, što sam ja učinila tebi i što ti meni!...

Toga se je popodneva Jelka dala kod stare gospođe ispričati glavoboljom. I doista se osjećala bijednom i umornom. Najvolila bi bila, da umre!

Ali pred Nikolom nije više mogla da bježi, jer inače bi to opazila služinčad.. pa i draga pomajka njena. Ne, stara gospođa nije smjela nikako da sazna ono, što je od Đure čula. To bi Nikolu u njezinim očima ponizilo, a to se nije smjelo dogoditi, jer, ipak, ona ga je još uvijek ljubila, a da bi dopustila tako što. No uza sve to sastanak s njim činio joj se užasnim. Jer šta? On će se kojekako izvinjavati i cijelu stvar okrenuti na sitnicu, koju treba zaboraviti. A onda — kako će biti onda? Kakav će to dalje biti brak? Nikakav život: jedno pored drugoga, bez povjerenja, bez ljubavi, bez dubine.

Ona se ugrize za usne, a strava joj prođe tijelom. Ali onda se odlučno podigne spremna na sve. Baš se približavao čas njegova dolaska. Ona je stajala u svojoj sobi blijeda i ukočena lica. Čekala ga je.

Točno je došao. Čula mu je korake i gotovo se okamenila na svom mjestu. Kad je on unišao u sobu, okrenula je lice prozoru. Sva kao da je bila spremna na obranu. I najmanja nježnost s njegove strane činila bi joj se sad uvredom.

On je najprije htio da pohrli prema njoj, pun neopisive nutarnje čežnje i uzbuđenosti, ali ga je njeno ukočeno držanje zaustavilo, a onda sjetio se i riječi gospođe Kristine.

Samo joj je uzeo ruku i poljubio je.

— Dobar veče, Jelko! Mogu li ipak jednom da govorim stobom? — rekao je poluglasno.

Ona je okrenula svoju glavu prema njemu, a on joj je na licu opazio izraz bola. Sve protiv svoje volje podigao je bio ruke, da ju obujmi. Ali onda joj je na licu opazio takav mrki pogled, da je i opet spustio ruke.

— Dobar veče — rekla je bezglasno. — Meni nije bilo dobro... oprosti!

A kod toga je mislila: »Aha, sad će on početi sa svojim izvinjavanjem!«

Ali kako li se začudila, kad on ni s jednom riječi nije okrenuo razgovor na njihovu razmiricu. On je samo uzvratio mirno, što je mirnije mogao:

— Nadam se, da ti je već bolje. Ne ćemo li k stolu?

Ona se okrenula s takovim osjećajem, kao da se zemlja pod njom provaljuje. Šta je to samo bilo? Zar on ne smatra vrijednim, ni da se pred njom opravda?

Njezin se ponos prenuo. Sjedila mu je nasuprot, naoko nepomična. Inače su za ručkom običavali brbljati ili zametati šale, ali danas su sasvim ukočeno jeli ili se bar pretvarali da jedu. A zapravo su tek mučke gutali zalogaje jela, bez teka i bez slasti. On ju je potajno gledao i mislio u sebi: »To ne ću dulje izdržati.«

Ali je u cijelom njezinom licu bilo nešto, što ga je opominjalo, nek bude oprezan. Kako bi lako bio pokvario sve, da se nije sjećao savjeta gospođe Kristine.

U isto su se vrijeme digli od stola, jer ni jedno ni drugo nije više moglo izdržati ovih muka, a onda je Jelka naglo rekla:

— Ja idem na čas dolje do majke, jer popodne nisam bila kod nje.

A onda je naglo nestade iz sobe.

Nevoljko je bio pošao za njom, ali onda se zaustavio. »Ona ide k staroj gospođi. To je dobro. Čekat ću je, dok se vrati.«

Otišao je u svoju sobu i sjeo uz pisaći stol. Ali nije mislio na posao. Naslonio je glavu na ruku i zamislio se. U srcu mu je kipio jad na Đuru, koji mu je sve te muke spremio. Šta bi bilo, da gospođa Kristina nije bila živi svjedok svemu? Onda bi mu možda bila sva porodična sreća zauvijek uništena. Pa to je bila Đuri i svrha. To mu je bila osveta za Jelkinu ruku.

Zgrčio je pijesti, a oči su mu se zakrijesile. »Eh, da nije starih ljudi, kojima toliko dugujemo, ja bih znao, što bih učinio!«

Jelka je bila sve uzrujanija, što se više spuštala niz brežuljak svojoj pomajci. Nikolina ju je ravnodušnost vrijeđala. Dakle to je od njega dočekala. Ali neka! Prkosit će mu.

Blijeda ali ponosna unišla je gospođi Kristini. Tek onaj mali trokutić nabora između očiju odavao je njene unutarnje muke. Lijepo se na-lonila uz pomajku, koja je također tako negda trpjela. Ali ne, ona, majka — ne smije da sazna, kako se i njena sreća slomila. Ni ona ni Đuro, koji je toj sreći zadao prvi udarac.

Gospođa Kristina zagrli svoju pokćerku.

— Kako je lijepo, mila moja, što si došla, da sa mnom malko pročavrljaš! Tako sam te se zaželjela. Je li ti što bolje?

— Glava me još uvijek boli — svlađavala se Jelka — ali to će skoro proći. Nemoj se za me brinuti, majčice!

— A Nikola? Zar te je pustio samu?

Jelka skrene pogledom.

— On je... on ima nešto posla...

Gospođa Kristina prođe lagano rukom preko mekane Jelkine kose i pogleda je sa smiješkom, kao da je htjela reći: »Kako ti je teško lagati!«, ali mjesto toga se tobože začudi:

— Gle, kako je marljiv!... Ne će li mu to biti odviše?

Jelka ne odgovori ništa, nego okrene razgovor drugamo. Šta više, kad su sjeli k stoliću sa zakuskom, htjela se je silom i šaliti. No stara je gospođa uze za ruku i privuče k sebi.

— Drago dijete, nemoj se šaliti, kad ti ne ide od srca. Mene ne ćeš prevariti. U tvojim ja očima čitam nešto drugo. Nisi li nešto srdita na svog muža, kad on voli posao nego tvoje društvo? I nisi li još najposlije i došla k meni, da ga s tim kazniš?

Jelka se uprepastila: zar je majka šta opazila?

— Ne, ne... uistinu nije ništa — mucala je od neprilike. Gospođa Kristina poljubi je u čelo.

— Lagati, hvala Bogu, ne umiješ — rekla je mirno.

Jelka se sva pocrvenila.

— Ali majčice... draga majčice...

— Ne, ne, nemoj... ja te vidim u srce, baš kao da bi bila od stakla.

Jelka pritisne rukama grudi i tiho proizusti:

— Ako ti to uistinu možeš... onda ćeš mi učiniti ljubav... ako me ni za što ne pitaš...

Gospođa Kristina ustane.

— Moje dijete, ja ne pitam ništa. Ali hoću da ti nešto ispričam. Znaš li ti, tko je prije toliko godina stanovao u »villi Kristini«?

Mlada je gospođa začuđeno pogleda.

— Ti... i otac... — odgovorila je otežući.

Gospođa Kristina kimne glavom.

— Da... jedna vrlo luda mlada gospođa, koja je vlastitim rukama razorila svoju divnu sreću... koja je tamo živjela sa svojim mužem, mučeći ga nepovjerenjem i sumnjičenjem sve dotle, dok on to više nije mogao podnijeti... pa otišao, da se više nikad ne vrati — rekla je ona tvrdo, ozbiljno i značajno.

Jelka je problijedila i oborila glavu nice.

— Majčice... mila majčice... šta hoćeš s tim da kažeš?

— To, da isto sad u onoj vili stanuje jedna isto tako luda i mlada gospođa... da, ti si baš na tom putu, da počiniš sličnu ludost.

Rumen oblije Jelku. Ona se skoči, da odjuri, ali je stara gospođa zaustavi.

— Sad ćeš ostati ovdje i slušati me — rekla joj je strogo.

Jelka sjedne opet na svoje mjesto.

— Ti si tako čudna danas, draga majko! Šta samo hoćeš od mene?

— Hoću da te opomenem: ne kopaj nepovjerenjem svojoj sreći grob!

Jelka pane drhćući u njezin naručaj.

— Ti znaš? Ti znaš, šta se dogodilo?

— Ja znam, da ti neosnovanim nepovjerenjem smućuješ svoju sreću!

— Ah, kad bi samo bilo neosnovano! — kliknula je Jelka bolno.

Gospođa Kristina pritegne je čvrsto k sebi.

— Ja znam, da je neosnovano. Sam Bog je htio, da ja sve znam, pa te mogu uvjeriti. Ah, dijete moje, ne daj, da tvojim srcem tako naglo ovlađa nepovjerenje! Ne! Jer nepovjerenje ubija u ljudskom srcu sve ono najljepše...

Jelka podigne svoje blijedo lice:

— Ako tako sve znaš, onda moraš i moj razlog za nepovjerenje znati.

— Ako ti neki podmuklac iz osvete ocrni muža, zar da mu tako brzo povjeruješ?

Jelka trgne glavom.

— Oh, nikad mu ne bi bila povjerovala. Ni njemu ni ikom drugomu, nego njemu samomu, Nikoli! Ta, ja sam ga sama pitala... a on... a on se nije usudio, da oprovrgne. Ali... otkud ti to sve znaš?

— Od Nikole!

— Od njega samog? Kad... kad ti je to rekao?

— Danas opodne. On te je ovdje tražio.

— I to se je usudio?

— Da se je usudio, već to bi ti moralo biti dokazom, kakvu si mu nepravdu učinila.

Jelka krikne naglo:

— Ali on je ipak priznao.

— Ta šta to? Razmisli bolje. On je samo točno odgovorio na tvoje pitanje, a kad je htio, da ti razjasni i da se opravda, ti si naprosto pobjegla.

— Nisam ga mogla gledati pred sobom postiđenoga.

— Nije bilo nikakva razloga, da se stidi. Ta, ti si ga pitala jedino to, je li već na svoj zaručni dan znao, da si mi ti baštinica. Je li tako?

— Pa da... i nikomu na svijetu ne bih to vjerovala nego jedinomu njemu!

Gospođa Kristina pomiluje njezino užareno lice.

— O, da je meni tako tko onda raspršio sumnje, kao što mogu ja sad tebi!

— Majčice, kad bi ti to mogla! Ali on je priznao!

— Da je to na svoj zaručni dan znao, to je morao da prizna. Ali da si ma samo malo pričekala, ti bi bila odmah i doznala, da je on to istom iza vaših zaruka saznao... naime onda, kad je od tebe došao stricu!

Mlada gospođa zadrhta. Tračak nade joj sinu. No onda se opet smrkne.

— Ali sutradan... kad sam mu rekla, kako je to meni teško, što će on zbog mene trpjeti siromaštvo. Kad sam mu govorila, kako ću u našem novom domu biti štedljiva i marljiva... zašto mi nije onda kazao sve?

Stara gospođa ponikne.

— Vidiš li, dijete moje, tako se iz jedne sumnje rađa druga. Sva je sreća, da ti i tu sumnju mogu raspršiti. Ja, ja sam ga molila, da ti još ne kazuje. Njemu je spočetka bilo jako teško, da ti od njega ne ćeš dobiti sve. Davno prije nego li je mogao i slutiti, da ćeš ti biti moja baštinica, očitovao mi je svoju ljubav prama tebi. Teškom je mukom čekao, da popravi svoj položaj, i onoga dana, kad je avancirao, zaprosio je u mene tvoju ruku. Nekoliko sati iza toga doznao je od strica, da sam te ja upravo toga dana uzela pod svoje. A stric je tražio od njega potpunu šutnju. Kad je zatim došao Nikola do mene, zamolio me je, smije li ti reći. Ja sam pak željela, da me ti zbog mene same voliš, a

ne za to, što sam te učinila baštinicom. I zato sam mu zabranila, da ti išto kaže. A da ga umirim, rekla sam mu, da bih ga i u tom slučaju, kad ne bi tebe uzeo, nadarila jednim dijelom svoga imetka. I tu sam mu svotu dala kao zajam, a kamate sam namijenila Vašemu kućanstvu. Tad se je on istom izmirio s tom mišlju, da postane suprug bogate žene, a samo velika ljubav prema tebi odlučila je, da je ustrajao. Eto tako, dijete moje, sad znaš sve i prema tomu ćeš ovu stvar zacijelo drugačije gledati.

Jelka je pala svojoj pomajci oko vrata i zaplakala od sreće.

— Majko, mila moja majko!... Da tebe nemam, šta bi od mene bilo?... Sve, sve moram da zahvalim tebi, pa evo još i ovo, najbolje, najljepše.

Gospođa je Kristina poljubi u lice, s kojeg je nestajalo svakog jada i boli.

— A sad lijepo, drago dijete, otiđi k svomu mužu, koji te gore nestrpljivo čeka i zacijelo ne može ništa da radi u svom nemiru. I ovo nek ti bude naukom za budućnost: ne izgubi nikad u njega povjerenja, jer on je čovjek i karakter, a ljubi te neizmjerno.

— A nijedne mi ljubezne riječi nije danas rekao — rekla je tužno, ali i sretno. — No ja nisam bolje ni zaslužila...

— Kaznit te je htio i to po mojoj želji, ti nevaljalice!

Jelka je tako čvrsto stisnula u naručaj staru gospođu, da je ova u smijehu htjela vikati za pomoć.

— Hajde, hajde sad, zloćo, inače ćeš me udušiti. Sutra želim da te vidim sretnu i radosnu.

Još je jednom poljubila Jelka čvrsto svoju pomajku, a onda odjurila prema villi, kao da bi plivala zrakom. Bez daha je nahrupila u Nikolinu sobu, gdje je još gorjela svjetiljka. Odmah je potrčala do njega i pala mu do koljena, a onda mu stala grliti ruke i vrat.

— Nikola... moj jedini, najmiliji Nikola! Možeš li mi oprostiti? — govorila je bez daha.

Njegovo je lice bljesnulo srećom i radošću. Digao ju je k sebi na krilo i čvrsto privinuo na grudi.

— Imam li te opet, dušo? Ne muče te više sumnje... Pogledaj me. Ta ti znaš, da si moje sve. Slatka, zločesta ženice moja... kako si samo mučila i mene i sebe!...

Cjelivao ju je vruće i srdačno, po nekoliko puta, a ona se ljupko privinula uz njega. Bila su to dva strašna dana, miljenče moj!

On ju je privinuo k sebi, kao da je kani zaštititi.

— Ali odsad više ne smiješ da sumnjaš u moju ljubav. Ona je moja svetinja. Nitko u nju ne smije da dirne, pa ni ti! Kako ja bezgranično vjerujem u te, tako i ti moraš u me.

— Budi sasvim bez brige, dragi moj! Ovi su me strašni časovi izliječili za cijeli život. Ne srdi se više na me.

On je poljubi u oči.

— Ni časkom se nisam na te srdio. Pa ti nisi bila kriva nego on, Đuro. To je on učinio, zar ne?

Ona ga je u strahu zagrlila.

— Nemojmo više misliti na to! Zar ne, ti mu ne ćeš ništa učiniti?

— Ne, ne ću, ne boj se. Već zbog strica i strine. Ali lekciju ću mu već dati... Samo kad je, hvala

Bogu, to sve sretno prošlo i posljednje sjenke s naše sreće nestalo. A nešto je i dobro kod te stvari: da je sve izišlo na javu, jer i onako me je to tištilo, što sam imao makar i malu tajnu pred tobom.

*

Sutradan je napisao Nikola Đuri ovo pismo:

»Dragi bratiću! Da bi se Tvoje osjetljivo srce primirilo, mogu Ti saopćiti, da si se uzalud trudio, da mi razoriš sreću. A da me ni u buduće ne smatraš ribarom »zlatne ribice«, neka znaš, da sam se ja s Jelkom zaručio upravo popodne onoga dana, kad sam naveče od strica čuo o njezinoj baštini. Štaviše stricu sam i strini isto veče povjerio svoju tajnu. Na sreću mi je još svjedokom i gospođa Kristina, u koje sam ja Jelku zaprosio, dok je još bila sirota, pa tako svoj trud, da mi razoriš sreću, na tvoju žalost nije uspio. Zato te molim, da nas u buduće posjetiš samo onda, kad to iz obzira prema stricu i prema strini budeš morao činiti.

Kao hvalu za tvoj čin prilažem ovom pismu Tebi dobro poznatu mjenicu. Možeš je sam uništiti. Ja ne ću da mi ostane u uspomeni.

To je m o j a osveta.

Tvoj bratić

Nikola.«

Đuro je bio crven kao rak, kad je čitao ovo pismo. A onda je uzeo mjenicu, što ju je nekad krivotvorio, i polako je na svijeći izgorio.

A Nikola i Jelka u svojoj su sreći poslije i zaboravili na taj nemili događaj. Njihov je brak bio i dalje nepomućen i svijetao. Sunce sreće sinulo je

na nj potpuno, kad se iza nekoliko godina stara gospođa Kristina Bregovska kraj njih igrala s dvoje njihove dražesne dječice: malim Markom i malom Kristinom. U predvečerje svoga života doživjela je zlatne časove i pomalo zaboravljala na izgubljenu sreću svoje mladosti.

120
96
216